

TRANSILVANIA

REVISTA ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA
ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

APARE ODATĂ PE LUNĂ, SUB ÎNGRIJIREA SECȚIILOR ȘTIINȚIFICE-LITERARE ALE
ASOCIAȚIUNII.

An. XLVII.

1 Iulie v. 1916.

Nr. 1—6.

REDACTOR INTERIMAL: A. BÂRSEANU.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. SILVIU DRAGOMIR, IOAN I. LĂPĂDATU
ȘI VICTOR STANCIU.

CUPRINSUL.

A. B.:	Orfelinatele noastre	1—8
<i>Abatele Metodiu Zavoral</i> :	Despre caritatea creștinească (trei predici)	9—33
R.:	† Directorul Virgil Onițiu	34—39
<i>Dr. Ioan Urban Jarník</i> :	Glose la partea românească din gramatica limbilor romanice a lui Wilhelm Meyer- Lübke	39—63
<i>Cetitorul</i> :	Un poet popular	63—69
Cronică :	† Regina Elisabeta a României. † Arhiepiscopul și Mi- tropolitul Ioan Mețianu. † Episcopul Vasile Hosszu. Iubileul semicentenar al Institutului pedagogic din Blaj. † Nicolae Gane și Nicolae Teclu. Ardeleni distinși de Academia Română. — <i>Din viața Asociațiunii</i> : Membri decedați. In amintirea baro- nului David Urs de Margina. Secțiunea istorică a Asociațiunii (adunarea datelor statistice, relative la războiul actual). Galeria de portrete. Școala civilă de fete a Asociațiunii. Burse confe- rite. Biblioteca Asociațiunii. Muzeul Asociațiunii. Arhiva Aso- ciamiunii. Depozitul de cărți al Asociațiunii. Cassa Asociațiunii. Cărți distribuite gratuit soldaților răniți și bolnavi. Răscumpă- rări de felicitări. — <i>Bibliografie</i> : Teodor V. Păcățian: Cartea de aur sau luptele politice naționale ale Românilor de sub co- roana ungară (vol. VIII.); Dr. Ioan Lupaș: Contribuțiunii la is- toria Românilor ardeleni (1780—1792); Alexandru Leca Morariu: Dela noi (povești bucovinene); Revista «Pagini literare»; Bi- blioteca «Semănătorul»; Cărți primite la Redacție	69—84

Redacția și Administrația: Asociațiunea, Sibiu (Nagyszében).

Extras din Statutele Asociațiunii.

§ 2. Scopul Asociațiunii este: înaintarea culturii poporului român și anume: prin inițierea de studii și scrutări și editare de publicațiuni literare, științifice și artistice; înființare de biblioteci populare, muzee și alte colecțiuni; acordare de premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință, artă și industrie; expoziții, producții și conferențe publice; înființare eventual ajutorare de școli și internate; organizarea de secțiuni științifice și designare de referenți literari în aceste secțiuni; și în fine prin orice alte întreprinderi legale, cari vor putea contribui la prosperarea literaturii și culturii atât spirituale cât și economice a Românilor din patrie.

§ 8. Membri Asociațiunii sunt: fondatori, pe viață, ordinari, ajutători, corespondenți și onorari.

§ 9. 1. Membru fondator al Asociațiunii este, care plătește deodată cel puțin o sumă de 200 fl. (400 Cor.) 2. Membru pe viață, care plătește odată pentru totdeauna 100 fl. (200 Cor.) 3. Membru ordinar, care plătește o taxă anuală de 5 fl. (10 Cor.) 4. Membru ajutător, care plătește o taxă anuală de cel puțin 1 fl. (2 Cor.)

§ 12. Drepturile și datorițele membrilor fondatori, pe viață și ordinari sunt, ca ei să conlucre din toate puterile pentru înaintarea scopului societății, au drept în adunările generale a face propuneri în acest sens; au drept de inițiativă și vot decisiv în adunările generale; iar organul Asociațiunii îl primesc gratuit.

Membri ajutători au vot numai în adunările despărțămintelor.

§ 36. Membri Asociațiunii cu privire la deosebitele ținuturi se grupează în despărțăminte, în fruntea cărora va fi un comitet, iar în fruntea comunelor din despărțăminte, câte o agentură.

§ 37. Chemarea despărțămintelor este a conlucre la ajungerea scopului Asociațiunii, întrând în mai deaproape atingere cu poporul și răspândind la acesta învățătura în toate direcțiunile:

a) prin colecțiuni de produse literare folositoare de tot felul; b) prin stăruința, ca pe lângă școalele populare să se înființeze și susțină școale de pomărit și vierit, de grădini și alte economii de model etc. în măsura mijloacelor disponibile; c) prin disertațiuni populare și învățături despre economie, industrie și comerț; d) prin îngrijirea ca să se îndemne poporul a îmbrățișa deosebitele ramuri de industrie și comerț; e) prin îndemnarea poporului la înființarea de însoțiri folositoare pentru membri lor, provăzute cu statute speciale, cari se vor înainta la autoritățile competente pentru aprobare.

§ 38. Numărul și întinderea despărț. se statorește de comitetul central.

§ 39. Membru al unui atare despărț. este fiecare membru fondator, pe viață, ordinar, ajutător și onorar al Asociațiunii, cu domiciliul pe teritoriul despărțământului.

§ 40. Despărțământele își îndeplinesc afacerile prin adunările cercuale (§ 41—42), prin comitetele cercuale (§ 43—45), și prin agenturile comunale (§ 46—47).

Fiind ele numai părți integrante ale Asociațiunii (§ 15) se înțelege de sine, că toate acțiunile lor trebuie să fie controlate și aprobate de comitetul central, că avere proprie nu pot avea, ci tot ce intră la cassa lor, au să transpună la cassa centrală.

Pentru trebuințele despărțămintelor însă, la propunerea adunării cercuale (§ 42 p. 6), se vor asemna din partea comitetului central 20% din sumele încasate prin ele pe seama Asociațiunii în fiecare an sub orice titlu, afară de taxele încasate dela membri fondatori și pe viață, cari în sensul § 7 au să între întregi la fond.

Economiile fiecărui an rămân la fondul Asociațiunii și nu se mai pot pune pentru alt an la dispozițiunea despărțământului.

Manuscrisele să se trimită la adresa: Redacția revistei „Transilvania“, Sibiu (Nagyszeben), Strada Șaguna Nr. 6.

Transilvania

An. XLVII.

1 Iulie v. 1916.

Nr. 1—6.

Orfelinatele noastre.

Zilele istorice, prin care trecem, pun la grea încercare popoarele. Ele trebuie să-și încordeze toate puterile, de care dispun: fizice, morale și intelectuale, ca să poată rezistă furtunei cumplite, ce s'a deslănțuit asupra vechiului nostru continent, să-și păstreze moștenirea rămasă dela înaintași și să-și asigure un loc vrednic între neamuri pentru viitor. — Și în adevăr, rareori s'a văzut în cursul veacurilor o dezvoltare așa de mare a energiei omenești, ca în anii aceștia doi din urmă. De o parte pe câmpul de luptă se folosesc, cu o tenacitate fără seamăn și cu o istețime admirabilă, toate mijloacele de apărare și de atac: pe uscat, pe apă și în aer, se fac invențiunile cele mai ingenioase pentru nimicirea dușmanului și pentru apărarea proprie, se dau dovezi de vitejie și de rezistență, cum numai în timpurile legendare ale anticității mai putem întâlni; iară de altă parte acasă, în locurile nebântuite încă de furia războiului, se lucră fără preget la îngrijirea masselor luptătoare cu toate cele de lipsă, se fac organizări nouă economice pentru acoperirea trebuințelor celor rămași la vatra părintească, se desvoaltă o circulațiune de bunuri și de persoane, cum nu s'a mai văzut până acum, — de asemenea se dau toate îngrijirile trebuincioase ostașilor răniți și bolnavi, se ocrotesc cei rămași acasă în lipsă și în mizerie, și se iau toate măsurile necesare pentru ajutorarea în viitor a aceloră, cari vor rămâneă

nedestoinici de muncă în urma îngrozitorului războiu, pentru sprijinul soțiilor văduvite și pentru creșterea orfanilor, ai căror părinți au căzut pe câmpul de onoare.

Cu alte cuvinte, dualismul, care zace ascuns în sufletul omenesc, rare-ori a eșit la iveală cu atâta putere, ca în zilele noastre. De o parte tendința impulsivă de a ataca și a se apăra, dorul neînfrânat de a vedea trântit la pământ pe dușmanul, ce te-a vătămat, sau a voit să-ți încrucișeze interesele, simțul nobil de a-ți apăra până la cea din urmă picătură de sânge onoarea atacată și pământul strămoșesc încălcat; iară de altă parte mila fără de margini față de cei nenorociți, fie ei prietini sau dușmani, îngrijirea plină de devotament față de ai tăi și față de viitorul lor, ocrotirea celor slabi și neputincioși, jertfirea intereselor proprii pentru alinarea suferințelor altora, — cu un cuvânt: egoismul cel mai pronunțat față cu altruismul cel mai vrednic de admirațiune.

În această încăierare cumplită a neamurilor poporul nostru din această țară încă și-a avut și-și mai are încă partea sa.

La chemarea Domnitorului sute de mii de oșteni români au lăsat coarnea plugului și bățul păstoresc și au apucat arma ucigătoare pentru apărarea țării și a onoarei ei. Și acești oșteni, întocmai ca strămoșii lor, și-au făcut pe deplin datoria pe toate câmpurile de luptă, pe care au fost trimiși: în șesurile întinse ale Galiției și ale Poloniei rusești, în văile istorice ale mult cercatei Bucovine, în munții prăpăstioși ai Tirolului, în văile roditoare ale Sârbiei și în munții pleșuvi ai Montenegrului și ai Albaniei. Ivangorod, Lovcen, Baranovici vor rămâne pentru toate timpurile titluri de glorie pentru ostașii noștri, mărturii pururea grăitoare despre vitejia lor, putându-se înșiră cu vrednicie lângă locurile istorice mai vechi, în care a strălucit virtutea militară românească: lângă Aspern și Essling, Custozza, Novara, Mortara și Lissa.

Dar pe când flăcăii și bărbații harnici de a purtă armele sângerau pe câmpul de luptă, nici cei de acasă n'au rămas cu mâinile în sân, ci au dat dovadă de patriotismul lor și de simțul lor de umanitate, jefind din toate puterile lor pentru cei duși spre apărarea țării și în deosebi pentru ostașii răniți și bolnavi, precum și pentru familiile lor aflătoare în suferință.

Încă la începutul războiului se făcură colecte însemnate de vestminte, alimente și bani pe seama răniților; se înființară apoi în câteva centre spitale pentru adăpostirea și îngrijirea soldaților răniți și bolnavi, unde zeci de Românce luară asupra lor cu cel mai mare devotament serviciul de surori de caritate; tot sufletul gingaș și simțitor al femeilor noastre se îngrijă, să aducă mângăiere celorce suferiau în spitale, departe de ai lor, cercetându-i la serbătorile cele mari și distribuind între dâșii diferite daruri adunate de mulțori din satele cele mai depărtate; societăți și particulari se întrecură a provedea pe ostașii bolnavi și reconvașcenți cu hrană sufletească, trimițându-le și împărțindu-le cărți și jurnale; în multe locuri se ajutară cu bani și cu bucate familiile lipsite ale celor aflători pe câmpul de luptă.

Cu un cuvânt: sufletul milos al Românului eși și deastădată la iveală în toată bunătatea și în toată curățenia sa.

Cea mai de seamă faptă filantropică însă, răsărită în mijlocul poporului nostru în timpul din urmă, e, fără îndoială, *acțiunea pentru ajutorarea copiilor și copilelor rămași fără tată și fără nici un sprijin* în urma îngrozitoarelor întâmplări, prin care ne-a fost dat să trecem, și care au sguduit din temelii liniștea și fericirea atâtor familii.

Încă înainte de încheierea anului trecut o grupă de oameni de inimă a pășit cu energie și cu devotament pentru înființarea unui *orfelinat românesc în Sibiu*, îndemnând cu cuvântul și cu fapta publicul nostru, să

contribue pentru realizarea acestei întocmiri umanitare atât de necesare și rugând Consistorul arhidiecezan din acest centru bisericesc, să ia asupra sa înfăptuirea orfelinatului proiectat.

Noua instituție filantropică fû pusă de inițiatorii ei sub scutul bisericii, deoarece prin însăși natura ei biserica este chemată în prima linie a da mână de ajutor celor nenorociți, a svântă lacrimile orfanilor și văduvelor, și a-i luă sub părinteasca sa ocrotire; de altă parte, prin organizarea ei, biserica este mai lesne în stare a află, unde în adevăr este lipsă de ajutor, prin organele ei poate mai ușor adună în jurul său, întocmai ca o mamă bună, pe copilașii rămași fără tată și fără sprijin, și aflându-se în strânsă legătură cu școala, le poate da mai bine acestora creșterea trebuincioasă și-i poate face cu timpul membri folositori ai societății omenești.

Și autoritatea bisericească solicitată și înțelese imediat însemnătatea cestiunei, ce-și cerea deslegarea cu atâta stăruință, și fără amânare și luă măsurile de lipsă pentru întruparea instituției atât de reclamate de împrejurări. Încă în cursul serbătorilor Nașterii și ale Botezului Domnului — și cum se puteau cinsti mai bine aceste serbători! — Consistorul arhidiecezan hotărî înființarea unui orfelinat pe seama copiilor ostașilor căzuți pe câmpul de luptă sau ajunși incapabili de muncă și de câștig, și spre acest scop decretă deschiderea unei colecte pentru adunarea fondurilor de lipsă.

«E vorba de un orfelinat românesc și creștinesc», zice neuitatul Arhiepiscop și Mitropolit *Ioan Meșianu*, acum mutat dintre noi în hotarele vecinicii, în apelul său către preoțime, unul din cele din urmă acte ale vieții sale, — «ce Consistorul nostru plenar a decretat să înființăm și susținem aici în Sibiu, și încă cu posibilă grabă. Orfanii după cei căzuți în războiu ridică mâinile lor nevinovate către Tatăl cel ceresc și reclamă ajutor.

Cine le va putea da creștere, hrană, îmbrăcăminte, dacă nu biserica, și prin ea totalitatea fiilor ei rămași în viață, cu puțină avere și cu dare de mână? Cine îi va putea ocroti mai ales pe aceia, cari au rămas câte 4—5—6 sub grija unei mame văduvite, slăbită trupește și istovită de durere, — dacă nu noi, ceice suntem datori să fim milostivi și cu îndurare față de cei nenorociți și în dureri? — Iată deci, onorată preoțime, un nou teren, ce ni se deschide de a face binele, de a ocroti și milui pe toți ceice azi au pierdut pentru Tron și patrie pe părintele lor iubit».

Câte-va săptămâni după aceea resună din *istoricul Blaj*, celălalt centru bisericesc român din patrie, un apel tot așa de călduros către clerul și poporul de sub conducerea sa.

«Zeci de mii s'au prăbușit pe câmpul de onoare», glăsuiește cu emoțiune acest apel al mai multor frunțași ai bisericii și ai școalei, «și orfanii rămași, — cum zice Ieremie prorocul, — cereau pâne și nu eră cine să le frângă... Ceice au adus pentru patrie și Tron suprema jertfă, vrednicesc ca și noi să ne jertfim pentru ei, măcar în proporții neasemănat mai reduse, îngrijindu-ne de ocrotirea orfanilor lor. În viforul cumplit al măcelului să ridicăm și noi în slavă porumbul alb al milei și dragostei creștinești. — Alături de ofertele marinimoase ale Arhieriei și ale oamenilor noștri cu dare de mână, să adunăm și filerii văduvelor și ai celor săraci, căci și ceștia apasă tot atât de greu în cumpăna milostivului nostru Stăpân. Prin graiul nostru vă roagă mii și mii de orfani, cari la timpul său, având parte de o creștere îngrijită, vor fi tot atâția membri folositori ai patriei noastre, ai neamului și bisericii noastre. — Deschideți deci, fraților, inimile voastre cernite de jale și revărsați asupra orfanilor nevinovați comoara îndurării creștinești. Orice filer, orice bucată de pânză ori de

haină, va fi binevenită, căci vi se cere în numele sfânt al dumnezeescului nostru învățător, care a spus: «Lăsați pruncii să vină la mine!» Din satele noastre pustii și fără lumină mii și mii de mânuțe nevinovate se întind spre noi, sbătându-se în luptă cu mizeria neagră, ce vrea să-i înghiță. «În numele lui Hristos, ajutați-ne», strigă ei. Glasul lor ne pătrunde până la inimă; nu mai putem întârziă nici o clipă».

Aceste cuvinte mișcătoare, isvorîte din adâncul unor suflete îngrijorate de soarta atâtor mlădițe nevinovate ale neamului nostru, aflătoare în suferință și amenințate de mizerie, își avură deasemenea în scurtă vreme efectul dorit. La câte-va zile după apariția acestui călduros apel, autoritatea supremă a bisericii greco-catolice române decise și din partea sa *înființarea unui orfelinat în vechiul centru cultural dela împreunarea Târnavelor.*

Prin epistola sa pastorală din 9/22 Februarie a. c. venerabilul Arhipăstor al acestei biserici, *Dr. Victor Mihályi*, arată mai pe larg și în cuvinte părintești lipsa neapărată și menirea noii instituțiuni filantropice, lămu-rește felul creșterii, ce se va da orfanilor și orfanelor în institutul proiectat, și îndreptând glasul său părintesc cătră credincioșii săi, îi îndeamnă să jertfească din toate puterile pentru susținerea așezământului merit să aducă atâta bine și atâta mângâiere tinerelor odrasle nenorocite.

«Cunoașteți îngrijorările noastre de soarta orfanilor lipsiți», grăiește venerabilul Arhiepiscop cătră sfârșitul epistolei sale pastorale. «Știți și gândul nostru pentru alinarea durerilor celor fără nădejde. Auziți și voi, în liniștea satelor voastre, suspinurile pline de jale ale mamei celor văduvite și îndurerata lor îngândurare pentru ziua de mâne. Face-vă-ți vouă comoară în ceriu, unde furii nu o sapă, nici nu o fură. Dumnezeu v'a ferit pe voi și pe fiii voștri, de nu i-a ajuns nemiloasa soartă a orfanilor lipsiți. Ați fost apărați, voi și avutul vostru, de

piepturile părinților copiilor săraci. Fiți-le mulțumitori. Și dacă Dumnezeu, cruțându-vă, v'a iubit pe voi mai mult decât pe alții, fiți recunoscători și împliniți voința lui» ...

Cuvintele călduroase ale capilor bisericilor noastre surori și ale sfetnicilor lor și aflară îndată în toate straturile sociale ale poporului nostru răsunetul cel mai viu. Din toate părțile: din sate și din orașe, dela mari și dela mici, dela bogați și dela săraci, până și din șanțurile, în care se luptă cu atâta vitejie și în mijlocul atâtor greutăți și primejdii ostașii noștri, veniră ajutoare pentru întemeierea și susținerea celor două orfelinate.

Și de astădată Arhieriei premerseră cu exemplul lor; pe lângă dâșii însă, aproape toți fruntașii noștri ținură să ia parte la acțiunea de salvare a odraslelor acelora, cari și-au jertfit sângele și vieța pentru apărarea noastră, a tuturor. S'au aflat comune bisericesti, cari au jertfit zeci de mii de coroane, dar în acelaș timp am avut bucuria a vedea oameni cu puține mijloace, cari au dat ultimii fileri ce-i aveau în pungă, și femei văduve, cari din toată sărăcia lor au scos din fundul lăzii doi trei coți de pânză și i-au dat, ca să se îmbrace cu dânsa alții mai lipsiți și mai nenorociți decât ele și decât ai lor.

Cu aceeaș însuflețire fù întâmpinată și *chemarea Uniunii femeilor române din patrie* de a se face contribuiri pe seama orfelinatului plănuit de dânsa încă din anul 1913 și care, în urma împrejurărilor din timpul din urmă, va avea să adăpostească pe copilele celor căzuți pe câmpul de luptă și rămase fără sprijin și fără îngrijire. Acest al treilea orfelinat se va deschide, deocamdată, în legătură cu internatul-orfelinat susținut de Reuniunea femeilor române din Brașov.

Astfel, mulțămită spiritului de jertfă al publicului nostru și inițiativei vrednice de toată lauda a câtorva bărbați și femei de inimă, în scurtă vreme — încă în toamna acestui an — se vor inaugura *trei institute pentru*

creșterea și îngrijirea copiilor și copilelor ajunși în nenorocire în urma groaznicului și îndelungatului războiu: *în Sibiiu, Blaj și Brașov*. În chipul acesta multe lacrimi vor fi svântate, multe odrasle ale neamului nostru, expuse peirei și suferinței, vor fi mântuite.

Nu ne îndoim, că mijloacele materiale adunate până acum vor fi întrebuințate în chipul cel mai conștient și mai folositor din partea aceloră, cari vor avea să conducă nouăle instituțiuni de binefacere și că orfanii primiți într'însele vor fi crescuți astfel, încât cu timpul să poată ajunge membri folositori ai neamului, ai patriei și ai omenirii.

Un lucru însă am mai avea de amintit, înainte de a încheia aceste șire.

Deși sentimentul de umanitate și prevederea pentru viitorul neamului s'au manifestat așa de îmbucurător cu prilejul acesta, deși sumele colectate până acum sunt așa de frumoase, totuș să nu uităm, că suntem numai la începutul împlinirii unei datorii însemnate naționale.

Cele trei orfelinate se vor deschide; ele vor primi un număr oare-care de copii și de copile și-i vor îngriji cu toate cele trebuincioase, dându-le atât hrană trupească, cât și sufletească. Să nu uităm însă, că nenorocirea a luat proporții uriașe, că numărul copiilor sărmani, avizați la ajutorul obștesc, este legion, că în viitor nenorocirea, poate, se va întinde și mai departe, și prin urmare *să fim gata la nouă jertfe, la nouă dovezi de umanitate și de iubire de neam și de țară*.

Nici una din odraslele nenorocite ale neamului nostru nu este iertat să piară, nici una nu este iertat să rămână neîngrijită și să se păraginească.

Aceasta o pretinde dela noi simțul de conservare proprie; aceasta e o datorie creștinească și omenească.

Să o împlinim, deci, fără întârziere și din toată inima!

A. B.

Despre caritatea creștinească.

— Trei predici de Abatele Metodiu Zavoral. —

Drept întroducere.

Pentru întâia dată pășește abatele de Strahov, Prea Cuvioșia Sa *Metodiu Zavoral*, în fața publicului nostru cu o lucrare scrisă în românește. Obștea românească știe prea bine, dela începutul războiului celui mare, care bântue încă, *cine* este abatele de pe «muntele Sionului» din Praga. Cu toate acestea nu vor strică încă câteva rânduri lămuritoare.

Marele prietin al Românilor nu s'a mărginit numai la vizitarea răniților români de prin spitalele din Boemia, nu s'a îngrijit numai de «șezători» românești în spitalul-lazaret al mănăstirii, în fruntea căreia l-a așezat pronia cerească; — a vrut să ne sară într'ajutor și cu scrisul, după ce ne-a ajutat cu vorba și cu fapta, lăsându-ne să-i *cețim în inimă*.

În decursul «șezătorilor», i-a venit ideea să talmăcească în românește câteva predici, ținute în fața unui public, compus din intelectualii cehi din Praga (Smichov), în anul 1913.

Cine va ceți predicile de față, — căci despre acestea este vorba, — se va convinge, cât de potrivită a fost ideea aceasta a abatelui de Strahov.

Problemele fundamentale de etică creștină, tratate în aceste trei predici-conferențe, se pot referi prea bine și la împrejurările noastre sociale, și dacă a pleda pentru caritatea creștinească este cu cale în timp de pace, câtă vreme nu zingănesc armele, — acum, în timpul războiului înfricoșat, este cu atât mai potrivit.

Întreg aparatul de argumentație, întreagă verva oratorică a acestor predici vor fi înțelese, firește, mai bine din partea acelorora, cărora le-ar fi dat să trăiască în mediul abatelui și să ia parte la una din predicile acestea, în biserica mănăstirii din Strahov.

Săptămânile trecute mi-a fost dat să simțesc numai o părțică din verva această oratorică a preaiubitului nostru abate. Am fost și eu în biserica arhiplină de pe «muntele Sionului» din Praga (Strahov). Deși era o zi de primăvară, frumoasă, într'o după-prânză, totuș gemea biserica de lume. Alergaseră cu toții, să asculte pe abatele. Un adevărat pelerinaj. Nu trebuia să fii, cine știe ce psiholog, ca să constați *adânca* impresie, pe care o făceau cuvintele abatelui rostite de pe amvon. Mai rar am văzut public, care să asculte cu atâta sfințenie cuvintele oratorului. Dar și aveau credințioșii motiv să asculte cu atâta atențiune, căci expresia feții abatelui, gesturile, căutătura ochilor și — mai cu seamă — glasul, modulațiunile vocii, îți dădeau să înțelegi, chiar și ție, care nu cunoșteai limba, că aici vorbește un om *convins* până în adâncul sufletului de ceea ce spune.

Dupăcum aleargă lumea în Ungaria să asculte predicile episcopului Prohászka, întocmai așa își dau întâlnire creștinii cehi din Praga la predicile abatelui Zavoral, fie ei intelectuali, fie oameni fără de multă carte.

Și cum să nu captiveze o predică de a abatelui Zavoral, dacă are un conținut atât de atrăgător, de frumos și de adânc? — Traducătorul lui Lacordaire, abatele, care s'a ridicat dintr'o familie săracă până la treapta

aceasta înaltă a ierarhiei bisericești, în urma calităților sale sufletești, — a *gustat* paharul amărăciunii în tinerețe, și făcând apologia carității creștinești, preamărind durerea, nu face altceva, decât o autoanaliză a stării sale sufletești, din trecut și din timpul de față.

Ce mă îndeamnă pe mine, greco-orientalul, să înfățișez publicului nostru cetitor, însoțite de câteva cuvinte, predicile acestea trei? Abatele m'a găsit vrednic să mă întrebe de una de alta, când a fost vorba să ciseleze traducerea de față și i-am dat mână de ajutor cu trup cu suflet, știind că o operă ca aceasta numai *bine* poate aduce în șirurile publicului românesc. Dacă se traduce la noi din Petroff și din Prohászka, vor fi binevenite și predicile unui Metodiu Zavoral, mi-au zis, căci — dupăcum se va convinge oricine, în urma lecturii — predicile acestea sunt alese astfel, ca să aibă cât mai multe puncte de atingere *comune* cu toate confesiunile creștine.

Acum e vorba: să ne luăm la inimă ideile din cele trei predici! Ni-le rostește un prietin devotat, desinteresat, un prietin, căruia nu-i vom putea mulțami altfel pentru dragostea, ce o nutrește față de noi, decât urmându-i sfaturile.

O mică observare și încheiu.

Oratorul, care descrie în colori atât de vii mizeria omenească și care îndeamnă cu atâta simțire: «Oameni buni! Săriți într'ajutor celor necăjiți!» a săvârșit însuș nesfârșit de multe opere mari, caritative. De ani de zile este în fruntea unui institut de orbi, de ani de zile vizitează spitalele și temnițele și casele celor săraci; acum, de curând, a fost ales președinte al unei societăți pentru ajutorarea văduvelor celor căzuți pe câmpul de luptă, din Boemia, — într'un cuvânt, în fața activității acesteia trebuie să-ți pleci capul și să zici: buzele abatelui rostesc adevărul, dar și faptele lui conglăuesc cu cuvintele rostite!

Fie, ca lucrarea aceasta să treacă din mână 'n mână, să fie cetită și răscetită de toți, fie ei gr.-or. sau gr.-cat. — fie, ca, dupăce a cetit-o, fiecare să o pună la o parte cu întrebarea: «Abate Metodiu Zavoral, pe când ne cinstești cu *altă* traducere din operele-ți atât de frumoase?»

Praga, în Maiu 1916.

Horia Petra-Petrescu.

I.

Cu adevărată bucurie și cu un zel, care — luând în considerare ținta, spre care tind aceste vorbiri duhovnicești — nu însemnează un merit, ci o adevărată *datorie*, am primit invitația să Vă vorbesc despre caritatea creștinească.

M'a rugat pentru aceasta președintele societății, care și-a ales, după exemplul sfântului Vincențiu de Paula, drept țintă, să-și pună toate puterile în mișcare, să se folosească de întreg zelul membrilor săi, ca să sară într'ajutor sărăciei, care își ridică mâinile, rugător, din toate părțile, și suferinței, care se arată în capitala noastră (Praga), adeseori, într'un chip atât de îngrozitor, —

al societății, care și-a propus să aline cruzimea mizeriei, să sature pe cei flămânzi, să îmbrace pe cei goi, să mângâie pe cei triști și să redea lui Dumnezeu și omenirii pe cei cari încep să nu mai creadă în Dumnezeu și în omenire, cu ajutorul nouălor nădejdi și a curajului de viață nouă.

«Societatea Sfântului Vincențiu» e cuprinsă, înaintea tuturor celorlalte societăți, de spiritul și poartă pecetia bisericii creștine în lumina ei cea mai strălucită și cea mai primitoare tuturor inimilor omenești. A uscă lacrămile oamenilor și a le secă cu o mână cu atât mai gingașe, pe cât lacrămile ard mai tare și cu cât ele curg mai în taină; a intra în casă și a aduce aici dovezile milei creștinești, acelora, cari de multă vreme s'au desobicinuit să mai creadă și în inima și în mila omenească; a căuta pe aceia, cari nu duc numai foame după un codru de pâne, ci cari sufer de foamea sufletului, a sufletului, care ră-tăcise atât de grozav dela orice adevăr dumnezeesc, dela orice dar dumnezeesc — și care simte mai apoi cu atât mai grozav, cât de greu poți trăi, lipsit de adevărul și cât de greu suferi fără de darul acesta; a ridică pe cei căzuți; a învăța pe cei neștiutori; a întări în nădejde nouă pe cei, cari au ajuns aproape de desnădejde, — frații mei! — cum să nu binecuvintezi pe aceia, cari și-au ridicat o țintă atât de înaltă și cum să nu le dai mână de ajutor în lupta aceasta cu sărăcia trupească și cu mizeria sufletească?!

La luptă deci împotriva sărăciei!

Nu întrece problema aceasta puterile omenești?

Fraților! Studiăm istoria omenirii, — istoria aceasta este rezultatul hărniciei de furnică, a pătrunderii geniale și, cel puțin pe câteva pagini ale ei, este plină de fapte sigure, și — totuși — ce este istoria aceasta altceva, dacă nu istoria câtorva dinastii de domnitori, istoria câtorva popoare și împărății, a căror dezvoltare și decadență, ale căror învingeri strălucite și înfrângeri rușinoase, ale căror virtuți tari și imoralități îngrozitoare le descrie, — cum este cu puțință a le descrie din izvoare autentice. Cu cât ar arăta *altfel* istoria lumii, dacă ne-ar fi dată puțința de a privi, pentru o clipă cât de scurtă măcar, cu ochii a-toate-știutori ai lui Dumnezeu, în vremurile trecute și în timpul de față, cu ochii aceia, cari într'aceeaș vreme văd lămurit tot binele și toată stricăciunea, de cari este capabilă inima omenească?!

Cu cât ar vorbi *altfel* istoria lumii, dacă n'ar fi numai istoria câtorva tronuri, istoria câtorva împărății, ci istoria, care

descrie cum au trăit și ce au suferit toate acele miliarde de oameni, cari au murit și s'au prăpădit fără de nume și fără de urmă! Această istorie, firește, nu o va scrie peana omenească și nici inima omenească n'ar putea îndura întâmplările-i înfricoșate, — dar și așa știm, că sărăcia și adeseori și nefericirea însăși s'au sălășluit și au dăinuit în mijlocul majorității nespuse de mari a oamenilor, din clipa când a pierdut omul raiul prin păcat și l-a prefăcut în valea plângerilor. Până astăzi se află mizeria pretutindeni.

Din ce se compune societatea de astăzi? Din bogătași? Da, sunt câțiva, și numele lor răsună în toată lumea, și înrăurirea lor se reslățește asupra tuturor popoarelor, și comorile lor cresc pe zi ce merge. — Din oameni bine situați? Aceștia sunt mai numeroși și din rândul lor se recrutează așa numitele clase mijlocii, cari nu trebuie să tremure prea mult gândindu-se la viitor și cari au pâinea cea de toate zilele, sigură și îndestuitoare. Dar cum se răresc șirurile lor față de majoritatea nespuse de mare a oamenilor, cari își câștigă cu mare greu ce le trebuie pentru traiu, și cât de mulți sunt aceia, cărora le lipsește chiar și aceasta?!

O să fie odată altfel și o să țină starea aceasta schimbată?

Dragii mei, numai Dumnezeu știe, cari schimbări le va vedea omenirea, sub cari sceptre de toate formele și de prea deosebită greutate și tărie are să trăiască încă: numai El singur știe, ce va născoci omenirea, ce va dărâma și schimba, ce va îndrepta și perfecționa. — Stăruința aceasta este vrednică de toată admirația, și cine e bun, binecuvintează cu bucurie toate năzuințele ei; — dar fiți încredințați, că n'are să îndeparteze sărăcia.

Vorba aceasta mare a lui Hristos: «Pe săraci pururea îi aveți cu voi!» a fost îndreptată nu numai apostolilor, ci ea răsună în toate veacurile și în toate timpurile, în cari vor fi oameni destui cu foamea în măruntaie, cu lacrimile în ochi, cu rugarea, care te mișcă, pe buze și cu sdrențe pe trupul întreg. Și de ce, fraților? Pentru că izvoarele sărăciei nu le poți număra și nu le poți secă.

Mulțimea cea mai mare a oamenilor își câștigă pâinea cea de toate zilele prin muncă, fie cu munca istovitoare a trupului, fie prin munca obositoare a sufletului. Și deodată boala face toată munca cu neputință, — boala ține, înghite pe încetul toate economiile și voi înși-vă știți prea bine, că toate spitalele

noastre, instituțiile noastre pentru orbi și surzi și ologi pot numai cu greu să adăpostească, pe câțeva vreme numai, scurtă și aceea, pe câțiva din aceia, cari din pricina boalei îndelungate nu sunt în stare să lucreze. Și chiar atunci, când ai destulă putere și destulă sănătate, munca însași adeseori îți lipsește. Câte brațe sunt, cari ar lucra bune-bucuroase, dar muncă ca'n palmă! Și e destul să fii silit de-a sta de geaba o singură lună, o singură săptămână, și știți prea bine și vedeți cu toții, pretutindeni împrejurul vostru, ce însemnează una ca aceasta pentru sârmanul lucrător și pentru soția sa și pentru copiii lui. Și chiar dacă e muncă destulă, cât de des este câștigul prea mic?! Familia se înmulțește, copiii cresc, cheltuielile se măresc cu ei, dar leafa rămâne mereu aceeaș.

Dar ce să zic, când susținătorul familiei moare și rămâne mama cu câțiva copii? Ce-i folosește, că muncește ea cât e ziua de lungă, că priveghiază nopți întregi, când are atâți copii cari strigă după pâne și pâne nu e de ajuns?!

Eu nu aduc nici o învinuire, nu vreau să amăresc pe nimeni; *constat* numai fapte împlinite și susțin, că *împrejurările sociale ale timpului nostru osândesc deadreptul la sărăcie masse întregi*. — Și ce să zic, când se însoțește cu această sărăcie fără de vină sărăcirea din vina proprie?

Dumnezeu ne-a dat și sănătate și destoinicie, — muncă e destulă și chiar câștigul este cum se cade, dar lipsește traiul cel cumpătat și creștinesc. Ce au câștigat bărbații, cu greutate, într'o săptămână întregă, cheltuiesc într'o singură seară, prin cârciume. Așa este, — o știți cu toții că este așa, și numai Dumnezeu e în stare să numere, câte familii se prăpădesc din vina lor, în ce atmosferă cresc copiii lor și ce soartă îi așteaptă de mai 'nainte pe aceștia!

Pierderea sănătății, lipsa muncii, câștigul prea mic, viața imorală și nesocotită — iată izvoarele sărăciei, și izvoarele acestea nu le veți secă pe deplin și de aceea nici sărăcia nu o veți depărtă din lume.

Ce e de făcut atunci? Să pui cruce tuturor stăruințelor, să te gândești numai la tine însuși, să năzuești să-ți asiguri viitorul tău propriu și să lași pe cei cari sufer în grija soartei lor? Durere, sunt destui oameni, cari sunt în stare să se uite cu o privire nepăsătoare și rece ca oțelul la mizeria omenească, sunt mâni destule, cari nu fac nici o mișcare spre a depărtă cel puțin bolovanii cei mai mari din cărarea săracului și spre a plivi

cel puțin spinii cei mai dureroși din cărarea lui. Dar tot atât de adevărat este, că sunt pe lume și inimi miloase, pe cari le ard lacrimile străine tot atât de tare ca lacrimile proprii; tot atât de adevărat este, că trăiesc în mijlocul nostru suflete nobile, cari vor fi gata la orice jertfă, spre a împărți puțină lumină și puțină mângăiere, pretutindeni, unde strigă sufletele mâhnite după lumina și mângăierea aceasta.

Fraților! altfel nu se poate, din clipa aceea, de când și-a luat dragostea dumnezeiască toată mizeria și toată durerea omenească asupra-și și de când a proclamat din vârful crucii, suferind și murind, această dragoste și compătimire: legea cea mai mare a oamenilor.

Sângele, care a țâșnit pentru toate timpurile și pentru toate locurile din inima lui Dumnezeu, din inima cea străpunsă de nemulțumirea omenească, a înmuiat pentru toate timpurile inima egoistă a oamenilor, și nesimțirea față de sărăcie, nepăsarea în fața mizeriei omenești s'a făcut pentru toți vecii o ticăloșie și un semn al netrebnicii chiar și acolo, unde nu pricep încă oamenii crucea lui Hristos, ori unde au încetat să caute la ea cu privirea credincioasă.

Știm bine și noi, că nu vom depărtă sărăcia din lume; dar e cu putință și este chiar o datorie să *o alinăm și să micșorăm greutatea ei!* Mijloacele și cărările, cari duc la ținta aceasta, sunt felurite, după cum sunt felurite și izvoarele și pricinile sărăciei și nenorocirii omenești. Acolo, unde e întunec, să aducem lumină; pe unde e nedreptate, să facem tuturor dreptate, și unde lipsește compătimirea, să aducem toată căldura dragostei noastre, gata la fiecă jertfă, și atunci vom face pentru alinarea sărăciei aceea, ce *omenește* este cu putință.

Unde e întunec să aducem lumină!

Frații mei! Cel mai mare dușman al omenirii este neștiința, care e și cel mai spornic și cel mai dăinuitor izvor al sărăciei omenești, al celei trupești și al celei sufletești. Uitați-vă puțin cu mai mare băgare de seamă la vieța celor săraci și desigur vă veți speria adeseori, văzând cât de mare întunec e în capetele lor, cât întunec e în inimile lor și cât e de întunec în conștiințele lor. Ei bine, ce e de făcut, ca să luminăm capetele acelea cu lumina adevărului, să nobilităm inimile acelea cu simțemintele morale și să aducem conștiințele acestea la cunoștința drepturilor lor și totodată și a datoriiilor lor?

Cine să aibă oare sarcina să *înalțe nivelul moral al sărăciei*, să-i arete ținta și căile adevărate ale vieții omenești și să-i desvelească toată urgia și toate urmările grozave ale ticăloșiei morale? Cine va avea sarcina aceasta? — Aud răspunsul: *Școala* — și primesc răspunsul acesta cu adevărată căldură. Eu unul știu, pentru câte sunt dator școlii, și încă din copilărie, după pilda părinților, m'am deprins să sărut mulțumitor și cu evlavie mâna, care aprindea în sufletul meu tinăr lumina cunoștințelor, și să binecuvintez buzele cari îmi deslușiau bucuria curată a științei. Știu bine, ce însemnează școala, și din fericire, o știe și poporul meu! N'a ajuns până acum la multe, pentru cari luptă poporul meu! De zeci de ani de zile s'a înșelat el în repețite rânduri, în multe, de cari își legă nădejdiile cele mai strălucite; dar pe câmpul culturii, în jertfe pentru creșterea neamului, în cheltuieli pentru zidirea școalelor, dela școala poporală până la universitate, abia îi găsești păreche între celelalte neamuri. Acele jertfe au fost adeseori grele, dar nu i-a părut rău; cheltuielile întreceau adesea puterile sale, dar el știă prea bine, că până acum nici un popor n'a sărăcit și nu și-a pierdut tot sângele în urma unor astfel de cheltuieli, numai școala să-și împlinească sarcina și numai să-și jertfească învățătorii cu adevărat toate puterile într'o slujbă plină de atâta răspundere!

Dar, dragii mei, este oare singură școala de ajuns pentru înălțarea morală și pentru creșterea înțeleaptă a poporului? Nu încetează toată înrăurirea ei de obicei chiar în vârsta cea mai primejdioasă, chiar la granița între copilărie și adolescență? Nu știm noi cu toții, cum mulțimea cea mare a copiilor trebuie să meargă cu acel pic de cunoștințe temeinice în lucrătoare și în fabrici, unde se află față în față cu patimi, cari se răscolesc într'un vârtej plin de înmîite mreje și curse? Cine are să stea lângă ea atunci, cine-i va da putere împotriva ispitei, cine o va feri de feluritele primejdii și cine are s'o ocrotească, ca să nu piară?

Aud răspunsul al doilea: ocrotirea tineretului și îngrijirea moralei publice e o datorie a *statului*, e o sarcină, și chiar o sarcină din cele mai sfinte, a corpurilor legiuitoare și a autorităților publice. Mă învoiesc și cu răspunsul acesta, și bag de seamă cu bucurie, cum începem și noi să ajungem acolo, unde am întrelăsat să ajungem, de atâta vreme, atât spre paguba oamenilor, cât și spre paguba statului. Dar, fraților, nu

trebuie să uităm, că legile omenești au fost pururea și sunt până în ziua de astăzi o expresie numai a dreptății și numai a moralei, la care a ajuns cutare epocă.

Dați majoritatea în corpurile legiuitoare puterii lumii sensuale și o să vă îngroziți, ce vor iertă îndată chiar legile, și ce va sta de-a-dreptul sub ocrotirea legilor. Dar chiar și atunci, când legile sunt decretate de un corp de bărbați într'adevăr cinstiți, bogați în experiențele vieții, conștii pe deplin de răspunderea lor înaintea lui Dumnezeu și în fața poporului, — totuși legile lor niciodată nu vor pătrunde până în sufletul, până în conștiința poporului, și voi știți prea bine, că morala cea adevărată, că înălțimea sufletească cea reală își are rădăcini dăinuitoare chiar în suflet și în conștiință.

Clădiți școli și îngrijiți bine ca fiecare școală să fie pentru popor un far luminos pe calea adevărului și a științei, faceți legi și priveghiați ca viața noastră publică și cea morală și cea juridică să aibă în legile acestea scutul ei și ocrotirea ei, — în sufletul poporului însă și în conștiința neamului nu veți pătrunde altfel, decât cu *puterea și cu autoritatea religiunii!* Și acesta este al treilea mijloc, care, după convingerea noastră neclintită, este indispensabil la înălțarea morală a poporului, deși timpul modern o tăgăduiește cu patimă nespuse de mare și a și tras în privința aceasta masse întregi după sine. Conștiința omenească nu o cunoaște acela, care nu vede și nu știe că conștiinței acesteia îi trebuie o autoritate suverană, desăvârșită și supremă, dacă e vorba să se închine smerită înaintea ei și să se subjege cu adevărat poruncilor ei. Și inima omenească nu o cunoaște, cine nu vrea să mărturisească, că inimei aceleia *îi trebuie o credință*, care să-i vorbească în cuvinte pline de lumină, de siguranță și de mângâiere, o credință, care să-i deslușească toate drepturile ei mari și sfinte, toate nădejdirile ei mari și nemuritoare, dar care să-i aducă aminte și de datoriile ei cele mari și sfinte. Și căutați și mai numiți-mi o credință, care ar întrece în privința aceasta sfântă credința noastră, care se apropie de sufletul omenesc cu Evangelia, cu Crucea și cu Eucharistia, va să zică, care aduce sufletului omenesc: lumină, pildă și putere! — Doriți să alinați sărăcia? Fiecare suflet nobil vă binecuvintează pentru stăruința asta! Dar dacă vreți să o duceți în îndeplinire fără de ajutorul lui Hristos, toată experiența de până acum vă previne că nu este cu putință.

Unde e întunec, să aducem lumină, iar unde e nedrep-

tate, să facem dreptate! Sărăcia nu izvoarește totdeauna numai din acel nivel moral prea de jos, și să zici pururea: «Predicați poporului poruncile morale și veți deslegă cestiunea socială», ar fi nu numai un neadevăr, ci de-adreptul o insultă adusă tuturor familiilor așa de numeroase, cari cu toată simplitatea lor și cu toată strâmtorarea lor trăiesc totuș așa de cinstit, își câștigă pâinea cu atâta onestitate și își îndeplinesc datoriile față de Dumnezeu și față de oameni într'un grad, la care nici intelectualii nu pot totdeauna să se ridice.

Adeseori e *nedreptatea socială* cauza sărăciei și mizeriei, împrejurările juridice, legile, cari nu apără destul drepturile celor mici și slabi, sau le și neglijează cu totul.

A vrea în cazuri ca acestea să moralizezi numai, să îndemni poporul la răbdare și la abnegație și să-i îndrepti toată nădejdea numai și numai la viața cealaltă, ar fi desigur o nedreptate și ar fi și un păcat! Păcătuiesc greu, de sigur, față de popor toți aceia, cari îi șoptesc, că o va duce numai atunci mai bine, când va dărâma și nimicul până în temeliile ordinea socială de față, — dar păcătuiesc tot așa de greu și aceia, cari tăgăduiesc, ori nu vreau să vadă trebuința *de a îndrepta* multe împrejurări sociale. A fi gata să lucrezi și a nu câștiga nici atâta, cât să-ți alini foamea; a îmbătrâni în muncă și a rămâne la bătrânețe și în boală fără de ajutor, a sta la mașină, a lucra în lucrătoare, pe câmp ori în pădure o săptămână întreagă, des-de-diminează până seara, fără să ai dreptul, să te odihnești cel puțin în ziua de sărbătoare ori într'o zi de Duminecă, fără să ai dreptul la un ceas, în care sufletul tău ar putea să se gândească puțin și la trebuințele tale cele mai înalte și la rostul cel mai sfânt al vieții tale, a fi silit să înjugi pe copiii tai cu mușchi slabi și cu trupuri nedesvoltate în jugul muncii grele și să trimiți pe mama lor și pe nevasta ta de la vatra casnică după un câștig atât de greu, — frații mei! — toate faptele acestea strigă deadreptul după o îndreptare, și a încerca să le îndreptăm, este datoria noastră, după dreptul dumnezeesc și după dreptul natural.

Unde e nedreptate — să facem dreptate, și unde lipsește compătimirea, să aducem *dragostea* cea activă și gata de jertfe. Despre dragostea aceasta, a cărei taină tocmai Hristos a desvălit-o lumii și a cărei pildă, mare și într'adevăr dumnezeiască, El însuși a dat-o lumii cu întreagă viața Sa și prin moartea Sa, o să vorbesc cu ajutorul lui Dumnezeu pe ziua de mâine. Astăzi

vă dau numai sfatul: Ridicați poporul la o treaptă morală ori cât ar fi ea de înaltă, dați-i legi, ori cât ar fi ele de desăvârșite și de drepte, totuși, fiți încredințați, că și atunci mii de inimi vor duce dorul după un cuvânt de compătimire, că mii de ochi vor fi flămânzi după o privire blândă și că mii de suferinzi vor căuta o mână gingașe, care să le mângâie rănilor și să verse balsam în durerile lor. Cât va trăi omenirea, *dragostea creștinească* totdeauna își va ocupa în mijlocul ei locu-i atât de cinstit și sarcina-i atât de nobilă.

«Pe săraci pururea îi veți avea cu voi». — Ei bine, fraților, unde nu poate nici dreptatea să micșoreze greutatea și amarăciunea sărăciei, dați voie dragostei, ca în numele lui Hristos și de dragul Lui să ofere durerilor omenesți și sărăciei omenesți toate puterile și tot avântul ei!

II.

În vorbirea mea de ieri încercam să lămuresc și să dovedesc, că nu e nici o nădejde, ca sărăcia să dispară din lume, fiindcă izvoarele ei sunt fără de număr și fiindcă nu putem să le punem zăgaz. Dar cu atât mai mare tărie și cu atât mai multă căldură dovedeam, că este cu puțință și că este chiar datoria noastră, să *ușurăm* greutatea ei și să delăturăm cel puțin spiniile cei mai dureroși. Încercam să arăt calea, care duce la ținta aceasta, cu cuvintele: Unde e întunec, să aducem lumină, pe unde e nedreptate, să facem dreptate, și unde nu e compătimire, să aducem dragostea noastră!

Despre dragostea aceasta, a cărei taină a desvălit-o lumii tocmai Iisus Hristos prin vieța Sa întregă și prin toate suferințele Sale și pe care El a dat-o bisericii, ca moștenire scumpă și totodată ca sfântă datorie a tuturor membrilor ei, am să vorbesc astăzi. Precum prin întregă doctrina Sa, așa și prin desvălirea *dragostei frățești* schimbă Hristos, adânci și totodată și înalță toate ideile omenesți de până atunci și înobilă și sfinți vieța morală a omenirii.

Nu-i vorbă, lumea păgână desprețuia sărăcimea, și chiar disprețul acesta al mizeriei omenesți e una din cele mai urite trăsături ale lumii antice. Cum deslegă păgânimea problema sărăciei? Cu *robia*. Tot atât de simplu, pe cât de cinic! Robul era un obiect, nu o persoană; cu toate puterile trupului și cu toate destoiniciile sufletului său aparținea cu desăvârșire stă-

pânului său. Dacă-i plăcea acestuia, îl dăruia ori îl vindea, tot așa precum își instrăină prin dăruire ori prin vindere orice altceva din averea sa. Dacă sbiciuise pe un rob până la sânge și dacă chiar îl și omorîse, fiind cuprins de mânie ori în toane sângeroase, el știa bine, de mai 'nainte, că nu numai părerea publică, dar chiar legea însași îl împuternicește pe drept la uciderea aceasta. Și trebuie să constatăm cu tăria cea mai mare: așa nu judecau numai cei bogați și cei puternici, cari se pricep și în ziua de astăzi să stea cu greutatea piciorului lor pe ceafa celor slabi și mici, așa nu socoteau numai cei cuprinși de sensualism, cari până astăzi nu pricep câtă amărăciune și câtă durere, nespuse de mare, conține adeseori o singură lacrimă, — dar aceleași principii, atât de crude, acelaș dispreț suveran față de sărăcie și mizerie le veți găsi chiar și la însași elita popoarelor antice, la bărbații, cari se află pe treapta cea mai înaltă a gândirii omenști și a căror glorie dăinuiește în toate veacurile.

Seneca, cel mai vestit moralist roman, scrie în epistola sa adresată lui *Neron*, din cuvânt în cuvânt: «Compătimirea e un cusur al inimii, de care au să se ferească cei cinstiți și pe care o găsim mai cu seamă la oameni lipsiți de orice virtute». — «Filosoful adevărat e fără de compătimire». («*Sapiens non miseretur*»).

Cicero vorbește și mai crud: compătimirea o cunoaște (o simțește) numai cel prost ori cel nebun.

Plaut face imputări violente bogatului milos, care împărțește pâne acelora, cari au lipsă de ea: «Îți risipești averea și prin aceasta prelungești vieața săracilor; una ca și alta sunt greșite»;

iar *Virgiliu*, un poet, care fiind poet, ar trebui, după ideile noastre, să consacre cele mai gingașe cuvinte ale cântecelor sale și cea mai călduroasă compătimire a inimei sale tuturor, cari sufer și oftează, numește sărăcia o rușine și laudă vieața la țară chiar de aceea, fiindcă acolo nu trebuie să privească la mizeria orașelor.

Umanitatea: o vorbă, care chiar prin creștinism și-a câștigat un sunet atât de scump și un cuprins atât de sublim, însemnă pentru toți legislatorii, filosofii, poeții și oratorii antici numai maniereuviincioase și elegante, și *caritatea*, a cărei istorie, începând cu *Hristos*, e plină cu fapte de o frumusețe supraomenească, gata la fiecă jertfă, însemnă la Greci numai

blândețea și grația, și la Romani cel mult dragostea față de prieteni și rudenii.

Ei bine, dragii mei, în aceeaș clipă, când cruzimea, cu care lumea antică disprețuia sărăcia, își ajunsese culmea, în acelaș timp, când senatul și poporul roman se înjosiseră astfel, că începură să cinstească pe Cesarul cu cinstea cea dumnezeiască, departe, în răsărit, într'un colț al Palestinei, un bărbat, care s'a născut și a crescut în sărăcie, strigă în fața cetelor uimite: «fericiți cei săraci, fericiți cei milostivi!»

Numai câteva vorbe, dar le-a rostit gura lui Dumnezeu — întrupat, — numai câteva cuvinte, dar cuvinte, pe cari le-a înțărît vieța și moartea aceluiaș Dumnezeu! Ce ar fi putut încolți altceva din ele, decât o schimbare a lumii și a vederilor ei și a legilor ei, chiar până la înseși temeliile ei?!

Fraților! Deschideți Evangelia și veți găsi într'insa niște cuvinte, cari te pun într'adevăr în uimire: «Deci așa să vă rugați voi: Tatăl nostru»...

Cui spune așa învățătorul și Domnul nostru? Celor doisprezece apostoli, oameni din clasa de jos, de o cultură neînsemnată, cu mâni bătătorite de munca cea grea, — și chiar bărbaților acestora le spune El, că au datoria aspră și în acelaș timp că au și dreptul sfânt să numească pe D-zeu cel nesfârșit *tată* al lor și să se țină pe sine de copiii Lui. Cui o spune aceasta Mântuitorul dumnezeesc?... Tuturor celor săraci și celor în robie, tuturor celor sărmani și celor suferinzi, din toate veacurile și din toate neamurile. Înaintea credinței nu mai este acum nici o deosebire între bogați și săraci, între nobili și între cei de jos, nu sunt acum nici Greci, nici Romani, nici Evrei, ci toți sunt *una* și una trebuie să fie, una prin originea lor, una prin ținta lor cea mai înaltă!

Simțiți, dragii mei, cât de înalte sunt toate acestea și, cu cât apar mai înalte, dacă ne gândim, când și în cari împrejurări a vorbit Hristos astfel?! Dacă s'ar fi îndestulit Hristos cu vorbele acestea, totuși ar fi fost cu puțință de a le măsura cu o măsură omenească.

E cu puțință să ne gândim, că în decursul timpului sufletul omenesc și inima omenească ar fi răsbit prin puterea lor proprie, până la ideea cea mare de *egalitate a oamenilor* și că în desvoltarea culturei chiar sufletele cele robite s'ar fi ales conștii de demnitatea și de drepturile lor? Dar Hristos completează vorbele Sale, cum numai Dumnezeu poate să și le

completeze, și strigă: «Intru cât ați făcut unuia dintr'acești frați ai mei prea mici, mie ați făcut».

Fraților, pe ce treaptă înaltă ne aflăm îndată, deasupra tuturor ideilor și închipuirilor omenești, în urma singurei acestei vorbe, — iar sărăcia și mizeria omenească și-au îmbrăcat, deodată, haina strălucită a majestății dumnezeiești! Abia a rostit vorbele acelea și abia au luminat ele cu lumina lor și au încălzit cu căldura lor inimile omenești, și iată i-se pareă inimei credincioase, că aude în fiecare strigăt al celui sărac pe Hristos însuș, strigând: «Intristat este sufletul meu până la moarte!»

Nu, din clipa aceasta nu ai voie să treci, fără de teama pedepsei dumnezeiești, nepăsător pe lângă mâinile împreunate pe lângă ochii plini de lacrimi, plini de o rugare dureroasă, fie chiar numai tăcută și mută. Din ochii înroșiți de lacrimi privește Hristos însuși și te roagă împreună cu cel sărac și în numele Său; din obrajii cei galbeni, din buzele acelea tremurătoare de durere, din toată amărăciunea și groaza mizeriei — vorbește inimilor noastre Mântuitorul nostru însuși și încearcă să le miște și să le umple de compătimire.

Am zis mai sus, că nu e cu putință să rămânem nepedepsiți, dacă suntem nepăsători față de mizerie, și vorbele mele le întăresc cu vorbele întrupatului Dumnezeu însuși: «Are să vie ceasul socotelii, are să vină ceasul judecății dumnezeiești». Și iată, cum o descrie Acela, care însuși va fi Judecătorul nostru: «Am flămânzit și nu mi-ați dat să mănânc, am însetat și nu mi-ați dat să beau, străin am fost și nu m'ați primit, gol și nu m'ați îmbrăcat, bolnav și în temniță și nu m'ați cercetat pe mine». Atunci vor răspunde și ei, zicând: «Doamne, când te-am văzut flămând, sau însetat, sau străin, sau gol, sau bolnav, sau în temniță și n'am slujit Ție?» Atunci va răspunde lor: «Amin grăesc vouă: Intru cât n'ați făcut unuia dintr'acești prea mici, nici mie n'ați făcut. Și vor merge aceștia în muncă veșnică», adaugă Hristos în cuvinte scurte, dar chiar prin scurțimea lor cu atât mai grozave. Ce altceva însemnează aceasta, decât că inima omenească trebuie să vadă chiar de dragul mântuirii sale în fiecare suferință și în fiecare durere omenească un prilej de a dovedi prin stima și dragostea ei față de mizeria altora stima și dragostea ei față de însuș Mântuitorul. Cel sărac, îmbrăcat îndată cu majestatea omenească și cu majestatea lui Dumnezeu!

Nu vă pare, fraților, că merg prea departe, susținând aceasta? Nu, dragii mei; de câte ori urc amvorul acesta, știu

prea bine, cât de *răspunzător* sunt față de Dumnezeu și față de voi, și de aceea cumpănesc fiecare cuvânt și măsur cu îngrijire puterea și urmarea fiecărei dovezi.

Fapt este, că toți ucenicii cei credincioși ai lui Hristos au început să privească așa, și nici decum altfel, sărăcia.

Deschideți istoria bisericei: veți vedeà pe *Ioan Gură-de-aur* strigând: «Oricât dăm de pomană, la doi săraci o întindem: unuia, pe care îl vedem că-și ridică-mâna rugătoare, și unuia nevăzut, care e Dumnezeu însuși, care prețuiește pomană aceasta, ca și când l-am fi dat-o Lui însuși.»

Vom vedeà pe *Sf. Martin*, un soldat tinăr, cum își taie mantaua și îmbracă cu ea pe un cerșitor de jumătate gol și cum — după legenda, care e o dovadă mult-grăitoare a vederilor creștinești de pe atunci, — Hristos se arată cetelor îngerești îmbrăcat cu mantaua aceasta și le strigă: «Martin, până acum catecumen, m'a îmbrăcat cu haina aceasta».

Ne va apărea *Sf. Francisc*, și vom vedeà, cu câtă bucurie se lapadă de moștenirea părintească, și în haină proastă, încins cu funia, schimbă întreagă vieța sa cu apoteoza severă a sărăciei, o apoteoză, înaintea căreia necredința însași până azi se închină cu smerenie și cu admirare. Și veți ceti, cum regii își depuneau coroanele, cum doamnele și fetele nobile își părăseau palaturile și cum vedeau treapta cea mai înaltă a tuturor dorințelor lor în a fi și mai săraci decât chiar sărăcia și de a-i puteà dovedî sărăciei toată cinstea și toată dragostea lor.

«Filosofilor», strigă la vederea aceasta vestitul *Lacordaire*, «chiar de mai 'nainte presimt întreruperea voastră, O să'mi ziceți: Toate acelea sunt numai metafizică, fără de nici o umbră a realității! Da, într'adevăr, în toate acestea nu veți găsi nici decrete ligiuitoare, nici glasuri grele spre apărarea lor, — dacă vreți, nici chiar bunul simț. Este aici o simplă revoluție a dragostei, care se realizase din nimica. Chiar aceasta atinge adânc sufletul meu.

Membri ai Academiei, bărbați de spirit, legislatori, principi și filosofi, auziți-mă pe mine, dacă puteți!

Omenirea bogată a călcat omenirea săracă. Eu însumi aparțineam prin strămoșii mei omenirei acesteia sărace și-i aparțin până în ziua de astăzi. Bine, obțineți și voi, ca omenirea bogată să stimeze omenirea săracă, omenirea bogată să iubească omenirea săracă, ca omenirea bogată să se gândească la omenirea săracă. Creați instituția surorilor de caritate, cari să-mi lege

rănilor, creiați instituția călugărilor, cari să mă răscumpere din robie cu prețul libertății lor, — obțineți una ca aceea și o să vă fert toate celelalte. Hristos a făcut-o și de aceea Il iubesc pe El, a făcut-o din nimica și de aceea văd în El pe Dumnezeu meu. Oricine își are vederile sale proprii!

Hristos a învățat lumea să cinstească și să iubească sărăcia: singură fapta aceasta a fost de o frumusețe supraomenească. Dar singură dragostea aceea nu este îndestulitoare; mai trebuie și ajutorul gata la jertfe și fapte miloase, și fiindcă a făcut din acest ajutor de-a dreptul o condiție a mântuirii, fapta Sa a fost cu adevărat o faptă dumnezeiască. La sosirea Sa pe lume găsește omenirea împărțită în două tabere: de o parte lumea celor bogați și de cealaltă lumea sărăciei, a robiei și mizeriei. La care din ele o să se alătore El? — Știți cu toții, la care s'a alăturat, de bună voie, cu dinadinsul. S'a născut dintr'o mamă săracă, într'un grajd sărac, a muncit și a trăit treizeci de ani în lucrătoria unui lemnar sărman și pe apostolii Săi, pe cari îi însărcinase să ducă în toate părțile lumii adevărul Său și să își pună chiar și vieța în primejdie pentru adevărul acesta, i-a ales dintre pescarii săraci. Fiecare clipă a vieții Sale și toate jertfele și toată dragostea și le-a pus în slujba sărăciei, aproape numai a sărăciei. Boalele celor săraci le-a vindecat, foamea lor a potolit-o, durerile și jalea lor le-a liniștit și delăturat, și dacă săvârșia din când în când vre-o minune, aproape întotdeauna o făcea numai când eră boala omenească prea mare și suferința omenească prea mișcătoare.

«Umblă făcând binele», zice Sf. Scriptură, și cel puțin pe mine mă mișcă adânc gândul, că sf. Scriptură credeă, că cinstește după cuviință cu aceste trei cuvinte pe întrupatul Dumnezeu însuși. Trebuie să adaog din nou, cu deosebită tărie, cum a crușat Dânsul, în toate și pretutindeni, libertatea omenească! N'a decretat, nici n'a impus: Aveți voie să rețineți atâta și atâta din venitul vostru pentru voi înși-vă, — rămășița e a celor săraci! Nici n'a dat săracilor drept ca cu sila să-și ia, ce li se cuvenea după părerea lor. Nu le-a zis: luați-vă, pe drept e al vostru, — a zis numai celor bogați: dați, asta e datoria voastră! Vai lor, dacă nu vor pricepe!

E ceva grozav, când din gura lui Dumnezeu însuși și chiar din gura lui Dumnezeu, care a fost Dragostea întrupată, Bunătatea întrupată, a unui Dumnezeu, căruia nu-i eră frică nici de groaza crucii, vrând să mântuiască pe toți, cari se prăpădiseră,

când auzi amenințarea: «Vai de cei bogați!» E ceva strașnic, să citești, cum descrie El pe bogătașul, stând la masa bogată, și pe cerșitorul Lazar, șezând în pragul casei lui, și iarăși — pe acelaș bogătaș svârcolindu-se în focul cel veșnic și rugându-l pe Lazar, cel luat în ceruri, pentru o singură picătură de apă și rugându-l înzadar.

Desigur, dragii mei, pentru toate veacurile a vestit Hristos datoria sfântă de a ajuta pe cei săraci. Dar cine trebuie să-i ajute? — De pretutindeni auzim răspunsul: E o datorie a statului, a țării și a comunei, și — slavă Domnului! — țara și comuna și statul încearcă cu toții, într'adevăr, să înființeze case de caritate și case pentru copii găsiți, clădesc spitale și orfelinate, zidesc institute pentru orbi și surzi și năuci, și pentru diferite alte feluri de mizerii și boale omenești.

Am zis: slavă Domnului! fiindcă aceasta îmi pare o înaintare mare și binefăcătoare. Cu voia, ori fără să știe, păzește astfel statul și fiecare comună porunca cea mare a lui Hristos, o păzește chiar și atunci, când s'au depărtat ele de Hristos, oricât de mult, cu toate legile și în toate manifestațiunile lor publice.

Dar, prietini mei, eu văd și o primejdie tocmai în această împrejurare, că mulți din noi vreau să impună datoria aceasta pe umerii statului și pe aceia ai comunei, spre a nu fi siliți a o purta înșiși. Nu e cu putință să închideți toată boala și toată mizeria omenească în zidurile institutelor; ce săvârșeste statul, e numai un ajutor în cazurile cele mai extreme, e numai un acoperemânt pentru cutare și cutare formă a mizeriei și a nenorocirii omenești. Toate durerile și toate lacrimile ce mai rămân, așteaptă compătimirea voastră și strigă după ajutorul vostru. Vă așteaptă pe voi și vă așteaptă pe dreptul, vă așteaptă pe voi și pe fiecare din voi! Nici unul din voi nu este de prisos, fiindcă nici unul din voi nu e atât de sărac și așa de fără de putere, încât să nu poată și să nu trebuiască să facă fapte de dragoste creștinească. Nu-i vorbă, sărăcia își întinde mâinile mai cu seamă după o felie de pâne, — și mulți din voi trebuie să numărați fiecare bucătură de pâne. În privința aceasta de sigur au datoria de-a îmbracă pe cei goi și de a sătura pe cei flămânzi aceia, cărora le-a dat Dumnezeu mai mult decât le trebuie pentru trai și cari vor fi siliți odată să dea lui Dumnezeu socoteală de această prisosință a lor. — Dar, dragii mei, este într'adevăr numai foamea, care ne doare? Nu există boale

fără de număr, pe cari nu le vei vindeca cu o felie de pâne și pe cari nu le vei liniști cu un ban dăruit?! Are omul cu adevărat numai trup și nu și un suflet nemuritor, care are durerile și desnădejdele sale, păcatele și patimile sale, nesiguranțele și îndoielile sale, — și când încerci să alungi întristarea aceea, cu o vorbă de mângâiere, să aduci putere nouă și curaj nou în locul desnădejdei, să ferești de acele păcate și să întinzi mâna ajutătoare spre a nimici patimile acelea, — să dai sfaturi bune, unde omul nu știe în cătrău, să-l ferești de primejdiile, de cari el nici habar n'are, să te opui oricărei nedreptăți, să cauți și să desvășezi vre-o trăsătură bună pe fața acelora, pentru cari lumea n'are decât dispreț, — frații mei; cât de *într'adevăr creștinești* sunt toate acestea și cât de cu puțință sunt și celui din urmă din voi! Chiar în aceea zace binecuvântarea cea nespus de mare, care au sămănat-o prin lume conferențele societății sfântului Vincențiu. Fiecare membru al acestei societăți năzuiește să aducă chiar și câte un ajutor material, pretutindeni, unde trebuie și — fiind sărac el însuși, — nu-i este rușine să colinde dela ușă la ușă și să se roage smerit de compătimirea omenească; dar el știe, că trebuie să se și ofere celui sărac, împreună cu pânea întinsă și cu banul dăruit, pe sine însuși, să între în casa lui săracă, să se așeze lângă patul durerii și să arete și *dovedească*, că a venit ca un frate la fratele său și că dragostea s'a grăbit să aline durerile.

Frații mei, despre înfrățirea oamenilor și a popoarelor lumea de astăzi vorbește cu atât mai des, cu cât simte mai bine, ce dușmănie se găsește între singuraticile clase sociale. Dorul acesta al înfrățirii e, de sigur, nobil și cu adevărat vrednic de inimile cele mai bune; dar, frații mei, de aceea sunt încredințat, și mai curând sau mai târziu o să fie încredințată chiar și necredința însași, că singura, unica poruncă, care ar putea să înființeze înfrățirea aceea, e porunca cea scrisă cu sângele lui Dumnezeu însuși: «*Să vă iubiți unul pe altul, precum eu v'am iubit pe voi*».

Deci, frații mei, numai dragostea revelată de Hristos, și pe care El însuși a prefăcut-o în datorie sfântă, este în stare să apropie sufletele omenești laolaltă. Toate celelalte, în loc de-a ne împreună, ne despart. Ne despart pe noi interesele personale, ne despart prejudecățile însușite, ne desbină tocmai cultura și știința noastră, — toate ne despart pe noi, numai inima lui Hristos ne împreună.

În inima aceea, care ne iubește așa de mult, putem să ne împreună și trebuie să ne împreună, să conlucrăm la ținta aceea fiecare din noi, care știe să compătimizească cu inima-i omenească și cu durerea omenească. — E adevărat, că și atunci vor fi pe lume bogați și săraci, fericiți și nefericiți, dar tot atât de adevărat este, că în bogăția și fericirea aceea o să fie mai mare smerenie și compătimire, și că în sărăcie și nefericire o să fie mai puțină amărăciune și desnădejde.

III.

Dragii mei! V'am vorbit aseară despre dragostea față de deaproapele, despre o dragoste, care trebuie să se arate *prin fapte*: Nu m'aș miră și v'aș iertă cu desăvârșire dacă, auzind deducțiunile mele, ar tremură pe buzele voastre cuvintele: «Doamne, chiar de nouăsprezece veacuri se predică dragostea aceasta oamenilor, de nouăsprezece sute de ani se ridică crucea Calvarului și pe crucea aceea se ivește inima străpunsă și deschisă larg a lui Dumnezeu, înaintea ochilor lumii întregi — și *câtă* dragoste adevărată găsim pe lume?! N'a fost opera lui Hristos chiar dela începutul ei o operă greșită, n'a fost înzadar toată munca Sa și n'a fost fără de folos chiar și moartea Lui?»

Astăzi vreau să vă răspund la întrebarea aceasta și constat de mai înainte, ceea ce am constatat aseară cu toată tăria: Hristos cruță în toate și pretutindeni libertatea omenească. El își desvăluie adevărul, dar nu i-l impune nimănui; El luminează calea, care duce spre ceriuri, dar nu silește pe nimeni să umble pe ea; vrea să rămână: binele și răul, virtuțea și viciul și pe viitor ca manifestații ale voinței omenești libere, și de aceea să fie vrednice și de pedeapsă, și de răsplată, pregătite lor pentru vecii-vecilor. Așadară, dacă chiar până în ziua de astăzi, după atâtea veacuri, suferințe atât de multe strigă de geaba după alinare, dacă nefericiri atât de numeroase așteaptă zadarnic o mână ajutătoare, dacă se pare că mizeriile omenești se înmulțesc chiar din ce în ce, iar inimile omenești se întăresc și îngheață, — dragii mei — acestea toate sunt din cauză că *păgânătatea veche nu s'a prăpădit de pe lume*, ba chiar, dimpotrivă, parecă iarăș înviează în inimile omenești și în gândirea omenească și tocmai în chipul ei cel mai stricăcios, în forma sensualismului.

Ce a fost păgânimea veche? A fost stăpânirea simțurilor și a materiei; a fost voluptatea păcătoasă, ridicată până la cinstirea altarelor; a fost idolul pașimilor, care înlocuia pe seama omenirii pe Dumnezeu cel adevărat. Numai prin aceea o să vă deslușiți, de ce au fost acele popoare culte atât de crude față de sărăcie și durere, și de ce au fost egoiste până la sălbătăcie; numai așa veți pricepe, cum au putut să țină masele uriașe în lanțurile robiei, ca lumea plăcerilor și a voluptăților să aibă toate drepturile și nici o singură datorință. Toate le veți găsi la Romanii și Grecii vechi: știința, genialitatea, artele frumoase și iubirea față de țară, de o mare putere eroică, toate acestea, da, — numai caritatea *nu* o veți găsi.

N'au cunoscut caritatea creștină, pentru că se cufundau în sensualitate. Caritatea cere dela tine să știi să-ți uiți de tine însuși, să-ți cauți fericirea în aceea a altora, să simți durerea altora întocmai așa ca durerea ta proprie. — Și *cum* ar fi cu putință una ca asta unui om sensual, care nu se gândește decât la sine însuși și nici nu cunoaște alte datorințe, decât pe acelea față de sine însuși?! Dacă dorul cel nemăsurat al plăcerilor învinge câte o inimă omenească, o stăpânește atunci atât de desăvârșit, încât nu rămâne în ea nici un colțișor pentru alte simțăminte.

Urmăriți numai pe omul descris astfel, pas de pas: *care* e ținta tuturor năzuințelor sale, *spre ce* se îndreaptă toată activitatea sa, atât de fierbinte?! Ce iubește el, după ce vânează el, ce vrea să atingă el, sunt plăceri, *cu orice preț*, fie prețul acesta oricât de mare.

De toate celelalte nici că-i pasă. Ce-i sunt grijile străine, durerile străine și mizeria străină?! Unde și cum ar putea să-și găsească loc într'o astfel de inimă caritatea, care se jertfește pe sine însăși, care știe să plângă cu cei cari plâng, și să sufere cu cei cari sufăr?!

Dragii mei, faptul următor, desigur, este vrednic de scos la iveală: Mântuitorul dumnezeesc, când a vrut să ne arete toată ticăloșia și toată nesimțirea, a făcut-o cu parabola despre un om sensual. Nicăiri nu se zice în Evanghelie, că acest bogătaș ar fi fost necredincios, ba nici chiar că s'ar fi ținut de secta Saduceilor, cari tăgăduiau vieța ceealaltă, sau de secta Fariseilor, cari se țineau morțiș de litera poruncilor. A fost simplu «omul bogat, care se îmbracă în purpură și se ospătă luxos, în fiecare zi». Nu zice Hristos nimic altceva despre el, dar cuvintele ace-

stea sunt deajuns, ca să poată pricepe oamenii din toate veacurile, cum a fost cu puțință, ca pe pragul bogătaşului aceluia să zacă un cerșitor cu trupul plin de bube, murind de foame, și — totuși — chiar câinii au avut mai multă milă față de dânsul, decât omul, care în toată vieța sa nu a privit sărăcia cu căută-tura unui *adevărat* om.

Frații mei, este o lege veșnică a inimii omenești: cu cât mai lacom se deschide inima față de plăceri, cu atât mai tare se închide față de durerile străine. În urma obiceiului de a prețui toate după plăcerile, pe cari le procură, inima se întă-rește și se împietrește. Să încerci atunci și să nizești ca strigătul durerii străine să miște inima și vederea nefericirii străine să o cutremure: cu o rugare, fie ea oricât de fierbinte, nu vei încălzi acel suflet de ghiață și cu lacrimi cât de calde nu vei topi acea inimă de oțel.

Am zis mai 'nainte, numai adineaori, că lumea păgână toc-mai de aceea nu cunoșteă caritatea, fiindcă cunoșteă numai plă-cerile. Acelaș fenomen se observă iarăși, chiar și în inimile creștinești, pricinuește toate suferințele, chiar și la popoarele înnobilate în urma culturii creștine de sute de ani, îndată ce și-au ales ca lozincă și drept țintă a vieții sensualitatea. O sin-gură deosebire este numai: socoteala, pe care au să o dea îna-intea judecății lui Dumnezeu și a oamenilor, o să fie cu atât mai grea și mai înfricoșată.

Este adevărat, că umanitatea publică a săvârșit fapte în-tr'adevăr mari; și în țeara noastră (Austria) se înmulțesc insti-tuțiile de binefacere, câte odată sunt întocmite chiar luxos, și mii de bolnavi, orfani, orbi și surzi și-au găsit în ele nu numai acoperământul pentru câțeva vreme, dar chiar și creșterea și puțința de a-și câștiga, prin munca lor, o bucată de pâne.

Acestea toate le știu prea bine și le urmăresc cu bucurie și binecuvintez în sufletul meu pe toți aceia, cari au pus teme-liile unei astfel de opere, sau au ajutat la zidirea ei. Dar, frații mei, nu este adevărat pe lângă toate acestea, că numărul ini-milor într'adevăr pline de caritate este încă grozav de neîn-semnat? Văzând cu ochii, nu sunt oare întotdeauna aproape aceleași inimile, cari se deschid, și aceleași mânilor, cari ajută? Altfel ar fi cu puțință și am fi în stare, peste tot, să deslușim, de ce astăzi, cu toată înaintarea și înflorirea universală, pe de o parte bogăția se ridică până la o înălțime amețitoare, pe de altă parte sărăcia crește în aceeași măsură?

Lumea a stăruit și stăruiește încă până în ziua de astăzi, dându-și cea mai mare silință, să nimicească în sfârșit credința în Iisus Hristos, — a rechemat întotdeauna, cu toată tăria, frumusețea și puterea și poezia lumii antice, ai cărei zei erau plini de zimbete pe buze și de farmec, atât de deosebiți de Hristosul nostru cel răstignit pe lemnul crucii, încoronat cu cununa de spini, având inima străpunsă și trupul zdrobit.

Îmi pare că nici nu trebuie să rechemăm atât de mult lumea antică, căci ea revine și așa — nu cu idolii ei, a căror goliciune și neputință lumea o batjocoriă și o defăimă chiar mai înainte cu o mie de ani, dar se întoarce cu părerile sale despre viață, cu convingerea sa, că viața cea mai cuminte și filosofia cea mai înaltă cere să-ți trăiești traiul cu desăvârșire, să guști din toate paharele plăcerilor și să te dai rob tuturor patimilor. Cereți mai apoi, ca oamenii aceștia, cari s'au născut și au crescut în lux și bogăție, cărora li se dovedește în numele științei, ceea ce egoismul lor propriu cu atâta bucurie și fără de împotrivire crede: că nu există viața cealaltă, că nu sunt răspunzători înaintea celui atotștiutor și atotdrept Dumnezeu și că culmea cea mai înaltă a filosofiei însemnează, că trebuie să răpești vieții ce-i poți răpi, să bei din toate paharele plăcerilor și, când va veni ceasul morții, să mori în convingerea, că nu există nici cer, nici iad, nici răsplată și nici pedeapsă, ci un sfârșit, un sfârșit desăvârșit, — pretindeți dela oameni de soiul acesta, ca să jertfească cel puțin câte o clipă din răgazul lor și pe seama oamenilor celorlalți, cereți să se gândească, cum cu a suta parte din aceea ce risipesc pe lux și plăceri, ar potoli foamea la familii întregi și ar asigura și viitorul lor, — ei *nu* vor pricepe ceea ce spuneți. Aș zice despre dâșii, că cunosc viața, întocmai cum cunosc capitala noastră, Praga: Cunosc cu deamăruntul elegantele promenăzi ale ei, vitrinele strălucitoare, parcurile minunate, sălile de joc, teatrele și saloanele, — dar nici habar n'au, că câțiva pași mai departe, tocmai în ulicioara cea mai apropiată, se află beciurile, unde le lipsesc oamenilor chiar și darurile, pe cari le-a împărțit Dumnezeu în lume cu o mână atât de darnică, adică: lumina și aerul, — nu știu, că sunt acolo mansarde, în cari poate tocmai în aceea clipă, în care cheltuiesc sume amețitoare pentru o plăcere trecătoare, tatăl le moare copiilor numai de aceea, fiindcă nu sunt bani destui pentru leacuri, și că se prăpădește acolo și moare o mamă, neavând puteri destule să lupte pentru o felie de pâine.

Dragii mei, oamenii chiamă mereu la vieață frumsețea și armonia lumei antice, și pricep prea bine, de ce lumea celor bogați și de ce lumea intelectualilor aplaudă chemarea aceasta. Dacă s'au tăiat cărările între mine și întreagă credința în Dumnezeu, cel personal, în Dumnezeu — Judecătorul și Răsplătitorul, dacă știu, că toată vieața mea pe acest golomoz de pământ e numai un episod scurt, care are să se sfârșească cu desăvârșire în groapa mormântului, fie vieața aceasta oricât de plină de fapte atât de nobile, încât toate veacurile viitoare ar trebui să le binecuvinte, sau de fapte atât de rele, încât toate generațiile viitoare ar trebui să mă blesteme, — dacă știu toate acestea, nu mă mir, că 'mi place mai mult Olimpul cu Zeii și Zeițele lui, decât Calvarul cel strașnic și culmea sa, cu crucea, și pe crucea aceea Hristos cel răstignit.

Dar, că poporul s'a lăsat sedus și că *tocmai* poporul ajută să se scoată cu de-a sila Evangelia din inimi și să se nimicească credința în Mântuitorul, chiar și în inimile copiilor săi, — una ca aceasta să o priceapă cine poate! Firește, știu prea bine: au îmbătat poporul cu fel de fel de făgăduieli și de lozinci; — dar astăzi ar putea să știe și dânsul ce i-s'a răpit. A făcut până acuma experiențe poporul pe trupul său propriu, cum se usucă inima omenească în urma fiecărei patimi, cum se întărește și se împietrește, cu fiecare plăcere fără de măsură; ar trebui în sfârșit — într'adevăr — să-și aducă aminte, cum pe urma unei singure priviri spre fața torturată a lui Hristos chiar și cea mai mare durere se liniștește și se potolește, precum întunecimea desnădejdiei, fie ea oricât de deasă, prin nouă, nemuritoare nădejdi, se înseninează.

Astăzi, după experiențe destul de lungi și — într'adevăr — destul de dureroase, poporul nostru ar trebui să întrebe: Pe Hristos mi-l-ați luat; — bine, v'ați dat mie însă pe voi înși-vă, drept despăgubire?

Au învățat poporul să disprețuiască crucea, dar faptul nu l-au desmințit, că pe crucea aceea împreună cu Hristos au fost răstignite și au fost făcute de ocară pentru vecii-vecilor: egoismul oamenilor și sensualismul omenesc, și că sub crucea aceasta a înflorit și a dat roadă frumoasă caritatea creștinească.

Frații mei! Aceasta este deosebirea cea nespus de mare între Olimp și Calvar! Acolo — un pământ secept și împietrit până în adânc, prin jarul patimilor și al voluptății; aici — un pământ înmuiat cu sângele lui Dumnezeu însuși și sămănat

bogat cu toate acelea ce sunt mari, curate și nobile. Numai din sângele acesta, care a țâșnit din inima dumnezească și care s'a vărsat până la cea din urmă picătură de dragul acelora, cari au fost săraci, nefericiți și păcătoși, a putut să crească, chiar din mijlocul lumii plăcerilor păgâne și al egoismului păgân, o clasă întreagă de oameni, a cărei dragoste a ajuns până la treapta eroismului. Dragostea lor și jertfele lor s'au născut din suferințe, s'au născut din lăpădare de sine, întocmai precum s'a născut robia din murdăria și din noroiul plăcerilor josnice.

Din suferințe și lăpădare de sine, am zis: atunci *cum* ai putea să te miri, că dragostea aceea desinteresată și gata la jertfă este atât de rară, când în zilele noastre se stăruiește cu toate mijloacele, ca libertatea oamenilor să nu se restrângă prin nici o lege, ca patimile omenești să nu se înfrâneze prin nici o poruncă dumnezească, ca fericirea și plăcerea personală să fie singura normă și singura țintă a tuturor năzuințelor și a tuturor dorurilor omenești?

Uită oamenii, că are să rămână pentru toate veacurile adevărată vorba aceea a sfintei Scripturi: «Amin, amin grăesc vouă: Grăuntele de grâu, căzând pe pământ, de nu va muri, el singur rămâne; dar de va muri, multă roadă aduce».

Așa e și cu omul, așa e și cu fiecare din noi. Dacă nu mor instinctele noastre cele josnice, ne vom împietri cu toții în egoismul nostru.

Dacă hotărîm însă, să răstignim instinctele noastre, să învingem patimile rele, să ne uităm cu priviri mai largi împrejurul nostru și să ascultăm, cu sufletul primitiv, ce suferă frațele nostru, care cere ajutor, atunci — ca prin puterea unei seve misterioase — are să încolțească toată ființa noastră și va înflori întreagă în faptele dragostei, în dovezile *compătimirei* și în jertfele bucuroase față de mizeria străină și durerea străină.

Tot trecutul bisericii o dovedește; începând cu cei dintâi mucenici până în zilele noastre, vedeți armata cea nesfârșită, care știe totdeauna să moară, fie pentru adevărul dumnezeesc, fie în slujba dragostei. Urmăriți începutul oricărei opere caritative într'adevăr marimonioase, și întotdeauna veți găsi, că a înființat-o un bărbat sau o femeie, cari mai 'nainte au început, (ca d. e. sf. Vincențiu de Paula), să lupte cu amorul propriu, să-și răstignească patimile, să-și înfrângă trufia, să renunțe de bunăvoie chiar și la aceea ce le aparține, după dreptul dumnezeesc și după dreptul omenească, — și numai atunci, când s'au

întărit prin lupta aceasta și când au murit pe seama lor înșiși, au îndeplinit faptele, pe cari le vor binecuvânta veșnic Dumnezeu și omenirea.

Dacă n'ar ști să priceapă sora de caritate, ce-i spune Hristos cel răstignit, dacă n'ar vrea și n'ar ști să jertfească cu bucurie, după pilda Lui, tot farmecul tinereții și toate simțemintele inimii ei pentru ceilalți, credeți că ar putea să privegheze o singură noapte chiar lângă patul de durere al oamenilor, cari — dacă n'ar există Hristos și credința într'ânsul — ar rămânea întregei ei ființe indiferenți și străini?!

Și împotriva acestui Hristós, care este pilda și izvorul întregei dragosti, gata de jertfe, luptă astăzi nu numai lumea lenșilor, ci chiar și lumea muncii istovitoare.

Până când lupta aceea eră îndreptată numai împotriva noastră, a slugilor Sale, pricepeam cel puțin câțva din acea luptă. Imi părea chiar trimisă de prevedința divină lupta aceasta, ca poporul, care și-a câștigat prin cultură o judecată mai ageră și o măsură mai severă pentru munca proprie și cea străină, să urmărească cu o mai mare luare de seamă, dacă corespund vorbelor noastre faptele noastre, și eu unul nu m'aș miră, dacă ar judecă poporul câteodată sever și aspru. Știu bine și simt plin de rușine, cu cât mai bine sunt în stare să vorbesc despre toate datorințele față de Dumnezeu și de oameni, decât știu să le îndeplinesc, — și deși chiar și un preot cere pe dreptul, să i se impună numai o măsură omenească și să nu se uite, că datorințele sale întrec câteodată puterile omenești, niciodată n'am văzut o nenorocire pentru biserică sau pentru fiecare din noi într'aceea, că poporul cere să fim pe deplin și cu desăvârșire preoți ai lui Hristos.

Nu-i pasă însă necredinței de una ca aceasta. Lupta se îndreaptă împotriva lui Dumnezeu însuși, împotriva credinței în El și a tuturor nădejdlor în El, și anunță și predică celor bogați și celor săraci, celor fericiți și celor nefericiți, că acei câțiva ani ai vieții pământești sunt tot spre ceace pot să-și îndrepte nădejdlile și pentruce trebuie să-și jertfească toate năzuințele!

Să te miri atunci, dacă dragostea se rărește, dacă inimile omenești se împietresc, dacă fiecare din oameni se gândește în lupta grea a vieții numai la sine și dacă stăruiește să-și răpească cel puțin o fărâma de fericire omenească și o leacă de plăcere pământească pentru sine însuși?!

Pomul îl tăiați, dar doriți să vedeți roada lui. Crucea lui Hristos o smulge necredința din inimile oamenilor, cu ajutorul vostru, și apoi vă mirați, că înghiață și se împietresc inimile acelea.

Așa-dară, dacă strig: mai aproape de Iisus Hristos, mai aproape de inima Lui, mai aproape de altarul Său, — năzuiviți să-l cunoașteți, voi cu toții, cari nu-l cunoașteți până acum, să-l iubiți, voi cari nu-l iubiți până astăzi, — știu și simțesc, că de dragul clasei sărace, din care am eșit și eu, ceea ce n'am uitat-o niciodată, — vă vorbesc astfel și nu pot să vă vorbesc altfel!

Iar acum, sfârșind, o rugăminte stăruitoare și fierbinte: sporiviți șirul conferențelor noastre. Desigur se află mulți de față, cari știu să simțească pe deplin, cât de mult se bucură sufletul auzind: «Să-ți răsplătească Dumnezeu!», cuvinte, cu cari sărăcia și durerea omenească pot numai să răsplătească, și sunt mulți aici, cari au priceput prea bine, că a fi bun — bun, după pilda lui Hristos — chiar și înaintea ochilor lui Dumnezeu și înaintea ochilor lumii nobile — are un preț mult mai mare, decât toate titlurile și laudele omenești.

Oferiți colaborarea voastră societății, care își crește membrii pentru bunătatea aceasta și care, stând la o parte de toate certurile politice și de luptele naționale, și neluând în seamă nici chiar deosebirile de credință și nici acelea ale convingerilor religioase, — *ajutați, unde e lipsă de ajutor* și aduceți mângăierea, unde o chiamă oamenii și unde ea se nizuiește să apere și să mântuie trupul și sufletul.

Iar voi, ceialalți, ajutați cu darurile voastre, cu daruri cât se poate de bogate, ca conferența să-și poată îndeplini misiunea.

În clipele fericirii, pe care are să vi-o dea Dumnezeu, gândiți-vă la aceia, cari abiă cu numele cunosc fericirea, și cumpărați-vă cu ajutorul unui dar milos dreptul de a fi fericiți. Iar rugăciunile voastre, cu cari rugați pe Dumnezeu pentru voi înși-vă, să le sprijiniți cu pomana întinsă din toată inima, și fiți încredințați, că Dumnezeu are să audă rugăciunile acestea mai repede.

† Directorul Virgil Onițiu.

Intre bărbații cei mai de valoare, pe cari am avut nenorocul a-i perde în timpul din urmă și a căror lipsă o vom simți încă multă vreme, trebuie să numărăm, cu nespusă durere și cu adâncă părere de rău, pe fostul director al școalelor secundare române din Brașov, *Virgil Onițiu*, trecut la cele eterne în ziua de 8/21 Octomvrie 1915.

Cu *Virgil Onițiu* s'a stins unul dintre bărbații cei mai luminați, pe care i-am avut noi Românii de dincoace de Munți, un învățător și educator distins, un conducător de școale devotat și iscusit, un scriitor și orator de frunte, un povățuitor înțelept și priceput al neamului, un suflet curat și nobil, un caracter din cele mai alese.

Timp de un pătrar de veac a servit mult regretatul *Onițiu* ca profesor și 21 de ani ca director al gimnaziului românesc din Brașov și al celorlalte școale secundare împreunate cu dânsul, jertfind pe altarul acestor școli tot ce avea mai nobil în sufletul său și ridicându-le la o înălțime, cum nu o avuseră mai înainte.

Cu deosebire ca profesor de limba română și-a câștigat *Virgil Onițiu* merite neperitoare, atrăgând atențiunea elevilor săi asupra frumuseților graiului nostru strămoșesc, trezind și hrănind în ei, prin lecturi potrivite și prin expuneri istorice-literare de o claritate și o vioiciune deosebită, iubirea față de acest graiu și interesul pentru cunoașterea ființei neamului nostru și a trecutului lui sbuciumat.

Ca director, el a fost adevărat părinte al tinerimei conduse de dânsul, îngrijind nu numai de dezvoltarea ei intelectuală, ci totodată și de nevoile ei materiale, spre care scop a înființat cu o stăruință admirabilă «Masa studenților», care astăzi îi poartă numele, — și ceeace este mai de preț decât toate, contribuind prin exemplul său la înălțarea morală a tinerimei, combatând cu fapta și cu cuvântul pornirile rele și încurajând din toate puterile cinstea și virtutea.

Încă dela prima pășire a sa ca profesor și nu peste mult timp ca conducător școlar, mult regretatul *Onițiu* a dat chemării sale de dascăl și povățuitor al tineretului un înțeles înalt și în acest înțeles a căutat să și-o împlinească până la cea din urmă clipită a vieții sale, necruțând nici o osteneală și neînspăimântându-se de nici o greutate. El a muncit și a trăit pentru școala

ce-l pusese în fruntea sa, identificându-se cu dânsa și făcându-și din ridicarea ei cea mai înaltă problemă a vieții sale.

De aceea a fost el și așa de stimat și de iubit de colegii și de elevii săi și de aceea trecerea lui din viață a fost atât de regretată de toți aceia, cari avuseră norocul a se încălzi la căldura inimei lui și în sufletul cărora se va păstră pururea o părticică din sufletul nobil al răposatului director și profesor.

Dar nu numai ca bărbat de școală s'a distins răposatul Virgil Onițiu, câtă vreme am avut norocul a-l vedea în mijlocul nostru, ci — cum s'a amintit mai sus — el a avut un rol însemnat în viața noastră socială, numărându-se totodată între scriitorii și vorbitorii noștri cei mai de frunte.

În mijlocul societății române din Brașov el a dezvoltat o activitate din cele mai rodnice atât ca membru al corporațiilor administrative școlare și bisericești, cât și, în genere, luând parte la toate întreprinderile culturale și artistice, menite să ridice nivelul moral și intelectual al acestei societăți. Tot asemenea și-a făcut datoria pe deplin în sânul celor mai înalte corporațiuni bisericești, în care a fost ales în repetite rânduri, contribuind cu sfatul său luminat și cu cuvântul său elocent și hotărît la limpezirea și deslegarea cestiunilor celor mai delicate și celor mai grele.

Un merit deosebit și-a câștigat mult regretatul V. Onițiu ca vice-prezident al Societății pentru crearea unui fond de teatru român, al cărei suflet a fost timp de optsprezece ani și căreia i-a dat un avânt necunoscut mai înainte.

Ca scriitor, el s'a distins parte prin excelențele sale manuale de școală din limba română (Cărțile de cetire pentru cl. I—IV gimn. și reală; Limba română, ființa, originea și rudeniile ei, manual pentru cl. IV gimn.; Istoria literaturii române pentru cl. VIII gimn., manual rămas în manuscris) și prin temeinicile sale tractate didactice-pedagogice, parte, pe terenul literaturii frumoase, ca novelist și foiletonist iscusit și plin de viață. Iar discursurile sale ocazionale, rostite parte la festivitățile școlare, parte la alte ocaziuni solemne, vor rămâne pentru totdeauna modele de cuvântări bine cugetate, bine simțite și expuse cu adevărată măiestrie.

Cu Asociația noastră încă a ținut răposatul Onițiu legăturile cele mai strânse, numărându-se totdeauna între membrii ei cei mai zeloși și sprijinind-o din toate puterile în ajungerea scopurilor sale. El a fost membru activ al Secțiilor ei li-

terare-științifice încă dela înființarea acestor secții; multă vreme a funcționat ca vice-prezident al Secției literare, iar după moartea lui Iosif Vulcan, ca prezident al ei, luând partea cea mai activă la lucrările acestei secții și îndeosebi stăruind cu tot dinadinsul pentru delăturarea greșelilor de limbă, ce se mai fac încă în scrierile noastre, ale celor de dincoace de Munți, și pentru unificarea limbei noastre literare.

Revista noastră «Transilvania» încă a avut fericirea a-l număra între colaboratorii ei cei mai zeloși și multe din volumele ei sunt împodobite cu pagini eșite din peana lui măiastră: parte tractate literare, parte articuli despre limbă și ortografie.¹

Cuvine-se, deci, ca numele acestui bărbat, dispărut, din nenorocire, prea repede dintre noi, să-l rostim totdeauna cu recunoștință și ca figura lui blândă și senină să o păstrăm totdeauna, ca pildă vie de vrednicie și cinste, în altarul sufletelor noastre. — În veci amintirea lui!

*

Nu credem, să putem încheia mai bine aceste șire comemorative, decât reproducând două-trei pasaje din discursul d-lui *Dr. Iosif Blaga*, succesorul lui Virgil Onițiu în directorat, intitulat: «Directorul V. O., sufletul și activitatea lui,»² în care se caracterizează ființa sufletească și lucrările celui decedat:

«În Virgil Onițiu», zice d-l Dr. Blaga, «se întruniau, în mod armonios, multe calități sufletești distinse, înăscute și dezvoltate prin o muncă stăruitoare și sistematică.

Avea un caracter ferm, bărbătesc, cum rar se găsește întrupat în oamenii vieții reale. Caracterul omului nu constă numai din o însușire sufletească. Sunt multe însușirile social-morale, cari ne determină pe noi, oamenii, în acțiunile noastre în raport cu ceilalți oameni, cu societatea, și toate acestea adunate în o sinteză constituiesc ceea ce se zice caracter.

Sunt înăscute în noi dispozițiile pentru aceste însușiri, și rele, și bune, și se desvoaltă în decursul creșterii noastre, cu ajutorul instrucției și educației. În armonie deplină însă se pot

¹ 1. «Ceva despre epica lui Alexandri», an. XXI. (1890). 2. «Vasile Alexandri», schițe biogr. (dto). 3. «Grui-Sânger», o variantă (a. 1897). 4. «Discurs de deschidere la adunarea gen. a desp. Brașov» (a. 1898). 5. «Regulile ortografiei române» (a. 1898). 6. «Indreptar pentru ortografia română» (a. 1903). 7. «Pentru unificarea limbei noastre literare» (dto). 8. «Să ne îndreptăm limba» (dto). 9. Un registru al Românilor de carte și pe inimă din an. 1829» (a. 1905).

² Brașov, tip. A. Mureșianu: Branisce et Comp. 1916.

aduce aceste însușiri numai prin puterea autoeducației, sau autodisciplinării, problema cea mai grea, dar și cea mai importantă a sufletului omului cultivat și instruit. În urma aceasta se dobândește adevărata putere de voință rațională, stăpână sufletului, caracteristica omului superior. Onițiu eră în privința aceasta un viu și rar exemplu. De când eră tinăr, s'a deprins a fi sever cu sine însuși și a urmà numai calea cea dreaptă și corectă, luminată de principiile vieții superioare. De aceea sentimentele sale și erau totdeauna în deplină armonie cu judecata și cu voința. În urma aceasta i s'au și împregnat, în toată ființa sa, așa de tare energia de voință și curățenia sufletului, de se observau prin toate oglinzile sufletului: în ochi, în privire, în față, în toată ținuta sa.

Aveà o fire fericită, un fel de amestec armonic de filosofie și de poezie. Nu eră prea poetic, ca să încline spre fantazism, dar nici prea filosofic, ca să-i lipsească sufletului său avântul și însuflețirea. Priveà și aprecia viața serios, cu toate îndatoririle ei, dar se puteà însufleți cu putere de entuziast de idealurile ei. Cunoștea bine viața noastră românească, în toate manifestările ei. Priveà prezentul prin intuiția trecutului și contemplând viitorul neamului nostru. În idei radicale nu se avântă; în privința aceasta se dovedea suflet cumpătat, conservator.

Aveà un spirit pătrunzător, sobru și rezolut. Înțelegeà toate problemele grele și judecà profund, cuminte și prevăzător toate situațiile. În fața situației grele se concentrà și gândia cu putere de profet. Parcă-i simțiai gândul vibrând; dar cu siguranță îi constatai îndată logica puternică și justețta raționamentului său. În urma aceasta îl și vedeai apoi apucând îndată în direcția drumului celui bun, energic și cu voia bună.

Aveà o cultură aleasă, sistematică și multilaterală; o conștiență de sine clară, cu o notă de mândrie aristocratică și un bun și fin simț în toate. În baza aceasta se prezentà ca o personalitate impunătoare, dar totdeodată simpatică; te câștigà îndată ce-și manifestà calitățile și-i simțiai sufletul și inima în acțiune.

În urma calităților sale sufletești superioare, a studiului serios și sistematic, a culturii sale alese și multilaterale, a îndeletnicirilor și deprinderilor sale corecte și morale, i s'a format în suflet un ideal puternic, care-i eră și îndemn și călăuză în toate acțiunile, în toată viața sa. De aceea hotărârile și acțiunile lui mai de seamă nu erau nici produsul numai al îndemnurilor firești și al sugesțiilor mediului încunjurător, ci erau rezultatul deliberării minții și voinței determinate totdeauna de un scop superior, de idealul vieții superioare românești. De aci își are viața lui, în orice parte ai privi-o, sub orice raport ai luà-o și ai analizà-o, timbrul superiorității, și acest fapt îi și dă apoi vieții lui prețul cel mare».

Iar despre activitatea literară a lui Virgil Onițiu se exprimă:

«O rodnică și importantă activitate a dezvoltat Virgil Onițiu pe *terenul literar*, ca ziarist și ca scriitor foiletonist. Această problemă îl preocupă deja de pe vremea, când era student. N'a învățat în școală românească, decât cei trei ani de teologie și nici n'a avut norocul să trăiască tot între Români. Cu toate acestea, înzestrat cu dispoziții artistice, cu simțul său fin pentru frumos și cetind mult românește, și-a însușit un stil bun, românesc, clar, energic și colorat, așa cum îi era și sufletul său.

Pe lângă cărțile de școală, de cari se făcù amintire, a publicat în două volume schițe și povești, sub numele: «De toate» (1897) și: «Clipe de răpaus» (1901); studii istorice literare: «Poezia epică a lui Vasile Alecsandri» (Transilvania 1900), «Straturi în poezia noastră populară» (Vatra 1893); studii pedagogice: Memorizarea în cadrul instrucției din limba română în gimnaziu; Tractamentul excepțional, ca mijloc de disciplinare; Chestiunea ocupațiunii private a școlarilor ș. a. A revăzut, spre a se retipări, «Țiganiada» lui Ioan Budai Deleanul; a tradus din nemțește: «101 de povestioare» pentru copii, sub pseudonimul: «un prietin al copiilor»; a adunat și tipărit sub numele: «Din cele trecute vremi», materie interesantă din texte vechi românești și un studiu documentat despre limba românească și dezvoltarea ei istorică, și a publicat în toate ziarele noastre românești: «Dreptatea», «Telegraful Român», în «Tribuna», «Drapelul», «Românul» și pe urmă în «Gazeta Transilvaniei», articole de direcție, pline de idei și învățăminte pentru neamul românesc.

Toate scrierile lui au fost apreciate, dar cu deosebire «Nuvelele și schițele» i-au creat o situație literară bună la noi. Eră între primii muncitori de felul acesta în literatura noastră de aici. Subiectele novelelor și schițelor sale și-l scoate din viața noastră românească. Având simț deschis pentru ceace se petrece în jurul său și talent de a redă cele observate, ne-a schițat tipuri pline de viață și de umor, sau ne povestește sub formă anecdotică, cu spirit critic fin, deprinderi sau defecte din starea vieții noastre culturale de prefacere. Nimeriă bine trăsăturile caracteristice, pentru a redă, în mod viu, figurile ori situațiile, cari îl preocupau. Glumele lui deasemeni plac.

Din tot scrisul lui, ca și din toată activitatea sa, iese ca o notă caracteristică: *iubirea sa de neam*. Cunoscând și simțind adânc viața noastră românească, cu toate formele ei de manifestare, și bune și rele, s'a simțit chemat, ca și cu scrisul, cu toate formele lui de proză, să se facă predicatorul și îndrumătorul neamului nostru, pentru tot ce e bun, nobil și frumos.

Academia română l-a distins pentru activitatea lui literară, alegându-l în șirul membrilor ei corespondenți».

Și încheie cu următoarele cuvinte:

«Acesta este Virgil Onițiu în trăsăturile generale ale sufletului și activității sale: o figură însemnată, clasică, putem zice, a vieții noastre culturale din epoca din urmă. Personalitatea lui aleasă, caracterul lui firm, de bronz, munca lui asiduă și multi-

laterală închinată culturii neamului nostru, l-au așezat, cu drept, între figurile istorice ale neamului nostru, având să rămână pentru viitor un exemplu de cinste și de valoare omenească. I-am putea număra pe degete pe bărbații neamului nostru din această epocă, cari au egalat pe Virgil Onițiu în privința înălțimii și curățeniei sufletului și în privința importanței activității și vieții lor și a înrăuririi salutare și multilaterale în cele mai largi cercuri românești.

De aceea personalitatea lui s'a imprimat puternic, cu aureola nemuririi, nu numai în sufletele noastre, ale aceluia, cari am trăit și lucrat cu el împreună, ci în sufletul neamului românesc din această țară.

R.

Glose la partea românească a sintacticii

din gramatica limbilor romanice a lui Wilhelm Meyer-Lübke. — (Leipzig, O. R. Reisland, 1899).

De Dr. Ioan Urban Jarník.¹

După-ce s'a tipărit volumul III. al gramaticii limbilor romanice de prof. Wilhelm Meyer-Lübke (care tocmai acum părăsește universitatea din Viena, ca după plecarea lui Foerster să ocupe catedra de filologie romană din Bonn, odinioară a lui Diez), am băgat de seamă, cetind înainte de toate partea ei românească, cumcă se găesc acolo unele sminteli, mai cu seamă cu privire la traducerea citatelor adăugate de autor. Meyer-Lübke, judecând cu toată dreptatea, că cetitorul cu greu ar înțelege citatele românești și latine sau retoromanice, le traduce, pe când cu privire la citatele din alte limbi romanice n'o face.

Puteam și trebui să fi îngrijit de prelucrarea acestui material îndată după-ce eșise cartea, tot așa cum am făcut-o cu privire la volumul întâiu al aceleiași gramatici, care cuprindea fonetica.²

Conform unei sentințe cunoscute, cumcă este mai bine să se facă ceva bun mai târziu decât nici odată, mi se pare că și acuma, după-ce au trecut 15 ani deplini dela publicarea volumului al treilea al gramaticii, pot tipări aceste observări spre folosul obștesc. De o parte, cu toate că putem să așteptăm edițiunea a doua a lucrării lui Meyer-Lübke, aceasta nu se va întâmpla atât de curând, mai cu samă cu privire la sintactică. Și apoi se va vedea din recenziunea mea, cu câtă precauțiune trebuie să judecăm, dacă e vorba despre traduceri dintr'o limbă

¹ Tipărite întâia dată în limba boemă în revista pentru filol. modernă, anul IV (1915), Praga (Casopis pro mod. filologii v. Praze).

² Această recenziune a apărut în Zeitschrift für romanische Philologie, anul XVI, 236 și urm.

pe care traducătorul o cunoaște mai puțin desăvârșit decât celelalte limbi înrudite cu dânsa; pasă-mi-te el deapururea este amenințat de primejdia, că traducând, se va lăsa sedus de cunoștințele sale din alte limbi înrudite, aci deci din cele romane și din cea latină. Dacă așa ceva s'a putut întâmpla atât de adeseori și atât de bătător la ochi unui astfel de meșter în filologie, cum este Meyer-Lübke, cu cât mai lesne se poate întâmpla aceasta altora mai puțin știutori!

Dacă uneori se arată în traduceri greșeli privitoare la lucrări poetice în versuri, atunci traducătorul adeseori poate să caute scuze în greutățile pricinuite de metrică, mai ales atunci, când s'a hotărât pentru acelaș fel de vers, de care s'a folosit și autorul originalului; în proză însă nu plătește o atare desvoință și se poate folosi și mai puțin, dacă lucrarea cu pricina este filologică, cum este și lucrarea monumentală a lui Meyer-Lübke.

O cercetare conștiințioasă a vre-unei lucrări de sigur va îmbucură pe autorul ei chiar atunci, dacă recensentul constată în ea mai multe sau mai puține greșeli, de vreme-ce o asemenea recenziune temeinică devine o completare binevenită a lucrării însăși. M'am convins eu însumi despre aceasta cu privire la albanologul Gustav Meyer, care nici odată, citând gramatica sa albaneză, n'a pregetat să amintească recenziunea mea întinsă despre dânsa. Tot așa nici Gustav Weigand, directorul institutului românesc din Lipsca, într'ale căruia lucrări, mai cu seamă în cele ale școlarilor lui, am constatat greșeli atât de multe și adeseori atât de boacâne,¹ nu s'a sfiit, ca în Anuarul lui Vollmoeller pentru anii 1891—95 să dea o aprobare din cele mai lingușitoare acestei părți a activității mele. Tot așa nici slavistul Miklosich nu-mi luă în nume de rău curentul cuvânt bărbătesc de critică privitor la textele istro- și macedoromâne publicate de el. Despre Meyer-Lübke o știu asemenea și sânt convins că are să tălmăcească și aceste observații ale mele astfel cum le-am înțeles eu: ca făcute cu gândul, să scap, întru cât mă vor iertă puterile, lucrarea sa cu privire la partea româncască, de niște cusururi și imperfecțiuni, dupăcum am încercat s'o fac privitor la vol. I, fonetica.

Mai 'nainte însă trebuie să precizez scopul urmărit de mine. Autorul gramaticii de sigur însuși va recunoaște, cumcă în acest volum al lucrării sale n'a vorbit despre limba română în aceeași măsură, cum a făcut-o cu privire la alte limbi romane și nu-i iau aceasta în nume de rău. N'o fac de aceea, de vreme ce n'a avut la îndemână multe izvoare temeinice — în ediția II-a de sigur are să fie altfel — căci limba română cu privire la sintactică apucă adeseori pe o cale deosebită, mai adesea decât se constată aceasta de autor.

¹ Tot Zeitschrift für romanische Philologie XX, 88—105, XXI, 259—277, XXVII, 484—506.

N'am de gând să urmăresc lucrul cu deamăruntul în această privință; am să atrag numai atențiunea la niște lucruri mai bătătoare la ochi. Așa în §. 21 pag. 28. 30 trebuie să citeze și rom. *pește*, 29. 33 *vânat*; — §. 46 o rămășiță prețioasă a lat. abl. *anno* 58. 8 rom. *an* (*la anu* = anul viitor, pe când «*heuer*», pe lângă *acest an*, și *ăst an* sau *estimp*); — în §. 541 ne așteptăm să se amintească *acum* (*acu-s*) *doi ani*, ceea ce corespunde fr. *il y a*, it. *fa* sau *sono*; — §. 130 *bun bucuros* = foarte bucuros; — §. 135 *de văzut am văzut*; — §. 137 *biet*; — §. 138 part. perf. absolut și în dialectul macedoromân; — §. 196 *cutare*, despre care pomenește numai în vol. II; — dacă spune în §. 167 cumcă în limba italiană omiterea articolului la substantive cu înțelesul unui grad de înrudire se face numai în singular, atunci aceeași observare cu privire la plural trebuie să se afle și în §. 166, atunci însă nu se potrivește tocmai subst. *frate*, ca 188. 35, să se demonstreze cu el diferitele feluri ale pronumelor posesive; — în §. 202, 237. 19 s'a putut aminti, cumcă *prea* și până azi mai are de obicei înțelesul neslăbit = din cale afară.

Pentruca d-sa din propriul studiu al textelor mai vechi și populare să fi fost în stare a ajunge la niște concluziuni exacte, ar fi fost de lipsă, să cunoască limba română din punctul de vedere practic mai desăvârșit decât o știe în realitate, dară nici prin aceasta nu vreau să-i fac vre-o imputare: dacă se ia în socoteală, în ce măsură d-sa, mai cu seamă în fonetică, ține seamă și de dialectele romanice, nu i se poate cere să fi pătruns în toate tainele graiului poporan român, căci de el este vorbă aici și nu numai de limba literară. Ș'apoi cât de greu este, dacă cine-va, dupăcum o face aceasta Meyer-Lübke, are de gând ca în scrierile sale să se folosească și de texte mai vechi, scrise cu litere cirile, și aceasta nu numai cu privire la cronici, a căror limbă curge destul de aidoma cu limba de acum a poporului, ci și de traduceri din Biblie, unde adeseori se vede înrăurirea sintacticei originalelor slave sau grecești, așa încât acolo, unde este vorba de constatarea regulilor sintactice curat românești, aceste lucrări nu pot trece de niște dovezi netăgăduite.

Cu atât mai puțin acolo, unde autorul în urma deslușirii greșite a vreunei forme s'a lăsat sedus să susție ceva cu totul neexact. Așa în § 675, unde vorbește despre o trecere deosebită și ciudată a conjunctivului plusquamperf. la însemnarea indicativă, citând din cronica lui Mihaiu Moxa din anul 1620 exemplul în care vede urma întrebuintării deobște romanice a acestei forme ca conjunctiv imperfect, cum urmează: *nu-i cuteză nimenea că-l rugase*, traducând: Niemand wagte ihn zu fragen. Deschizând lucrarea citată, vedem că treaba este cu totul alta: între *nimenea* și *că-l rugase* s'au trecut adecă cu vederea cuvintele: *pentru frica lui İzoligerd, domnul turcesc*, deci = aus Furcht vor l. einem türkischen Fürsten, ș'apoi vine pricina de unde izvoește această

frică: căci tatăl lui Theodosiu, (Theod. trebuie înțeles subț numele *i*) l-a rugat să-i fie prieten băiatului. Nemțește deci iată cum s'ar zice: es wagte sich niemand an ihn (den jungen Theodosius) heran ... denn er (Theodosius' Vater) hatte ihn (den türkischen Fürsten) gebeten (nu = gefragt, ceea ce rom. se zice *întrebă*), și atunci nu se potrivește observarea: «că limba de azi, cum se vede, puțin știe despre așa ceva», dacă nici dela începutul veacului 17-lea n'are altă citațiune decât aceasta greșită, doar aici *rugase* este tot așa indicativ ca și acum!

Alt exemplu, privitor la întrebuintarea cuvîntelului *ca*. Aici se citează Codicele Voronețean 11.8 *ca inn doao ceasure strigară*, și se amintește, cumcă aici n'ar fi vorba de *ca* în înțelesul causal al lui *că*, ci de acel *ca*, care în sensul greceului *ὡς* a purces din lat. *quam*. Drept dovadă c'ășa este, se pune aici aceeaș citațiune din traducerea anului 1688, unde cică s'ar găsi *ca strigând* (originalul are *strigând*). Dar autorul greșește și aici, scriind aceste două cuvinte unul lângă altul, ca și cum astfel ar fi scris și în original. pe când acolo iată ce zice: *ca vrō doao ceasuri strigând*, și atunci nu e exactă traducerea «wie rufend, wie solche, die riefen». Poate ar fi înțeles însemnarea adevărată a acestui *ca*, de ar fi băgat de seamă cum acelaș pasaj se traduce în Biblia din 1648, unde se găsește: *pînd la doao ceasure strigândū*. Se vede deci, că cuvântul *ca* nu se ține nici de *strigară* nici de *strigândū*, ci este cuvîntelul prea cunoscut, prin care se rostește numărul aproximativ, deci aici: «beinahe, circa zwei Stunden». A greșit și editorul manuscrisului acestuia atît de important, prof. Sbiera, neîngrijind ca în glosar să facă deschilimirea celor vreo 50 de exemple ale acestui cuvânt după categorii, pe cari el însuș le socotește ca fiind șapte: *ca, că, când, cum, după cum, căci, dacă*, lăsând s'o facă cetitorul. *Ca* din lat. *quam* în înțelesul «circa» se pare că Meyer nu-l cunoaște, ci numai *cam* 238.12, care însă n'a putut să fi purces din acelaș *quam*, ci s'a format din arom. și vechiul rom. *camai* = *quam magis*.

Aici autorul a greșit prin aceea, că în amândouă cazurile a trecut cu vederea, ca un fel de quantité negligeeable, câteva cuvinte și tocmai unele de cari atărnă înțelesul altora despre care e vorba, și ceva asemenea i s'a întâmplat pe pag. 585—586. Acî găsește un exemplu de o unire din cale afară ciudată a propozițiunilor cu niște părți de propozițiuni în cele ce urmează: *păsările dându-se la el, să-l sfășie, iar el apărându-se*, traducând: die Vögel flatterten um ihn herum, um ihn zu zerreißen, aber er sich verteidigend. În original, la dreptul vorbind, găsim aici un fel de neconsequență cu privire la împreunarea pronumelui *se* cu două forme verbale absolut identice: *dându și apărându*; împrejurarea aceasta n'a trebuit însă să seducă pe autor, ca pe cel dintâi din aceste gerundii, numai fiindcă aici *se* se pare a formă un perfect, să-l traducă ca verbum finitum: «flatterten um ihn herum», pe al doilea însă, prin particip. prezent: «aber er sich verteidigend». De ar stă treaba astfel, ar fi într'adevăr un

anacolut ciudat; dar nu e așa. Tălmăcirea greșită a purces aici din semnul diacritic greșit și apoi și din aceea, că nu s'a băgat de seamă conjuncțiunea *și*, care unește cuvintele citate cu propozițiunea premergătoare. Citațiunea întreagă iată cum sună: *și viind în grădină, găsiră pe Făt-frumos cu colivia în mână; și păsările dându-se la el să-l sfășie, iar el apărându-se*, — deci semicolonul s'a pus greșit, așa ceva însă nu trebuia să fie hotărîtor.

Doară este cu puțință ca în textul original să se găsească chiar un punct pus greșit și cu toate acestea acel ce citează pasagiul, nu trebuie ca prin aceasta să se lase sedus la o traducere sau tălmăcire neesactă. Și un atare exemplu se găsește 697 31—3. Acolo citează: *Dupăce trecu afară de împărăția tatălui său, și ajunse în pustietate*, și traduce: nachdem er die Herrschaft (corect «das Reich») seines Vaters verlassen hatte, kam er in die Wüste; vedem deci, că cuvântul *și* aici nu se traduce, de oarece, vezi bine, aceasta ar fi o specialitate a limbei române, arătându-se ci-că cu un astfel de *și* pleonastic oarecum la propozițiunea premergătoare; iarăș un exemplu greșit. În original, la dreptul vorbind, se găsește un punct după cuvântul *pustietate*, dară pe nedrept, căci ceea ce autorul numește «Verbalsatz», este în ceea ce urmează imediat: *Făt frumos*, (virgula aceasta iarăși greșită) *își împărți toată avuția* = verteilte der Prinz seine ganze Habe. Autorul citează aici încă două exemple din limba mai veche, amândouă îndoelnice: Întăiu mă îndoesc dacă în cel dintăiu *deci* s'a tradus bine prin «nachdem» și apoi s'a întrebuițat în amândouă aceste exemple conjuncțiunea *și* în număr atât de mare (mai toate propozițiunile încep cu dânsa), încât este cu anevoie a da un înțeles deosebit vre unuia din ele.

Cum chiar o virgulă pusă greșit a putut să pricinuiască o tâlcuire greșită, aceasta o vedem 649,14, unde autorul gramaticii însuși s'a folosit pe nedrept de semnul diacritic, pe când originalul aici este exact. În gramatică iată cum zice: *pe când se gândea și se plângea dinsul* (corect *dinsul*), *auzî un țipet*, tradus cum urmează: Während er nachdachte und sich über ihn beklagte, hörte er einen Schrei. La dreptul vorbind, refl. *a plânge*, pe lângă înțelesul «klagen», are și pe acel de «sich beklagen», atunci însă lipsește în original cuvântul care ar fi complement indirect la verb și acesta nu poate să fie *dinsul*, cu toate că a purces din *de-ipse*, dară cu toate aceste este tot atât de puțin un genitiv, ca și italianul *desso*. Și apoi de cine aveă să se plângă? Poate de Dumnezeu, despre care tocmai se spusese, că i-a mulțumit, pentrucă i-a mântuit vieața. Deci trebuie tradus: Während er nachdachte und klagte (nu: sich über ihn beklagte), hörte er einen Schrei; *dinsul* este aici subiect la *auzî*. Dacă, scoțând această citațiune, n'ar fi întrebuițat un semn diacritic greșit, n'ar fi căzut în ispită să vază în *dinsul* genitivul pronumelui *îns*. Cumcă nu e hotărîtor modul de a scrie, vedem 482,19, unde *sprinse* = *spre inse*, sau *dela di inși* 645.10 = acum *dela dînșii*.

O cunoștință imperfectă a limbei a fost de vină că 724.11 din două exemple ale infinitivului după verbul negativ «*a ști*» unul s'a tălmăcit cu totul fals. Acolo zice: *ea nu știa unde bate diavolul de smeu*, și iată cum traduce: sie wusste nicht, wo den Teufel von Riesen schlagen. Verbul *bate* pe lângă înțelesul său original are și multe altele și între ele și unul în sens figurat, nemțește «auf etwas hinzielen», aici, deci, *bate* este 3. sing. present indicativ și nu infinitivul.

Tot așa nu trebuie să ne gândim, cumcă *nu știa ce mai făcea de bucurie* 119.37 ar fi tradus corect și cu privire la construcțiune: sie wusste sich nicht zu fassen vor Glück; *făcea* este aici imperf. indic., căci *făce-l-aș* 749.19 nu e decât o greșală de tipar. — De ce 34.36 *socoteaște-ți atâta și frumseșile* se traduce de autor: ebenso viel ist deine Schönheit wert, dacă se poate traduce mai fidel: rechne dir ebensoviel deine Schönheit an?

Sau dacă 374.30 el citează din cântecele poporale ale Elenei Sevastos versul *pe ochi negri s'au spalat* ca o dovadă pentru fapta, că prepozițiunea *pe* se folosește câte odată ca semnul acusativilui chiar și cu complementele de obiecte și nu numai de persoane. Aici abătându-se dela regulă, nu ne dă traducerea, ajunge însă și cecece a zis: n'a băgat, vezi bine, de samă, c'aici nu s'a întrebuițat transitivii *a spală* = waschen, ci reflexivul *a se spală* = sich waschen, și atunci *pe* nu este numai semnul acusativilui, ci prepozițiune ca orișicare alta.

Alta 469.23: *trekundu unu kâne un râu ku karne in gură și vidzundu tru apa umbra lui*, cecece autorul traduce cum urmează: als ein Hund mit einem Stück Fleisch im Maule an einem Flusse entlang ging und sein Bild in Wasser sah, ca și cum unul din număroasele înțelesuri ale verbului *trece* = *traicere*, și tocmai cel original, n'ar fi germanul «übersetzen», mai cu seamă cu complementul *râu* «über einen Fluss setzen». Este vorba aici de fabula cunoscută, cum unui câne care ține în gură o bucată de carne și trece în not râul, i s'a părut că vede în apă un câne cu o bucată mare de carne, deci a scăpat bucata sa în apă, căutând să apuce cea străină, și ne dă astfel o povăță. Se'nțelege, că verbul acesta poate avea și înțelesul de «vorbeigehen», sau cum se zice aici: «an einem Flusse entlang gehen», — atunci însă ar trebui să se întrebuițeze prepozițiunea *lângă* sau *pe lângă*, întocmai așa, după cum autorul gramaticii însuși 243.16—17 citează italianul *andar lungo*, adaugând tocmai cuvântul *il fiume*.

Tot așa nu putem să recunoaștem de corectă 412.7 traducerea propozițiunii *nu se poate trece* prin: er kann nicht hingehen. În text e vorba despre fatalism: *ce iaste să fie*, va să zică: was geschehen soll, kann nicht vermieden werden, deci și aici s'au trecut cu vederea cuvintele care sânt de lipsă, dacă vrem să traducem corect: «hingehen» ar corespunde cel mult simplului *trece*, însă nu reflexivului *se trece*. Nici *să trecem*

măgura neagră 492.30: «wollen wir durch den dunkeln Wald gehen» nu e corect, de vreme ce *măgură* nu e *pădure* sau *codru*, ci *colină*, *deal*.

Încă cu un alt prilej traduce d-sa un alt verb tot așa, ca și cum ar fi vorba de *trece*. Este vorba de verbul *a se duce*, pe care 501.11 în imperativ negativ *nu te duce*, îl traduce: gehe nicht vorbei, în loc de «gehe nicht fort». Sânt cazuri, unde drăguța se roagă de iubitul ei, ca nu cum-va să treacă nepăsător pe lângă casa sa, — atunci însă totdeauna se folosește verbul *a trece*.

O greșală, pe care înzădar caut s'o deslușesc, este aceea ce se găsește 280.1—2. În §. 249 se vorbește despre niște abstracte verbale, cu ce fel de prepozițiuni se folosesc; așa bună oară se citează lat. *amor*, rom. *teamă*, portg. *temor*, apoi încă câte-va și înaintea lor *doriia pentru Aretusa*. Judecând după cele despre ce e vorba în acest §. și după exemplele luate din alte limbi, trebuie să admitem că și *doriia* Meyer l-a ținut de un substantiv și presupunerea aceasta se schimbă în siguranță, dacă băgăm de seamă, cum s'a tradus aici acest cuvânt: die Sehnsucht nach Aretusa. De unde să fi luat d-sa acest substantiv? Se vede, că i s'a părut a fi o derivațiune prin sufixul accentuat *-ie* cum sunt: *tărie*, *bucurie*, *avuție* și a. a. Dară nu s'a uitat în glosarul pe care Gaster l'a adăugat la chrestomație, unde acest exemplu s'a pus anume sub verbul *doresc*, = désirer, souhaïter, envier? Despre vre-un substantiv *dorie*, cu articolul *doriia*, nici pomină! Și de ar fi băgat de seamă, cumcă în originalul Δορία accentul este pus pe vocala cea din urmă, de sigur nu s'ar fi făcut vinovat de o greșală atât de grosolană.

De altmintrelea cu cuvintele românești cari cu privire la etimologie se țin de lat. *dolor* și *dolere*, Meyer totdeauna n'o nimerește bine: traduce când corect, când necorect. Tocmai aceasta este una din însușirile caracteristice ale acestei părți din gramatică: autorului nu-i e adeseori necunoscut înțelesul corect al cutărui cuvânt, dară deodată dăm de o traducere cu totul greșită. Așa *dor* (din nom. *dolor*) nu înseamnă în limba de acum «Schmerz», dupăcum aceasta a fost în vremea mai veche și dupăcum este până azi în dialectul macedoromân, ci înseamnă dorință = Sehnsucht, astfel *cântece de dor* = de dragoste și de aici vine verbul *doresc*, *dorî* (la care tocmai acel pseudo-substantiv *doriia* este imperf. indic.), pe când în sens de «schmerzen» infinitivul sună *durea*, 3. sing. *doare*, pl. *dor*. În gramatică avem corect *dor* = Sehnsucht 251.31; 395.4; 557.24, așa și 395.1—2, unde însă *de ți-i dor* s'a tradus prea literal = wenn dir Sehnsucht ist, în loc de «wenn du Sehnsucht hast» sau «wenn du dich sehnst». De ce deodată greșit 210.3 *avea dor* = Schmerz haben? și 80.10 *al coprinse un dor de dînsa* = bekam er Mitleid mit ihr, în loc de «es ergriff ihn eine Sehnsucht

¹ Cu toate acestea se mai aude și astăzi: *dor de cap* = durere de cap; «am așa *un dor* la o parte» = durere ascunsă. *Nota Red.*

nach ihr?» — cum este corect. Ş'apoi *doreă* 713.20 = *wünschen* în loc de corectul *dorî*, cu toate că 412.24 corect *doreşte*?

Cum se lasă Meyer sedus prin etymologie sau prin existenţa cuvintelor de aceeaşi obârşie, dară de alt înţeles în alte limbi, despre aceasta am să dau aici câteva exemple, restul va fi insemnat sub categoriile respective. Aşa *plec* 408.11 se traduce prin «ich komme an» în loc de «ich reise ab», de bună samă numai de aceea, fiindcă sp. *llegar* de aceeaşi origine înseamnă a sosi undeva.

Traducând 165.27 *oamenii umblău cete cete prin cetate* = die Leute gingen *langsam* durch die Stadt, autorul de sigur se gândea la latinul *quietus*, în loc sa fi recunoscut în el slavul *četa*, aşă dară nominativ predicativ şi pus de două ori, chipurile ca ideia să iasă mai tare la iveală, va să zică «*haufenweise*». Conform cu aceasta, a trebuit ca *încet* 567.3 în poziţiunea: *băiatul aşă de încet şi uşor lucruse*, să însemne pentru el contrarul lui *quietus* adică *inquietus*, căci iată cum traduce: der junge Mann hatte so *rasch* und leicht gehandelt, pe când înţelesul este tocmai contrarul, deci «*langsam*». Urmând metoda aceasta, rom. *înalt* din lat. *altus* ar însemnă «niedrig», pe când sensul lui este «hoch».

Dupăce astfel am vorbit ceva mai pe larg despre câteva greşeli mai însemnate, voiu căută de acum încolo, ca despre restul materiei bogate să tratez cât se poate pe scurt. Iată cum am de gând să pun treaba la cale. Am să înşir cuvintele româneşti, de a căror traducere e vorba, în nişte categorii după diferitele părţi ale vorbirii, apoi urmează cifrele paginilor şi rândurilor vol. III al gramaticii, după aceea traducerea lui Meyer şi la urmă, după prescurtarea «indr.» = îndreptează, traducerea mea tot în limba germană. Cine se interesează mai de aproape de cutare cuvânt, trebuie să caute în însaşi cartea, de vreme ce, după cum s'a văzut mai sus, despre înţelesul cutărui cuvânt va hotări legătura lui cu celelalte. Unde mi se va părea de lipsă, am să adaug nişte desluşiri mai detaliate.

Substantivele: *bucurie* 267.35 Glück indr. Freude (corect 165.36), cu ce se poate compara *veselie* 342.24 Glück indr. Fröhlichkeit (corect 381.8); — *casă* 457.27 într'adevăr: mehrfach statt oder neben *a casă* = zu Hause? Macedorom. da, atunci însă trebuiă să se spună; — *cioc* 192.14 Federbusch indr. Schnabel; — *cofă* 227.9 Krug indr. Kanne, — *comit* 489.12 într'adevăr sau numai o greşală de tipar în loc de *comet*?; — *covăţea* 290.23 Krug indr. kleine Mulde. Altmintrelea la locul citat aici, nu se află în original substantivul însuş, ci pronumele *ea*, — nominativul cu articol, care singur este îndreptăţit aici, ar sună *covăţeaua* sau *covăţica*; — *crăcatită* 667.20 Geknarr indr. Pfanne mit gespreizten Füßen; — *crupe* 41.2 Kleie indr. Grütze; — *cucul* 412.9 şi 487.11 Vogel indr. Kuckuck, aşă cum este tradus 562.22 şi 749.20; — *curăţie*, cu 670.31 nu s'a tradus; — *faşa* 182.25 Haupt indr. Antlitz; — dară 490.17, unde este vorba de

câmp, mai bine s'ar potrivî Oberfläche decât Antlitz; — *un fel de glas* 667.21 eine Stimme în dr. eine gewisse Stimme, etwas was einer Stimme ähnlich gewesen; — *frunte, de* 275.25 netradus, ca și cum ar fi sinonim cu adjectivul *nalt* = hoch; — *galbeni* 290.24 Geld în dr. Dukaten (Geld = *parale, bani*); — *gazda* 812.38 Gast în tr. Wirt, Gastgeber (211.17 corect); — *găină* 610.10 Huhn în dr. Hene; — *găinăreasă* 416.8 Mädchen în dr. Hühnermagd; — *gură* 501.11 Mund în dr. Kuss (de p. *dă-mi o gură*); — *jale* 366.33 Freude în dr. Trauer, după cum în traducerea franceză a îndreptat autorul însuși; — *împăratul* 222.31 după o prepozițiune în loc de *împărat*, Meyer deslușește astfel, ca și când în mintea poporului ar predomină ideia unui *singur* împărat, care cuvânt atunci devine, așa zicând, un nume propriu. Poate ar fi făcut bine, de ar fi citat, cum făcuse aceasta 257.35, pasajul mai complet: *el căută când la împăratul, când la frațele împăratului*; la genitivul *împăratului* articolul este îndreptățit, și atunci în urma unei analogii s'a putut amesteca și acolo, unde nu este îndreptățit, va să zică după prepozițiunea *la*. Cum s'ar putea vorbi aici despre un *singur* împărat, dacă basmul însuși poartă titlul: *cei trei frați împărați?*; — *leacuri* 718.1 Ärzte în dr. Arzneien, și tot așa 749.11, unde chiar în legătură cu *a da*, ceea ce se potrivește mai bine cu leacuri decât cu doctori; — *lumină* 814.16 Welt în dr. Licht; — *măgură* 492.35 Wald în dr. waldige Anhöhe; — *merișor* 381.1 Äpfel (pluralul ar fi *merișoare*) în dr. Heidelbeere; mă întreb, de unde ar lua lupul un măr în pădure, chiar de ar fi cât de mic, pe când un merișor lesne a putut să găsească acolo; — *odoare* pl. dela *odor* 413.35 *la odoare* als Hochzeitsgeschenk în dr. Kleinodien; *la* are aici sensul francezului articol partitiv; — *oi* 16.9 Lämmer în dr. Schafe; Lämmer se chiamă rom. *miei* pl. dela *miel*; — *păcat* 617.24 leid în dr. Sünde; leid tun se zice rom. *a părea rău*; — *păcătosul* 487.1 netradus; — *păreate-loru* 215.20 tot așa; — *pom* 240.5 Apfel în dr. Obstbaum; Apfel se zice *măr* și tot așa și Apfelbaum; în plural însă cel dintâi *mere* fem., al doilea *meri* masc.; — *put* 265.36 Fass în dr. *bute*; — *rasa* 226.36 schlechtes Gewand în dr. Kutte, Mönchskutte; — *sfadă* 482.9 Nachstellung în dr. Streit, Zänkerrei; — *solia* 342.23 Auftrag în dr. Sendung, Botschaft; — *sprinceană, o* die Brauen în dr. eine Braue; — *sufletul* 215.28 Zorn în dr. Seele; cu aceea se poate compara 487.5 *sufletul lui*, dară nu eine Seele, ci seine Seele, ce se deslușește luându-se în socoteală că s'a trecut cu vederea substantivul *păcătosul* = der Sünder; — *taore* 87—8 Ochsen în dr. Stier; — *treabă, om de* 270.25 arbeitsam în dr. biederer, braver Mann; — *țară* 185.21 nu este în același raport cu *ceriu*, cum aceasta este în celelalte limbi romanice, ci aici ar trebui să stee *pământ*: — *ubor* 490.19 Mauer în dr. Hof; — *vas* 271.15 Fass în dr. Gefäß, pe când 271.28 corect; — *țernă, + în* 123.18 auf der Erde în dr. im Staube; — *vii* pl. la *vie*: *dela niște vii pustii* 487.11 vom Reben der Wüste în dr. von einigen verwüsteten

Weinbergen: — *vis prieten* 152.2 comparat în mod greșit cu fr. visage, sp. pg. viso, de vreme ce *vis* înseamnă numai «Traum», cu ce trebuie comparat 381.6—7 *am visat niște vise*; — *vită* după 34.6 lebendes Wesen și tot așa pl. *vitele* tot acolo 10—11, cu toate că cuvântul acum înseamnă numai «Rindvieh» și Gaster în glosarul său chiar pentru limba mai veche nu cunoaște decât înțelesul «bête, animal»; — *voe* 414.26 Lust. Indr. Erlaubnis, deci sinonim cu *a fi slobod, a fi iertat*; — *voinic* 797.11 Krieger indr. Held; în limba mai veche cuvântul, la dreptul vorbind, înseamnă și Krieger, aici însă se citează cuvântul cel nou; — *vreațe, feaceră* 254.9 warfen das Los indr. zauberten, machten Zaubereien, tot așa 752.3; — *zid* 215.6 Haus indr. Mauer.

Articolul: Om, pre 87.35, de ce «Menschen»? indr. den Menschen. Doară este o regulă cunoscută și lui Meyer, cumcă după prepozițiuni substantivul se pune regulat fără articol; — *țimp iernei* 274.35 indr. *țimpul* și așa corect 51.30; — *împăratul de Germania* 269.35 indr. *împ. Germaniei*, cum are și Meyer 157.8 *Carol, regele Românilor* și nu *de Români*; — *prieten Carol* 150.12, de sigur *prietenul*, dupăcum corect *împăratul Vasile* tot acolo; — 178.5 Meyer face deosebire cu privire la numele proprii geografice între substantivele cari nu primesc articolul și între acele la cari se pune; drept exemple citează *București, Iași* de o parte, și *Roma, Londonul* de altă parte, de vreme ce aceste din urmă sunt străine. Nu se întrebunțează însă oare în nominativ *Bucureștii, Iașii* sau *Bucureștiul, Iașul*? comp. *orașul Iașilor* 262.23.

Adjectivele: aurit 192.14 și 605.1 golden indr. vergoldet; — *crezut* 16.13 cu greu, mai mult *încrezut* = eingebildet; — *dătoriu de a plăti* 294.1 schuldig, mai bine verpflichtet, dupăcum corect 495.33; mai bine *datoriu*, acum chiar *dator*; — *fericit de tine* 264.20 indr. *ferice*, după cum corect 173.32, sau cu articol *fericitul de tine*; — *galeș* 119.35 still, dară 595.24 corect träumerisch; — *gros de obraz* 291.25 dick von Gesicht, se întrebunțează însă în sens figurat: unverschämt, zudringlich, după cum *subțire la obraz* = empfindlich, wählerisch; tot așa *gros la ceafă* 292.1 dick von Nacken mai bine figurat = geduldig, nachlässig; — *mîndru* 123.10 fem. *mîndră* lieb indr. schön; — *orbitor* în propozițiunea *în hrăborea sa cia orbitoare omorâră pre taore* 87.36 in ihrem Mutwillen haben sie Ochsen geblendet indr. in ihrem verblenderischen Mut haben sie den Stier getötet; va să zică din adjectivul care ca atribut se ține de subst. *hrăborea*, s'a făcut verbul «blenden» și *omorâră* a rămas ne-tradus; — *rău, locu mi este rău* 577.11 bin ich an schlimmem Ort indr. ist mir der Ort unheilbringend, tot așa cum *nu știu, zilele mi-s rele* cu greu corect: sind meine Tage schlimm, unde *mi* nu se ține de subst. premergător în locul pron. posesiv, ci de verbul următor *a fi* cu adj. predicativ *rău*; — *reapedă* 638.37 despre mânie: reissend, mai bine: jäh, Jähzorn; — *sățios, painrea*

sățioasă 424.5 gib uns reichlich înđr. das sättigende Brot; se întrebuițează și despre persoane: *omul este nesațios* Basme 269.35 = unersättlich; — *sânge rece* 501.12 de ce nu «kaltblütig», ci «mit ruhigem Blute»?; — *singur* 145.35 = allein, netradus; — *supărat, venea supărată* 120.12 wurde allmălig unruhig înđr. kam, näherte sich erzürnt; — *urît* 677.3 hässlich înđr. verhasst; — *vechîu împreunat cu um* (în locul corectului *om*) 781.22 oare nu în înțelesul alter Mann, căci atunci ar trebui să fie *om bătrân*; — *vesel* 290.33 glücklich înđr. froh.

Pronumele: căriiași 87.14 netradus = einem jeden; — vorbind despre imperativul negativ, Meyer 755.20 spune cum că la infinitivul prohibitiv se întrebuițează adeseori pronumele personal ca subiect, citând din cantecele moldovenești ale Elenei Sevastos *nu te face tu*, dară acest singur exemplu nu poate de loc să împrăstie îndoelile ce am despre exactitatea acestei observări; — *ce-va* 749.11 netradus = einige; — *cine* în propozițiunea *nece tatăl cine-lă știe numai fiul* 741.28 Meyer îl traduce cum urmează: und keiner kennt den Vater ausser dem Sohne; despre *cine* apoi iată ce zice: das also hier indefinit erscheint, și citează pag. 97, unde se vorbește despre pronumele indefinite, cari cu privire la formă coincid cu pronumele interogative, aducând drept exemple române *un ce, din când în când*. La dreptul vorbind, înțelesul propozițiunii poate să se exprime așa cum face Meyer. Întrebarea însă este, cum stă treaba cu valoarea lui *cine* din punctul de vedere gramatical, dacă într'adevăr a schimbat valoarea sa, și atunci mi se pare cumcă aceasta nu e așa, ci că *cine* a păstrat aici sensul pronumelui interogativ și că propozițiunea s'ar putea traduce, conform originalului, cum urmează: und wer kennt der Vater? nur den Sohn (kennt man); — *cuiva* 294.28 jedem beliebigen înđr. irgend jemandem (căci altfel originalul ar trebui să aibă *ori cui*); — *dînsul* 84.5 cică după prepozițiuni pronumele acesta cum s'ar întrebuițează aproape exclusiv. Aceasta s'ar pricepe atunci, dacă *el, ea, ei, ele* s'ar pronunțe la început întocmai așa cum se scriu, de oarece atunci la unele prepozițiuni s'ar ivi un hiat neplăcut, — se știe însă că aici de regulă la pronunțare se naște la început un *i* consonantic; — *i* 457.25 netradus; — *le* în *le zice* 604.31 netradus; — tot așa în *le se arată* 752.6; — *me* în *nu me poate da* 412.5 mir înđr. mich; — *ts* în propozițiunea *bagă n ts fesea* 89.10 setze mir deinen Fes auf înđr. setze dir den Fes auf, *n* la dreptul vorbind este aici dativul pronumelui *eu*, însă etic, care aici cu greu s'ar putea traduce; — *auz pre tine*, 70.34 cu greu în locul lui *te auz pre tine*, pe când următorul *lui* nu trebuie neapărat să se repete puind un *i*.

Verbele: adormiră de greu 507.2: sie schiefen schwer înđr. sie versanken in einen tiefen Schlaf; — *aruncă* refl. 417.36 sich loszureissen înđr. sich zu stürzen, așa dară nu = fr. *arracher*. lat. *eruncare*; *avea* în propozițiunea *nu știu ce avea* 119.29: er hatte irgend was, înđr. ich weiss nicht, was ihm fehlte; — *bate* 577.12

odată = treffen și altă dată = strafen, în locul corectului strafen în amândouă locurile; — despre un alt *bate* s'a vorbit mai sus; — *se cade, se cuvine* 711.30—1 se pun aici pe una și aceeași treaptă cu trebuie = es ist nötig, dară cele două dintâi trebuie traduse = es ziemt sich, după cum Meyer 596.3—4 traduce corect; asemenea și 360.1; — *se căi* 535.14 that leid îndr. gereute es ihn sau bereute er es (altfel *îi părea rău*); — *cere* e tradus greșit de Meyer, care s'a lăsat sedus de spaniolul *querir* din lat. *quaerere* în sens de = a întrebă. Așa *vin la noi de me cere* 604:38 komme zu uns und frage mich, îndr. halte um mich an; — același în *Vidra c'o cerea* 610.12 fragte nach ihr, îndr. hielt um sie an (altfel ar trebui *întrebă după (de) ea*); — la un loc Meyer a înlocuit cuprinsul corect al originalului *cerându-le câte în lună și în soare* 706.25 în *cercându-le*, nu traduce însă corect = indem er versuchte, ci astfel, ca și cum și în textul lui s'ar găsi *cerându-le*, și iarăși greșit = sie fragend, în loc de = verlangend; — *chefuiau* refl. 119.31 sie assen, îndr. sie belustigten sich; — *chemă* 3. sing. sau pl. în sensul indefinit = hiess se traduce de Meyer 674.22 *ce o chemă Antiochie* = die man Antiochien nannte, destul de corect, cu toate că și aici ar fi mai bine să se folosească de cuvântul «hiess». Astfel el nu s'ar fi lăsat sedus, ca 123.10 *lenușa o chemă* să traducă greșit «Helenchen nannte sie sie» în loc de «H. hiess sie»; — pe pag. 125 traduce imperfectul verbului *chemă*, întru cât nu e reflexiv, prin: er gab den Namen, și citează un exemplu, unde, la dreptul vorbind, se poate naște îndoială, dacă acel care a zidit orașul, i-a dat într'aceeași vreme și numele, ori ba; îndată după aceea citează corect: *în scriptură zicea*, traducând «stand geschrieben», unde ar fi tot mai bine «hiess es»; — *crește* în prop. *cu struguri crescă copilul* 804.22 mit Trauben wuchs das Kind, unde *copilul* ar fi nominativul; mai bine: mit Trauben ernährte er, zog auf das Kind, deci acusativil; — *crufă* 413.10 zögern îndr. sparen; — *culcă* în *a fi culcat în cenușă* 226.36 in Asche geworfen werden, îndr. liegen; — *curățiră-se* 596.7: wurden geheilt îndr. wurden gereinigt; — *începe a curge* 413.21 laufen îndr. fließen, despre un râu; — *da* refl. în *dându-se la el* 586.2 flatterten um ihn herum, îndr. griffen ihn an, una din locuțiunile din cale afară de număroase cu verbul *a da*, despre cari acum câțiva ani am scris un articol anume; cumcă aici nu poate fi vorba despre o sburare a păsărilor în jurul lui, se vede din adausul: *să-l sfășie* (sinonime sânt aici *a da năvală, a năvali, năpădi, a se năpusti, sări, tăbări* și a. a.); dacă i se dă cuiva un avertisment să se păzească de un câne care mușcă, se zice despre el: *se dă la om*; — *da drumul* 614:8 hetzte, îndr. liess los (hetzen se zice românește: *a ațâța, amuța, asmuța, sumuța, zăhăi, întărită*); tot așa *da drum* 227.8 nu s'a tradus corect einen Weg machen; — *dobândi* 424.9: bekommen îndr. erreichen, erlangen; *drege* 287.28 aufrichten despre o grădină, mai bine richten, verbessern, wiederherstellen; — *eși înainte* 145.35 begegnen,

indr. entgegenkommen, überfallen; — *să fac aripi să sbor* 641:25 dass ich Flügel zum Fliegen mache, Indr. dass ich Flügel bekomme, *să sbor* cu dass ich fliege, întocmai cum traduce al doilea *să sbor* repetat; — *face în ce s'au făcut* 813.10—11 was mein Genosse gemacht hat, ind. was aus meinem Genossen geworden, was mit ihm geschehen ist; — *făli*; *se făleà* 119:28: freute sich indr. brüstete sich, war stolz; — *fi, în adunarea lor nu fie slava mea* 87.34 meine Herrlichkeit einige sich nicht mit ihrer Versammlung, mai birte: m. H. sei nicht in ihrer V.; — tot așa *să-ți fiu drăguță* 639.1 s'a tradus prea liber: dich zum Schatz zu haben în loc de dein Liebchen zu sein; — *frământà* 610.16—17 iarăși un exemplu, cum Meyer s'a lăsat sedus prin etimologie, și aici greșită, să traducă fals și anume: brach (se înțelege *pită*) în locul corectului knetete, deci nu dela *fragmentum*, ci dela *fermentare*, pe care Meyer în vol. I. pag. 325 îl citează, dară greșit, ca subst. din latinul *fermentum*. Chiar împrejurarea, că urmează *în cuptior că mi-o puneà*, arată lămurit, că traducerea e greșită, dacă cumva autorul n'a vrut să vază aici figura retorică cunoscută sub numirea de hysteron proteron; *giunge* 642:2 s'a pus de autor de bună seamă în legătură cu cuvântul *ajunge* și cu ital. *giungere* (comp. *Larivey*, poetul francez din veacul XVI, care se trăgeà dintr'o familie italiană *Giunti*). Numai astfel se poate pricepe, că propozițiunea *să-ș giunge câte un fecior să înalte jertve bozilor* a putut s'o traducă cum urmează: dass je ein Sohn komme und den Götzen opfere, în locul corectului: dass sie je einen Sohn erstechen würden, um sie den Götzen zu opfern, — așa-dară aici nu fiii aveau să aducă jertfe, ci din contră ei înșiși erau să devie jertfe; cuvântul *giunge* este aici cuvântul *a junghia* din lat. *jugulare* cunoscut din limba rom. modernă, a cărui traducere a făcut greutate lui Meyer, și 251.29, unde în locul corectului «erstechen, erdolchen» pune «erwürgen», pentru care limba română are alte cuvinte, bună oară *a gâtui*, *sugrumă*, *strânge de gât*. Oarecare greutate pricește aici forma *giunge*, al cărui *e* din urmă se explică prin influența lui *i* premergător din verbul *junghia*, deci corect *junghie*, aici *giungie*; — *îmblà întrebuințează* Meyer necorect, așa 617.29, unde propozițiunea *e timp să îmblăm*, s'a tradus de el: es ist Zeit, dass wir gehen. Verbul *a îmblà*, sau mai bine *a umblà*, se folosește în sensul germanului «einhergehen, umhergehen, wandeln, wandern» și apoi în mai multe înțelesuri figurate, în sens original mai cu samă cu prefixul *pre*, deci *preumblà*, *primblà*, *plimbà*. Aici deci propozițiunea ar putea fi corectă numai atunci dacă «gehen» ar însemnă contrarul șederii sau culcării «sitzen, liegen» și a. c., altfel ar trebui întrebuințate formele *mergem*, *ne ducem*, *plecăm*; așa corect 556.10 *care merge acasă* wer geht nach Hause, dară greșit 478.33 *a umblà acasă*. pe când 670:29 verbul acesta s'a folosit corect; — *au îmblat împotriiva mea* 632.19 ihr seid gegen mich gegangen Indr. sie haben gehandelt, — *împlineà 15 ani* 119.30 im fünf-

zehnten Jahre war, îndr. vollendete; în citatul acesta lipsește *tocmai*; — *să întărească* 642.2 erfüllt werde, îndr. damit sie erfüllen, um zu erfüllen; — *lasă* 656.19 es blieben, îndr. er hinterliess; — *lăsă locului* 22.10 an der Stelle lassen și îndată citează *acolo locului* 371.7, unde mai cu samă comparându-se cu lat. *ibi loci*, par'că *locului* ar atârna delă premergătorul *acolo*, — căutând însă în original, vedem că și aici este vorba de locuțiunea *a lăsă locului*, pe când *acolo* se întrebuițează aici numai în mod pleonastic; — *te lepezi* 557.18; entfernst du dich, îndr. verzichtest du, schwörst du ab; — *se lovira* 369.11 bekämpften sich. îndr. stiessen zusammen; — *luă în să le ie* 812.20: bringe îndr. annehme, dară cu subiecte diferite: în cel dintâi 3 pl. în al doilea 3. sing. (în original de altmintrelea se găsește *ia*, altfel ar trebui *iee* și nu *ie*); — *luă muleri* (corect *muiere*) 208.15 înseamnă mai bine «heiraten», unde *muiere* este complement în accus. și nu predicatul; cu aceasta poate să se compare *avea bărbat* 227.7—8 einen Mann haben; — *lucra în maica ce lucra* 557.35 was hat meine Mutter getan, îndr. woran arbeitete meine Mutter, womit war sie beschäftigt? — *mănea* 306.6 are un înțeles special: übernachten și în original mai este aici și cuvântul *seara*, care nu trebuie să se fi trecut cu vederea; un asemenea cuvânt tradus corect este aici *a conăci* 730.20 sau *noptă*, pe când în înțelesul general se întrebuițează *a rămănea*; — *munciască* 726.8 verfolge îndr. quäle; — *al muncira gândurile* 453.37 beschäftigten, îndr. quälten (= *chinuiră*), numai intransivul *a munci* înseamnă arbeiten, sich abmühen, anstrengen; *necăgia* (nu *necăjia*) 749.16 vernachlässigte, îndr. ärgerte; — *nevoi* 713.18 s'a tradus de autor: nicht wollen, ca și cum ar fi contrarul lui *voi*, după cum și spune de tot lămurit: *voi* «wolen» și *nevoi* «nicht wollen», dară cu totul greșit: *ne* ca prefixul negativ se întrebuițează, întru cât este vorba de forme verbale, înaintea part. perf. în sensul adjectivului verbal sau înaintea gerundiului sau înaintea unui infinitiv substantivat și acestei regule trebuie să se supună și verbele cari în latină au un *ne*, de p. *nescire*, *a nu ști*, *nu știm*, însă *neștire* 713.23, *neștiind*, *neștiut*; cu privire la *a voi* avem *nevrând*, *nevrut*, dară nu *nevoi*, și aceasta cu atât mai puțin, de vreme ce forma aceasta ar fi omonimă cu un verb de obârșie cu totul alta, slavă, derivat delă subst. *nevoie*. Verbul acesta înseamnă «sich anstrengen, bemühen, sich Mühe geben», numai *nevoit* = gezwungen ar putea să se țină de el. Adevărat este, că negațiunea *ne* în limba română se întrebuițează adese ori foarte liber, de p. *ne la loc* = unpassend, ceea-ce a putut seduce pe autor să greșească; — *ocoli* 161.16 flog hinweg (über die Leute) îndr. flatterte herum; — *par că* este una dintr'acele expresiuni, cari în alte limbi se pot traduce prin un adverb, așa aici nemțește: gleichsam als ob; de aceeași părere este și Meyer 704.32 și lucrul este vădit acolo, unde petrefactul acesta înlocuește o altă formă și un alt număr al aceluiași verb, de p. 706.26; de ce atunci să se traducă prin: sie schienen,

căruia în original i-ar corespunde *păreau că* și nu *parcă*; — une ori se ivește și completul, originalul *pare că*; — *pasă* 114.8 din punctul de vedere etimologic verbul acesta este identic cu vulg. lat. *pesat*: it. *pesa*, vfr. *poise*, sp. pg. *pesa*, cu privire la sens însă e identic cu vfr. *chaut* = es liegt mir daran; în înțelesul cuvintelor romanice mai mult *apasă*; — *să-mi petrec* 676.16 dass ich gehe, înđr. dass ich mich unterhalte; *prăviți* 347.29 nimmt wahr, înđr. sehet zu, schauet; — *prîimi* 413.8 nehmen, înđr. annehmen, empfangen; — *prinde* 814.17, nehme, înđr. fange, nehme gefangen; — *prinde pe cap* 484.22 într'adevăr: beim Kopfe nehmen? și *prinde vorba* 210.1 das Wort ergreifen în loc de *a luă cuvântul*? — *protivi* refl. în *numai cât se protivi* 130.17 widerstand sie nicht mehr, înđr. allsogleich stimmte sie überein; aici este vorba de două cuvinte de aceeași sau înrudită formă, dară de un înțeles deosebit, și tocmai contrar. În sens de «übereinstimmen», la dreptul vorbind, se întrebuințează acum mai mult formele cu *r* strămutat, deci *potrivî* și în locuțiunea *se potrivește ca nuca în părete*, tot același înțeles, dar ironic; — *împotriva* 50.11 = gegen, este corect în sensul al doilea; — *pune* refl. *se pusese* (nu *puseșe*) *pe gânduri* 721.36 hatte sich Sorgen gemacht, înđr. verfiel in Gedanken; — *răpezi* refl. *se rapede fără sine* 82.7—8 er gerät ausser sich, înđr. er stürzt sich ausser sich; — *reuzi* 535.14 = gelingen este franc. *reussir*, de prisos și în forma *reuși*, de oare ce limba română are cuvintele sale proprii, de p. *a eși în de bine*, *a scoate la cale*, *merge bine*, *brodi*, *a scoate la capăt*, *isprăvi*, *izbuti*, *izbândi*, *nemeri*, *merge strună* și a. a. și tot așa este de prisos *a permite* 713.21 în loc de *a da voie*, *îngădui* și m. a; — *a rugă*; despre traducerea greșită a propozițiunii *că-l rugase*, ca și cum ar însemnă = fragen, s'a vorbit mai sus; aici trebuie amintită părerea greșită a autorului, ca și cum s'ar putea, ca verbul *rog* să stee singur în sens de «bitten»; d-sa citează anume *rog să vii* 578.31, *rog să taci* 614.3 în loc de *te rog să vii*, *să taci* (623.32 corect), sau *mă rog*, ceea ce după 408.16 n'ar fi însemnând de cât = ich bete, pecând *rog* = ich bitte jemanden sau um etwas. În genere observările făcute și cu prilejul altor verbe sânt astfel, încât pot să ducă în eroare. Așa *piec* = ich komme an (se înțelege greșit în loc de = ich reise ab, ich breche auf) nu este cu privire la înțeles identic cu reflexivul *mă plec*, — acest din urmă n'are decât sensul: ich beuge mich, ca un reflexiv cu totul regulat la transitivul *a plecă* = biegen, beugen; interesant este reflexivul aceluiași verb întrebuințat impersonal *mi se pleacă* = es ist mir schlecht wom Magen, de unde și boala *plecate* plurale tantum; — dacă lângă *tem* se găsește traducerea «ich fürchte mich», aceasta nu e corect, ci traducerea aceasta se potrivește pentru *mă tem*, care urmează. *A teme pe cineva* are numai înțelesul de «jemanden beargwohnen, auf jemanden eifersüchtig sein», de unde adj. *temător*, care face a fi pe deplin de prisos cuvântul *gelos* din franc. *jaloux*; — o greșală și mai

mare, dacă tot acolo cu privire la rezultatul din lat. *oblitare* se vorbește ca de reflexivul român *a se uită*. Aici 408.13-4 lucrul se compară cu franc. *je m'oublie*, sp. și pg. *me olvido* și se explică ca un fel de «Zustandsverbum», aceasta însă nu are valoare cel puțin despre verbul român: fr. *s'oublier* se pune acolo, unde cineva vrea să zică, cum-că i-a scăpat ceva, c'a zis ceva, ce n'a vrut și a. a. Românește cu greu s'ar întrebuiți acelaș cuvânt în acest înțeles, de vreme ce reflexivul *a se uită* este aici un cuvânt de tot deosebit, de altă obârșie și de alt sens = «schauen», după cum s'a tradus/corect. 409.26 *mă uit pe la surori* = ich schaue nach den Schwestern; așa și 395.4 *mă uit la sânu-i plin* s'a tradus bine, cel puțin în parte: ich sehe ihre volle Brust în locul corectului «ich schaue auf», deci s'a pus ca fiind identic cu *văz*; — de tot corect s'a tradus *se uită la el*: sah ihn an. Ceea-ce însă spune 398.7 despre refl. *uită* comparat cu it. *ricordarsi*, fr. *se souvenir* și *a se uită de*, despre care zice, că verbul acesta se folosește totdeauna astfel, citând anumeș 375, va să zică pag. 398.7, este greșit de tot și pricinuit de niște paralele aparente în ital., nu numai *ricordarsi*, ci și *dimenticarsi*, sp. *lembrarse*, *olvidarse*, pg. *lembrarse*, *esquecerse de* și franc. *se souvenir de* și în sec. XVI. și XVII. și *s'oublier de*, parte de existența unui *a se uită* român, dară cu o altă prepozițiune și în alt înțeles; la dreptul vorbind, se poate întrebuiți și verbul *uită* în sens de «vergessen» cu un pronume reflexiv, însă cu dativul și nu cu acuzativul *se*, ceea-ce, se înțelege, este o deosebire mare; — o asemenea înrăurire neîndreptătită a rezultatului sp. și pg. al lat. *salire* pe rom. *sări* se vede 187.26 *sări* (corect *sări*) *în curte* = er ging an den Hof, îndr. er sprang, după cum 475.19 s'a tradus corect în altă legătură; — *sbate*, refl. *de moarte se sbăte* 123.17 cu privire la înțeles s'a tradus bine prin «er rang mit dem Tode», nu trebuie însă să credem, cum că traducerea ar corespunde exact originalului: *se sbăte* = er wand sich, sinonim cu *svârcolea* versului precedent, *de moarte* însă este o expresiune adverbială a cauzei sau a modului; «mit dem Tode ringen» s'ar putea traduce literal «*a se luptă cu moartea*»; — *a scăde* 379.1 *stürzen*, îndr. *vermindern*; — *se sculă* 804.27 s'ar putea traduce, ce e drept, și prin prezentul istoric: *erhebt sich*, corect din punctul de vedere gramatical este însă: *erhob sich*, căci altfel ar fi în original *se scoală*. Cu atât mai mult, fiind că în asemenea casuri, unde accentul se pune pe *ă* al silabei din urmă, autorul scrie *ă*, aici deci în transcripțiunea lui ar trebui să fie *sculă*; — *sili* 713.20 *versuchen*, îndr. *zwingen*; — *spări* 645.12 despre niște zile «zu Ende waren», s'a însemnat greșit în locul corectului *sfrăși*, până acum *sfârși*; — *spuseră lui* 482.14 mai bine «sagten zu ihm» decât »erschieden vor ihm», *arătară* în traducerea din anul 1688 nu se opune acestei tâlcuiri, amândouă cuvintele sânt sinonime, sau oare înțelesul este aici al vfr. *reter*, așa încât amândouă aceste cuvinte ar purcede din lat. *reputare*?;

— *stătu* 490.29 stellt sich îndr. stellte sich, și *stete locului* 50.24 stand, îndr. blieb stehen sau stand still; — *strânseră* 130.31 brachten îndr. sammelten; *a ședea și îmi șede rău* 711.37 es misfällt mir îndr. es passt mir schlecht; — *să tragă, să nu tragă*, 145.30 soll er, soll er nicht ziehen, verbul însă nu s'a tradus, ci aceasta se face numai în propozițiunea următoare; — *trebuiește să vie* 617.29, mai bine *trebuie*, de oare ce verbul inchoativ se întrebuițează mai mult ca verb personal în sensul germanului «brauchen» = *nu-mi trebuiești*; — 432.34 se citează locuțiunea *este de trebuință*, atunci însă n'are același înțeles ca ital. *è d'uopo*, ci de obicei înseamnă: von Nutzen sein, altfel ar trebui să fie aici sau *de lipsă* sau *trebuie*, altmintrelea s'ar potrivi aici în vrom. *e opu*, deci un cuvânt de aceeași obârșie ca cel ital. și prov.; — *a vedea în celor direpți Domnulu le viade* 173.36 die Gerechten sieht der Herr, mai bine; um die Gerechten sorgt der Herr, (sieht sich nach ihnen um), cu care se poate compară *auzi* cu dativul *plângeriei mele* 391—2; *a vedea* și cu *de: care să vază de ei* = der nach ihnen sehe; *venea supărată* 120.12 wurde allmählig unruhig, îndr. kam (näherete sich) erzürnt; dacă traducerea ar fi corectă, atunci exemplul acesta ar trebui citat § 308: *vârî în în casă mi-l vâra* 610.6 führte ihn im Hause herum, îndr. führte ihn ins Haus.

Tempora, modî și a. c. Vorbind despre cazurile, unde verbul auxiliar se pune după un verb care se află în inf. sau în part. perf. 774.12—14 Meyer spune, cumcă aceasta nu se face, decât în impf. fut. *dare-ar* și în întrebare *înțeles-ai?* — Dară nu există oare în limba română ceva ce samănă cu admirativul albanez, când, suindu-se verbul auxiliar după participiu, vorbitorul voiește să obțină o expresiune din cale afară de viguroasă, deci foarte folosită la afect? — *te ai sculă* 493.15 wirst îndr. würdest (corect 486.24); — *ce n'a mîarge* 173.34 gegangen ist, îndr. nicht gehen wird; — *cum v-oiu învăța eu* 144.6 wie ich euch zeige, îndr. wie ich euch lehren werde; — *cine va vrea* 87.32 will, îndr. wird wollen; — *n'oiu muri* 562.23 ich will nicht sterben, îndr. ich werde nicht sterben; — *are să-ți aducă* 342.24 bringen kann, îndr. bringen wird; — *va cesti* 670.30 will, îndr. wird; — *vom auzi* (în original *voiu*) 813.9 ich will hören, îndr. ich werde hören; — 693.4—6 sunt trei conjunctive, din cari numai al doilea este tradus prin conj., celelalte două prin indicativ; — *toarcem* 509.7 wollen wir spinnen, îndr. spinnen wir; — *bea* 610.12 trank, îndr. trinkt. Forma, ce e drept, e tot aceeași în prezent ca și în impf., urmează însă imediat *benchetuește* și încă trei alte inchoative în pres., din care cel dintâi în traducere s'a trecut cu vederea; — *poate să vine* 618.2 vielleicht kommt er, forma necorectă: sau *că* cu indic. *vine*, sau *să* cu conj. *să vie* sau *să vină*; — *uscasa* 214.36 ist trocken, îndr. trocknete aus; — despre conj. perf. *să fi cântat* 314.36 în toate persoanele fără schimbare, spune Meyer cumcă limba română mai veche și dialectul bănățean flectează

(*să fiu, să fii, să fie, să fim, să fiți, să fie*), se întâmplă aceasta însă și în limba literară de azi; — *cum să botează* 641.20 nu poate să aibă înțelesul «dass sie sich taufen lassen sollen», dacă nu e aici întrebuițat verbul reflexiv, — căutând în original, găsim într'adevăr *să se b.*; — *vedeare-te-aș*, care după Meyer se găsește și astăzi, nu e corect; numai atunci, dacă între infinitiv și verbul auxiliar nu se găsește un pronume personal, poate să stea infinitivul complet: *vedere-aș, fire-ar* etc., altfel *vedeă-te-aș*; — *răsări* 87.24 *aufgehe*, *indr. aufgegangen sei*.

Numeralele: doia, a 189.6 *indr. a doua*, format necorect după masculinul *al doilea*; — *patruzâts* 266.31 *vierzehn*, *indr. vierzig*, unde deci cade observarea, cumcă cu privire la folosirea prepozițiunii *di* dialectul macedoromân ar merge mai departe decât limba literară română din nord. Meyer citează aici pe Weigand Arom. 11.9, dară pe nedrept; — *ună scorpie* 278.28 trebuie să se schimbe în *o scorpie*, căci la locul citat din Basmе 5.29 se găsește *pe moșia unei scorpui* și nominativul este *o* și nu *ună*; — *o greșală*, un lapsus *treile* 266.35 *der vierte*, *indr. der dritte*; — tot așa, dacă 64.6 spune: *Die Ordinalia ganz aufgegeben und sie durch die mit dem bestimmten Artikel versehenen Ordinalia (indr. Cardinalia) ersetzt*; — dacă spune 793.35—6 că numeralele ordinale se pun toate după subst., n'ar trebui să citeze *întâiu*, care în această formă, fără *de*, poate fi pus și înaintea substantivului, atunci însă în acord cu privire la gen și număr; dară de ce 793.35 *d'întâiu* și imediat după aceea *dintâiu*?

Adverbiile: acum 617.27 *so*, *indr. jetzt*; — *aicea* 617.24 *so*, *indr. hier*; — *de ajuns* 439.13 *überflüssig*, *indr. hinreichend*, *genügend* (tradus corect 507.8); — *atuncea* 730.4 (*acum atuncea* sau *atunci*) *darauf*, *indr. da, dann, damals*; — în locul al doilea *de loc* 165.31 ca exemplu repetării stă aici greșit *de la*; aici tradus corect «gar nicht», despre care înțeles nu se face amintire 523.36, unde se citează ca având același înțeles numai *lat. statim, illico*; — *amu* 347.30 *jetzt*, *netradus*; — *cam* 145.35 *etwas, einigermassen*, *netradus*; — cu privire la *cât* 656.20 s'a putut aminti, că se întrebuițează mai des *în cât*, așa 119.27; 507.3; — *cu totul* 413.35 *netradus* (comp. 528.24—5); — *da* 604.38 *netradus = nur, doch*; tot așa și 564.25; 557.24; — tot așa nu e fără însemnătate cuvântul *deci* în *te lepezi deci* 557.18, sensul va fi ca al nemț. also; — *destul* 67.32 și 237.30 nu s'a citat împreună cu cuvintele *it., fr. și sp.*; — *iarăși* 641.21 = *wieder*, *netradus*; — *iată* 394.36 *netradus* (dară 161.17 corect «siehe da!»); — § 485 eră să se amintească despre aceea, cum în limba poporului se exprimă ideia latinului *jam*: sau prin conj. *și*, de p. *am și fost*, sau *chiar*, sau *încă: o știam chiar (încă) ieri*, pe când în limba literară a pătruns franc. *deja*, câte odată pleonastic cu adăugarea lui *și*, al cărui înțeles nu s'a recunoscut, deci: *am și fost deja*; — *și* este de lipsă în expresiunile *ca și când, ca și cum*, pe când gramatica 654.6 citează *ca când, ca cum*; — *mai* din

lat. *magis* a avut aici o soartă ciudată, mai ales când este împreună cu negațiunea *nu* sau cu alte cuvinte. Așa 766.27 cu *nu* = *nie*, îndr. *nicht mehr*, tot așa 413.10; sau *nu* se traduce 287.27; tot așa 814.16, unde și cu privire la înțeles corespunde latinului *magis*; corect *nu mai* 724.10 = *nicht mehr*, 751.36 și 752.32 vorbește chiar precis de tot despre aceea, cum s'a schimbat cu totul înțelesul și accentul. Altmintrelea fie constatat, cumcă Românii înșiși nu fac totdeauna deosebire între *nu mai* = *nicht mehr*, ale cărui părți pot să fie despărțite una de alta, de p. *nu te mai văd*, și între *numai* = *nur*, *ausser*, de p. *te văd numai pe tine*; — repetatul *mai mai* 165.36 s'a tradus cam slab prin *beinahe*, și așa tot acolo 33—34 *paci paci*; — *tocmai, tocmai nu* 165.32 *nicht mehr*, îndr. *gar zu sehr*; — 730.17 din cauză că s'a tradus greșit verbul *a se protivi* prin «widerstand», s'a tradus și adverbial *numai cât* *nicht mehr* în locul corectului *so*; — *măcar* 416.5 = *nicht einmal*, *gar nicht*, *netradus*; — *număr, fără* 323.23 = *viele*, ceea ce corespunde numai cuvântului *mulți*, pe când aceste două cuvinte = *zahllose*, nu s'au tradus; — *oare* 557.10; 562.20 = *etwa*, *netradus*; — *puțin, nu* 385.21 *etwas*, îndr. *nicht wenig*; — 748.17 se citează *nici* cu negațiune, dară 250.14 *fără negațiune*, cel dintâi mod pare a fi mai obicinuit; — *seară* în *în deseară* 493.20 *abends*, îndr. *gegen Abend*; — *tare* 395.5 *gross* (*Sehnsucht*), în locul corectului «*sehr*», care se ține ca adverb de verbul *apasă*; — *tât-cât* 656.13, îndr. *atât-cât*; — *tot* a pricinuit autorului gramaticii oarecare greutate, după cum se vede din următoarele: 704.30 *să fim tot împreună* *dass wir alle zusammenkommen*, îndr. *dass wir stets beisammen seien*, altfel ar trebui *toți*; — *îi tot necăjiă* 749.15 *sie gänzlich vernachlässigte*, îndr. *sie stets ärgerte*; — *se tot întorcea pe lângă dînsul* 766.33 *er gieng ganz um ihn herum*, îndr. *fortwährend*, pe când al doilea *tot* de același înțeles, care se găsește în pozițiunea următoare, nu s'a tradus; — *tot slujești* 554.4 *den ganzen Tag*, îndr. *immer*, *fortwährend*; — *am făcut tot rele* 284.6 *ich habe sehr unrecht gehandelt*, îndr. *fortwährend*; — *unde* 513.14 *daselbst*, îndr. *plötzlich*. Acesta este un cuvânt, care în limba poporului se întrebuițează foarte des, când este vorba despre vre-o întâmplare neașteptată, asemenea unui alt adverb local *colo* sau *colea* = *dort*, împreună cu *când*, deci *când colo*; — tot așa nu se potrivește 80.10 traducerea «*infolgedessen*», unde autorul presupune, că acest cuvânt s'ar fi născut aici din lat. *inde*.

Prepozițiunile: Subt a Meyer citează a *mărunt*, a *tot*, traducând pe cel dintâi «*einzeln*» pe al doilea «*gänzlich*». Cu privire la cel dintâi nu cunosc decât subst. *Einzelheit*, *Umständlichkeit*, mai ales ca substantiv sau în expresiunea adverbială *de* sau *cu deamăruntul*.¹ Privitor la al doilea, îl cunosc numai

¹ Aici d-l prof. Dr. C. Lacea face următoarea observare: «Se găsește și ca adv. în limba veche. D. ex. Nu cu evanghelia numai strigă, ce și cu.. ai săi ucenici a-măruntă spune MSS. (s. XVII), ap. HEM. 1032.

ca o parte a unor adjective compuse: *atotștiutor*, *atotvăzător*, unde originea lui trebuie tălmăcită asemenea ca în *zidirea a toată lumea*, unde prin acest *a* se formează genitivul. În limba spaniolă este, la dreptul vorbind, expresiunea *á menudo*, asta însă nu vrea să zică, cumcă aceasta ar trebui să fie tot așa și în limba română; — *de* în *de drag ce-i eră* 681.14 um des Lieben willen, das er ihm war, îndr. da er ihm teuer war, deoarece cuvântul *drag* nu e aici un subst. abstract — *dragoste*, ci adj. «lieb, teuer», tot așa ca 123.10 *de mândră ce-i eră* die ihr lieb war, unde însă *mândră* s'a tradus greșit în loc de «schön», pe când «ihr», căruia nu-i corespunde nimica în original, s'a adăugat; — *din* în *cunună din aur* 13.1,205.22, pe când în alte părți în asemenea casuri totdeauna se folosește *de*, așa *salbă de aur* 812.37, *fusul de aur* 413.35, *cruce de aur* 270.9, *pasăre de aur* 192.14; — și mai puțin probabil este *teamă din câne* 279.33 — die Furcht vor dem Hunde, unde se citează 275.4, pe când acolo este *frica de câne*; — *de seară* 494.16 bei Abend, îndr. heute Abend — un exemplu, cum câte odată numai schimbarea unei prepozițiuni schimbă înțelesul unei expresiuni adverbiale; — *pe seară să te gătești* 496.30 auf den Abend rüste dich, îndr. gegen Abend; — *dacă* 266.15 s'a citat corect după original *întru una de zile*, nu pot să spun, de vreme ce cifra citatului nu e corectă, în limba de acum s'ar zice *din zile*; și tot așa în loc *de zi în zi* 283.9 trebuie pus *din* și nu *de*. Dacă susține Meyer, cumcă în toate trei exemplele ar putea aici să stee tot așa de bine *de* în loc de *din*, aceasta nu este adevărat cu privire la nici unul din ele; — *de* în *am de scrie* 398.26; îndr. *de a scrie*. Meyer însuși spune: vielleicht nicht ganz echt, cu ce se poate¹ compara 25.31—33; — *după* 523.1 doară nu este adverb la fel cu *apoi*; — *n'aveau după ce bea apă* 722.23 woraus, îndr. wornach, worauf; — *la două, trei zile* 493.3 seit, îndr. in je, alle zwei drei Tage, prin urmare cade nota despre «merkwürdige Bedeutungsverschiebung»; — *la odoare* 413.35 als Hochzeitsgeschenk, îndr. Kleinodien, va să zică *la* se traduce nemțește tot așa de puțin, ca articolul partitiv frances *des*; — *la surorile mele* 284.6: vor meinen Schwestern, tradus deci tot așa ca *înaintea maicii mele* vor meiner Mutter. Aici însă e deosebire: acel care a făcut rele, n'a trebuit să le facă maicii sale, dară în prezența ei, dară a putut într'adevăr să nedreptățească pe surorile sale; doară Meyer 71.3 amintește, cumcă în dialectul Meglenit spre însemnarea dativului se întrebuințează numai și numai prepozițiunea *la*, și tot așa pleonasticul *la doilor*, 461.28 în dialectul Românilor olympici, dară și spre nord dela Dunăre și chiar în limba literară se poate destul de des exprima dativul prin *la*; — *înainte* ci-că se poate împreună sau cu prepozițiunea *de*, deci *înainte de tine*, sau fără ea, *înainte tine* și tot așa *asupra de*, ca și cum *asupra* în deobște, și construcțiunea cu *de* îndeosebi, ar exista (și într'adevăr 516.19 se găsește corect *de asupra* l). Și autorul cu toate acestea cunoaște

bine de tot construcțiunea cu genitivul sau cu pronumele posesiv, ceea ce se vede din § 39, unde nu se ivește greșitul *ă*. — Întru cât privește originea lui *înainte*, parcă o derivă deadreptul din *ante* în loc de *adante*, așa 516.30 și mai ales 159.35 = *înainte*, ar. *aînte*; — tot așa nu e precisă observarea, cumcă ar. *dit* ar purcede din *dintru* 487.12, mai bine de-a dreptul din ar. *tru, tu* + *di* 469.21; — *pe* 676.7 în *dor pe vale*: Sehnsucht nach dem Thale, îndr. in dem Thale; — *pe șură* 551.5: bei, îndr. auf: — *pentru* 374.39 durch dich, îndr. deinetwegen, în orig. slav.. *tebe radi*; — *până a nu înseră* 757.37: bis es Abend wurde, îndr. bevor es Abend wurde; este sinonim cu *mai nainte de a veni ceasul nașterii* 595.21—2: bevor die Stunde der Geburt kam; — *spre* 656.20 nu se potrivește în context și cu felul cum s'a tradus; căutând în original, aflăm într'adevăr *pre*.

Conjecțiunile: *că* 667.20 și 119.29 = denn, netradus; — *că* 487.1 = dass, netradus; — 638.37 s'a trecut cu vederea *că* după *prin ce*, cu toate că în original este; — *cum* 644.7: wenn, îndr. sobald als, ca și în it. *come*, pe când aici s'a pus pe aceeași treaptă cu *când*; — *sa* (corect *să*) 814.14 wenn, îndr. dass, ca următorul *ca să*; — *să* în *noi să lucrăm și ea să doarmă?* 146.2 wir müssen arbeiten und sie kann schlafen, îndr. wir sollten arbeiten und sie schlafen? — asemenea *ce să vadă* 145.30 was kann er sehen? îndr. was sieht er da! — cam același înțeles ca: în: *ce-mi văzură ochii!* = o Wunder!; — *să* trecut cu vederea 484.7, cu toate că originalul are *să propoveduescu* și cu toate că se și traduce prin «dass». —

Dacă sfârșesc puind o listă de greșeli de tipar, să nu mi se ia aceasta în nume de rău, ca și cum așa ceva ar fi lucru de nimica, mai ales fiind vorba de sintactică și nu de fonetică. Doară vorbind despre întâiul volum al gramaticii lui Meyer, am constatat vre-o câte-va sute de asemenea neesactități și neconsecvențe și apoi nici autorul în principiu nu trece cu ușurătate peste acest lucru. Luând în socoteală cele spuse de mine, este chiar lucru ciudat, că d-sa tocmai în prefața la sintactică cere iertare, dacă se face vinovat de unele neconsecvențe, ba chiar și greșeli cu privire la scrierea citatelor din limbi străine. Și aici atrage băgarea de samă tocmai la limba română, unde se folosesc câte-va sisteme ortografice și se desvinovățește spunând că ochiul nu poate totdeauna să se desprindă de *original*, împedcând astfel să se întrebuițeze consequent un fel de transcripțiune, mai ales atunci, când este vorba de niște lucruri cari nu privesc auzul. Cumcă apoi urechea, chiar atunci, dacă este vorba de o limbă gândită și nu vorbită, înrăurează, de vreme ce cu privire la o limbă este înainte de toate vorba de ceva ce se aude și nu ce se cetește, vrea să dovedească prin aceea, că uneori a scris silaba *ke* prin *que*, chiar atunci când eră vorba de limba italiană.

Mie din contră mi se pare că acolo, unde se citează pa-

sage dintr'un text tipărit, originalul ar trebui păstrat pe deplin, chiar și cu privire la felul de a scrie și n'ar trebui ca aici să se introducă ca în fonetică un singur fel de scriere, sau după sistemul mai puțin radical, cum este cel al transcripțiunii lui Meyer, sau atât de radical, cum este al lui Weigand, unde chiar și pentru sunetele *ă* și *î* se întrebuițează niște semne cu totul deosebite. Cu aceasta n'am de gând să spun, cumcă textele mai vechi ar trebui transcrise în original, va să zică cu litere cirile; dară și acolo trebuie să se bage de samă, ca originalul ciril să se transcrie cât se poate de precis prin scriere latină.

De altmintrelea toate ce se chiamă astfel, nu sunt totdeauna greșeli de tipar, ci autorul însuși e de vină, care chiar în manuscrisul său scrie puțin precis, neștiindu-se nici de scrierea exactă a originalului, nici transcriind așa, ca să păstreze pronunțarea corectă. Câte odată se pare ca și cum ar fi vorba numai de o greșală mică, neînsemnată; cercetând însă treaba mai de aproape, vedem că aici s'ascunde o greșală grosolană cu privire la fonetică, flexiune sau chiar la sintactică. Așa bunăoară, dacă 294.29 d-sa transcrie în cirilul МОНАДЪ cel dintâi н prin *ă*, fiindcă așa se pronunță astăzi, trebuia ca și al doilea н să-l fi scris *i* și nu *l*, de oarece *i* și *u* după muta (sau spirans) cum liquida până acum sunt pline; *aspru* se găsește și în vol. I 191.14, în listă și *codrū*, corect *codru* 165.29, *codri* 215.19; — *zieci* 433.12, deci pluralul numeralului *zece*, care se găsește în numeralele 20—30—40 etc., pe când aici originalul, Basme 117.34, are corect *zece*; — sau dacă 781.27 e tipărit *cei mai frumoși armăsarii*, unde pune după *cei* subst. articolul definit, este o mare greșală, de oarece după *cei* nu-i iertat ca substantivul următor să aibă articolul postpositiv; — *Voicu* 610.12 cu *ă* nu e bine, ceeace se vede și de acolo, că versului, scriindu-se numele propriu astfel, îi lipsește o silabă, deci *Voicu*; — tot așa și *urât* 562.24 în locul corectului *urātu*; — *multă sânge* 323.22, deci femin. în loc de masc., cu toate că *vrăsat* are în original la urmă tot același semn н și totuși nu s'a transcris prin *ă*; — *câtă au fost corabia de lat, de lung, de înalt* 509.2 trebuie scris *cātu*, după cum are originalul, și cele trei cuvinte din urmă trebuie provăzute cu un *ă* la urmă, după cum și originalul are corect, — sau *viora* 215.31 îndr. *vioara*; — din contră *soabă* 211.16 îndr. *sobă*; — *casă această* 285.36 îndr. *casa aceasta* sau *această casă*; — *supră* 490.9, *asupră* 482.14 greșit lângă corectul *asupra* 482.17 (greșit cu *ă* și l. 416.32); — *mieză vară* 221.25—6 îndr. *miază vară*; — *său* 249.14.15 îndr. *sau* (cel dintâi este pronume posesiv); — *palăturile* 259.33 îndr. *palaturile*; — *io* 227.9 îndr. *ia* = nimm; — *iernă* 185.23 îndr. *iarnă* din *hiberna*; — *făce-l-aș* 749.19, ca și cum accentul ar fi aici pe suffix, ceeace este în dialectul macedo-român, îndr. *face-l-aș*; — *ăle* 189.25 îndr. *ale*; — *afără* 697.31 îndr. *afară*; — apoi câteva exemple de un *a* în loc de *ă*: *adevar* 272.33, *ca* 582.9 (în locul pleonasticului *că*), din contra 543.3 *că să-i deschiză*, unde

originalul are *ca*; — *că* s'a pus greșit în expresiunea causală *de vreamă că* 613.36, dară 614.15.19 are corectul *de vreamă ce* și același 638.20, s'ar potrivi aici însă și *de oare ce* cu același înțeles; — *date, alte* 522.7 mai bine *alte dați* și încă și mai bine *alte ori*; — *gradină* 240.4; — *multa* în propozițiunea *atâta de multa bucurie*; — *necajia* 749.16; — *sa* 749.11; — *sari* 187.26; — *tau* 188.37; — *tată* primește articolul sau feminin, atunci avem *tata*, sau masculin, atunci însă se păstrează *ă*, și avem într'adevăr corect *tatălui* 189.1, dară *tatalui* 730.20, unde originalul are *ă*, apoi 271.36 și tot așa *tatal* 188.15, 366.33, 369.27 și *tatul* 479.27; — sau *e* în loc de *ă*: *fet* 871.22, *se* 600.35, *vez* 557.9. — Nu-mi place modul cum se transcrie *ă* accentuat mai ales în 3 sing. perf. al verbelor de I conjugățiune, de p. *află* 385.25 sau *alătura* 475.25, *cețățile* 394.32, *stă* 488.4; mai ales aici și în alte cuvinte monosilabe aceasta nu este numai necorect, ci și de prisos, nefiind aici îndoială, că pe ce silabă se găsește accentul; — apoi cum s'ar deosebi lat. *reus-rău* de lat. *rivus-rău*? — O urmare neplăcută este o șovăire de prisos cu privire la cel dintâi: așa *rău* 535.9, 711.35, însă *rău* 562.24, *reū* 436.6, asemenea și *său* 374.38, chiar și 621.25 în loc de *sau* și tot și *săva* 254.36, cu toate că în originalul vrom. (și numai acolo se găsește) avem *z* deci *ă*; spre mirare 507.3 și 659.39 originalul are corect *ă*, pe când Meyer *căt* și tot așa scrie și 660.2 *căt mai- atâta mai*; — într'adevăr și *mărs* 325.13 în locul lui *mers*!; — așa și *caîne* 272.20-1, *câinelui* 51.26, *mâinei* 51.26 în locul corectelor *câine*, *câinelui*, *mâinei*; — asemenea *păinrea* 424.5 îndr. *păinrea*; — *i* în loc de *î*: *vindut* 285.36-37, *venat* 272.20-1, *purînd* 538.18, *în* 33.30, *dînsul* 600.36, 721.33; contrarul *î* în loc de *i*: *dîn* 211.16, 269.26, 279.3, 486.19 (corect *din* 160.30), *prîn* 165.27, *frica* 51.27, *tîne* 275.28; — *tre ape* 33.30 îndr. *trei*, corect 275.16, unde explică *apă din trei fântâni*; — *i* înaintea unei vocale cu valoarea germanului *j* se scrie consequent *i* (dară de ce *îute* 291.36, ca și cum aici acest *i* ar avea valoarea silabică?), dară totuși *jară* 120.4, *jubirea* 272.32, 412.20, *jubire* 272.33, *jubiți* 188.14, deși în alte părți și Meyer se folosește de acest semn în sensul francezului *j*. — Dacă e vorba de vechea limbă română, atunci într'adevăr și înaintea unui *e* se poate transcrie ⱥ cirilic prin *ea*, dară în limba modernă aceasta nu mai are loc, deci de ce *aleage* 430.6, *dreage* 287.27, *teame* 617.36, 713.21, *vreamă* 286.5, 614.15? — apoi *bat* 577.11 în loc de *bate*, *călar* 251.33 îndr. *călare* (în original *călari*; acest *i* însă nu este identic cu acel *î* scurt dela sfârșitul cuvintelor după consonante, unde abia de se aude); — din contră *mueri* 208.15 îndr. *muere*, de oarece *mueri* ar fi pluralul, cu un *î*; — *pădură* 487.11 îndr. *pădure*, cu articolul *pădurea* și nu *pădura*, ca și *cartă* = scrisoare 70.34 îndr. *carte*, deci *cartea*; — *plasni* 211.16 îndr. *plesni*; — *vrea dihanie* 145.35 îndr. *vre-o*; — *um* 781.22 îndr. *om*; — *părumbă* 557.9 îndr. *porumbă*; — *parumbelul* 161.15 îndr. *porumbelul*; —

forfecă 39.16 în dr. *foarfeci* (dară lângă pl. este și sing. și anume trei forme: *foarfec*, *foarfece*, *foarfecă*, poate măcar în parte format prin abstracțiune din pl.); — *propovoduesc* 641.19 în dr. *propovăduesc*; — *a furcă* 413.35 în dr. *o furcă*; — *zăvorne* 145.33 în dr. *zăvorul*; — *no* 71.7 și 632.18 în dr. *nu*; cea dintâi citațiune este arom., acolo însă *nu* se schimbă în *no* de regulă numai înaintea unui *a* din începutul cuvântului ce urmează; — *frîn* 488.17 mai bine *frîu*; — *ostrul* 211.20 în dr. *austrul*; — *năpăzi* 490.27 în dr. *năpădi*; — *cee* 287.11 în dr. *cel*; — *ăl* 538.70 în dr. *ăl'*; — *vetezi* 214.13 în dr. *netezi* = *wegscheuern*; — *simgur*; 166.5 în dr. *singur*; — *mimenea* 722.3 în dr. *nimenea*; — *se cunvine* 711.31 în dr. *se cuvine*; — *myilă* 438.21 mai bine să se transcrie fonetic *ñilă*; tot așa cum *a mia* 71.1: *a ñia*; — *altrui* 290.33 în dr. *altui* (comp. corect *unul de la altul* 187.18); primejdia omonimității s'a înlăturat prin aceea, că lat. *altus* românește a dat *nalt* sau *înalț*, care *n* sau *în* s'a adăugat sub înrăurirea verbului (*î*)*nălța*; — *sgriporoaice* 264.8 în dr. *sgrip-soroaice*; — din contră *spre* 656.20 în locul corectului *pre*, cum are originalul; — *se puseșe* 721.35 în dr. *se pusese*; — *mărturizi* 415.35 în dr. *mărturisi* (comp. *mărturisescu* 416.1); — ici-colo s în loc de corectul ș: *si* 569.38, *sez* 484.13 (*șez*), *serbi* 392.28, *esind* 475.22, *cersi* 161.13; — *ț* în loc de *t*: *trînțea* 123.18, *cuțțior* 610.17; din contră *t* în loc de *ț*: *împărăția* 697.31, 433.12, *tiînrea* 670.21 (*țiînrea*), *viata* 394.29; — *bisteriile* 130.23 în dr. *visteriile* (tradus greșit Schatz în loc de Schatzkammern, și tot așa 130.22 *vistearile* este și aici pl. la *vistear*, deci die Schatzkammer); — *brefi* 586.34 în dr. *vrefi*, după cum are 586.36, originalul are *v* în amândouă locurile; — *a giungândalui* 538.18 în dr. *agiungândalui* și așa și *departe* 295.28 în loc de *de parte*; — *îngânduși* 413.28 în dr. *îngăduși*; — *se sue* 487.1 este 3. sing. ind. sau conj. a verbului *sui* = lat. *subire*, aici însă se potrivește numai *se știe*, și originalul așa și are; — *el și aș aduse aminte* 89.9, pe când originalul în loc de *și aș* are *își*; — în schimb însă *roagându-vă* 535.9, deși aceasta, după regulile fonetice, este o greșală grosolană în loc de *rugându-vă*, — în original așa se găsește.

În citațiuni cu privire la cifre vor fi mai multe greșeli, așa am găsit de p. 165.27 citațiunea *Basme* 63.17 în locul corectului 32.17.

Am isprăvit cu observările mele: cunoscătorii vor ști să judece, cari din ele sânt mai însemnate, cari mai puțin. Mi s'a părut mai potrivit să fiu complet cu examinarea materialului măcar dintr'un punct de vedere, întru cât sânt vrednic s'o fac, decât să citez numai câteva din greșelile cele mai mari, mulțumindu-mă apoi cu cunoscutul «etc.», care adeseori a pricinuit de prisos multă supărare, de oarece se pune în recensțiuni câte-o dată și acolo, unde recensentul nu mai are ce să spună, se face însă ca și cum ar putea să mai aducă multe în cărca lucrării criticate de el. Niște asemenea recensțiuni întinse nu

pot fi declarate ca fiind de prisos, mai ales atunci, dacă este vorba de lucrările unor specialiști eminenți, cum a fost și rămâne Meyer-Lübke: tocmai acolo cetitorul se lasă sedus să iee toate de corecte, chiar acolo unde autorul n'a avut și n'a putut să aibă aceleași cunoștințe ca în celelalte părți ale lucrării. Cum învățații, cari se sinchisesc numai de lucrare și nu de altceva, se uită la niște asemenea recenziuni amănunțite, despre aceasta am amintit în introducere, citând pe albanologul Gustav Meyer, Weigand și pe Meyer-Lübke însuși.

Un poet popular.

Crâncenul și îndelungatul războiu, ai cărui marturi suntem, a făcut și face o adâncă impresiune asupra poporului nostru.

Dureroasa despărțire de casa părintească a sute de mii de ostași, suferințele îndurate pe câmpul de luptă și în spitale prin ținuturi depărtate, stingerea atâtor vieți tinere departe de aceia, pe cari îi iubiau și cari li-ar fi dat ultima mângăiere, — nu puteau trece fără urmă prin sufletul omului nostru din popor. Dimpotrivă, ele au fost adânc simțite și și-au aflat expresiunea și de astădată, ca și în trecut, în cântece duioase, în doine mișcătoare, simple ca formă, dar puternic simțite în toată simplitatea lor.

Diferite broșuri, tipărite dela începutul războiului încoace, ni-au și adus la cunoștință câteva crâmpeie din noul capitol al poeziei noastre populare. Intre acestea sunt și două cărțicele tipărite la librăria Ciurcu din Brașov și întitulate: una «Dorul soldatului» și a doua «Patima războiului», al căror autor știe să-și dea la iveală simțirile sale cu o deosebită îndemânare, astfel, că versurile lui credem, că sunt vrednice a fi cunoscute în cercuri mai largi.

Poetul popular, care a alcătuit versurile din aceste două cărțicele, este caporalul *Cristifon Purecel* dela Reg 24 de Honvezi, sau, cum zice el însuși despre sine la sfârșitul broșurei «Dorul soldatului»:

«Frunză verde arțaraș
Sunt scrise de-un căprăraș,
De un tânăr copilaș.
Frunză verde stejerel
De Cristifon Purecel.

Foaie verde măgheran
Din satul Zagonbărcan,
Foaie verde măruș sec
Comitatul Haromsec».

Tânărul caporal (acum în vârstă de 23 ani) povestește în aceste versuri, cum a fost luat ca soldat chiar la începutul mo-

bilizării, cum după instrucție de două luni a fost trimis pe câmpul de luptă, cum s'a luptat în trei rânduri în câmpiile Galiției și în munții Carpați, fiind în toate trei rândurile rănit, mai întâiu la o mână și apoi la amândouă picioarele, cum după aceea vindecându-se, se pregătește a merge pentru a patra oară pentru apărarea țării; descrie apoi greutățile și crânceniile războiului, laudând vitejia flăcăilor noștri și blăstămând pe dușmanul fără milă; arată în sfârșit greutatea despărțirii de cei de acasă, dorul de mamă și de surori, jalea soldatului cu copii, jalea soldatului fecior, a mamelor și a fetelor, plânge tinerețea petrecută în greutăți și în primejdii, și sfârșește cu înmormântarea soldatului pe câmpul de luptă.

Dar să-l lăsăm pe tânărul flăcău să vorbească el însuși, ca astfel să ne putem încredința despre talentul lui poetic.

Plecarea la războiu, lupta cea dintâi și cauzele războiului el le povestește astfel:

Frunzuliță stejerel,
Când am plecat în resbel,
M'am dus vesel, plin de foc,
Ca la nuntă ori la joc.
Nimica nu socoteam,
Nici în seamă nu băgam
Și nici frică nu aveam,
La rău nu mă cugetam!
Dar' într'o zi pe'nserat,
Când a venit un granat,
Lângă mine-a explodat,
Vai, cum m'am mai speriat!
Atunci văzui că nu-i glumă,
Vin granatele și sună,
Și văzui că's în resbel, . . .
Cum oi mai scăpa din el?
În toate zilele 'n foc,
Rast nu mai aveam de loc!
Și eram ca vai de noi,
Tot prin neauă și noroi!
În munți mari și foarte'nalți,
La cari le zice Carpați.
Stând o lună și mai bine,
Mă topisem, vai de mine.
Intr'a șasea săptămână
M'a pușcat Rusu prin mână,
Mănuța pe lângă cot
Și-am scăpat viu și nu mort.
Frunzuliță matostat,
Eu atuncia am strigat:

Vino, soațe, vino, dragă,
Și mâna stângă mi-o leagă!
Frunzuliță ca iarba
Atunci soțu'mi răspundeă:
«Nu pot veni, soțule,
Mi-s rupte picioarele!»
Frunză verde de gheorghină
Altu-i rănit prin inimă.
El strigă cât îl lua gura:
«Vino, soțule, de-a fuga,
Ori împuşcă-mă să mor,
Ori ajută'mi să mă scol!»
Unul se vaită de-o mână,
Iară altul de inimă;
Unu-i pușcat prin picioare,
Altul capul nu-l mai are.
Că să fii cât de voinic,
În resbel ești copil mic;
Și mulți, înalți cât un munte,
Erau cu sudori pe frunte.
Mulți nu cred în Dumnezeu —
Pe unii i-am văzut eu: —
Când granatele veneau,
Șopcuța din cap își luau,
Sfântă cruce își făceau,
La Dumnezeu se rugau,
Să le scape lor vieața,
Să-i poată gustă dulceața! —
Toată lumea ar vrea pace,
Dară nu avem ce face,

Că ne-a bătut Dumnezeu,
Că s'a răit lumea rău;
Frați cu frați se învrăjbiau,
Pe Dumnezeu suduiau;
Se învrăjbiau frați cu frați,

Ba și veri, ba și cumnați;
Dar acum să vadă bine
Și copilul de trei zile,
Și să creadă 'n Dumnezeu,
Că, vai, ne-a bătut prea rău!

Rănit în spital, el se adresează către mama mult iubită și-i glăsuește:

Frunzuliță fag înalt,
Mamă, rău m'ai blestemat,
De trei ori să fiu pușcat,
Să trăiesc prin țări străine,
Prin spital, ca vai de mine!
Frunză verde ca iarba
Maică, măicuțița mea,
Prea m'ai blestemat cu foc,
N'am avut nici un noroc.
Și m'ai blestemat Lunea,
Să umblu toată lumea;
Și m'ai blestemat Marțea,
Rea să-mi fie vieața;
M'ai blestemat Miercurea,
Să-mi fie vieața rea;
Și m'ai blestemat și Joia
Ca la cuc să-mi fie voia,
El n'are țară aleasă,
Eu n'am sigură vieață;
Cucul n'are țară lină,
Iar a mea e tot străină.
Vinerea m'ai blestemat,

De trei ori să fiu pușcat
Și să mor prin țări streine,
Să n'am pe nimeni cu mine,
Și să rămân desgropat,
Negățit și nescăldat.
Să mă scalde ploile,
Mă gătească florile,
Să mă'ngroape frunzele,
Să-mi cânte tunurile!
Vinerea este zi mare,
Și m'ai blestemat prea tare.
M'ai blestemat Sâmbăta,
Când mi-a fi dragă lumea,
S'o las, să plec la resbel,
Când voi fi mai tinerel.
M'ai blestemat Dumineca,
Când țineau popii slujba.
M'ai blestemat prea urit,
Mai bin' nu m'ai fi născut.
Grumazul să mi-l fi rupt,
N'aș fi așa amărit!

Dorul de casa părintească îl frământă, străinătatea i se pare neagră, vorbind astfel despre dânsa:

Frunzuliță de mălin,
De când sunt pe-aici strein,
Pelin beau, pelin mânânc,
Pe pelin seara mă culc,
Și pământul care-l calc,
Nici acela nu mi-e drag.
Frunză verde și-o alună
Bat-o de țară străină,
Nici apa din ea nu-i bună!

Dulce-i zaharul și mierea,
Dar pe-aici i-amar ca fierea;
Bună-i berea, bun e vinul,
Da's amare ca pelinul!
Fie pânea cât de bună,
Tot e rea 'n țară străină!
Fie pânea cât de rea,
E mai bună 'n țara ta!

Tot de pe patul de suferințe el se îndreaptă către cuc și trimite veste celor de acasă:

Frunză verde de răsură,
Cuculeț cu pană sură,
Nu-mi cântă 'n țară străină,
Unde nimic nu m'alină!

Vin' la mine și m'ascultă,
Că am să-ți dau o poruncă.
Frunză verde de colie,
Cuculeț, pasere vie,

Bunul Dumnezeu te ție,
Sboară din țară streină
La mama ce tot suspină
Și îmbună-i inima,
Spune-i de mine ceva.
Spune-i, că zac în spital
În Galiția la hotar,
La hotarul Rusului,
Și de mine bine nu-i!
Dar măicuții să nu-i spui...
Frunză verde trei căline,
Ci să-i spui că o duc bine,
Ca omul prin țări streine,

Trăesc de astăzi pe mâne.
Și să te duci, cucule,
Multe ți-ar fi zilele,
Ca mulți ani tu să trăești,
Mulți oameni să veselești,
Să mergi tu la maica mea,
S-o veselești și pe ea!
Du-i ceva veste de mine,
Spune-i, să nu mai suspine.
Frunzuliță lemn dubit,
Te rog, spune-i negreșit,
Că de-o află, c'am murit
N'o mai duce nici ea mult!

Și purtat de un gând trist, urmează astfel:

Frunzuliță de pe Olt,
Când o auzi că's mort,
Să se ducă la preot,
Șapte popi slujbă să-mi ție,
Toată lumea să mă știe,
Că i-am fost drag din pruncie.
Frunză verde de cereș,
Și hainele țivilești
La feciori să le 'mpărțești.
Frunzuliță trei cucute,
Și la a mele drăguțe
Să le cumpere cătrînțe.
Frunză verde trei smicele,
Că tinerețele mele
Nu le-am petrecut cu ele.
Frunză verde trei căline,
Cârpele-or fi amintire
Și și-or aminti de mine.

Frunzuliță brad înalt,
Când vor pune cărpa 'n țap,
Atunci vor plânge cu drag.
Spune-i mării, cucule,
Să-și lase lucrurile,
Lucru de-o lună de zile,
Și să vină pân' la mine,
Să ia drumul de-a lungu,
Spitalele de-a rându,
Că de mine va află
Tocmai în Galiția,
În spital pe pat zăcând,
Dela inimă oftând.
Să mă vadă unde zac,
Cu soartea cum mă împac;
Ce pâne amară mânc,
Și pe perini cum mă culc.

În «Patima războiului», aducându-și aminte de plecarea sa de acasă și de greutatea despărțirii de cei mai scumpi ai săi, el se adresează trenului și-l blastămă:

— Trenule, n'ai avea parte
De șinele de sub roate;
Mânce-ți roatele rugina,
Precum uliul găina!
Și doi ani vine ca mâne,
Duce trenu'n toate zile,
Precum m'a dus și pe mine.
A dus tot omul din sat,
Și tânăr și însurat,
Satele-au rămas pustii,
Numai femeii și copii,

N'au nici cui se jeliu,
Căci și sfânta mănăstire,
Goală-i de doi ani de zile;
Au rămas strănile goale,
Numai numele pe ele.
Dar sârmane numele
Când le vede numele,
Le curge lacrămele.
De-atâta dor și amar
Plâng și preoții 'n altar.

Jalea soldatului însurat și cu copii o arată astfel:

«Frunzuliță de pe vii
Sunt om bătrân cu copii,
Și sunt chemat la resbel,
Ca și-un fecior tinerel.
Cu mult dor și cu urgie
Mi-am lăsat a mea soție
Și-am plecat la bătălie.
Nu mi-e așa greu de mine,
Că voi muri azi ori mâne,

Dar mi-e milă de soție,
C'a rămas acas' pustie,
Și mi-e milă de pruncuți,
C'au rămas fără tăicuț,
Și toți-mi sunt mititei,
Cine va griji de ei?
Căci copilul fără tată
N'are milă niciodată.»

Iar flăcăul tânăr glăsuește cu dureri:

Frunzuliță ruptă 'n zece
Fost-ai, lume, și te-ai trece,
Și eu n'am putut petrece.
Când eră ca să-mi petrec,
Mi-a vint poruncă să plec,
Și porunca-i foarte grea,
Lăsai scumpă țara mea.
Când de-acasă am plecat
Eram numai un băiat,

Multe amărite zile
Ma 'mbătrânit, vai de mine!
De zile sunt ca băiat,
Dar de cap multe mi-a dat.
Stau de multeori pe loc
Și la Dumnezeu mă rog,
Să puie iar pace 'n lume,
Lumea să nu mai suspine.

La rândul ei, biata mamă părăsită își plânge durerea cu următoarele cuvinte:

Frunzuliță și-o alună
Din a mea o casă plină,
Vai, rămas-am singurea
Ca-n galiță pasărea!
Vai, sărmanele de mume,
Cum vor fi să nu suspine,
Căci din trei, patru feciori,
Au rămas făr' ajutor.

De când de-acas' au plecat,
De ei nimic n'au aflat.
Vede un soldat pe cale,
Merge-a'și face întrebare,
Nimeni nu le poate spune,
Dorul să le mai aline.
Plâng mamele pe la porți
După copii, după soți.

Iar despre fetițele lăsate acasă în jale zice:

Frunzuliță de mohor
Plâng fetițele cu dor
După dragi iubiții lor,
Căci de mult s'au despărțit,
Nici nu s'au mai întâlnit.
Unde două se'ntălnesc,
Amar plâng, se jeluesc,
Căci ai noștri iubiți dulci,

Toți la oaste ni sunt duși,
Ale noastre tinerețe
Cu cine le-om ști petrece?
Cu cine le-am petrecut
O fi 'ngropat în pământ,
Nu-s morți de zile sfârșite,
Ci de săbii ascuțite.

Și aducându-și aminte de toate aceste ființe iubite, exclamă:

Frunzuliță ș'o alună,
Sărmană inimă bună,
Te-ai topit ca o lumină,
Ca o lumină de seu,

Care arde tot mereu.
Inimă cu doruri multe,
Topește-te și te rupe,
Că prea multe doruri duci,

Te topești și te usuci ;
Că și de oțel de-ai fi,
Tot te-ai rupe și-ai muri.
De-ai fi, inimă, de peatră,
Caută să te rupi odată,
Trebui să te rupi, să mori,
De-atâta jale și dor.
Inimă supărăcioasă,
Ce să-ți dau, să fii voioasă?

— De mi-ai da bunul lumii
Voioasă tot nu pot fi!...
Pace, pace mult dorită,
Tare ești îndelungită ;
Toată lumea te așteaptă,
Ca să mai sosești odată,
Dară nici cum nu sosești,
Mai departe te lungești!

Tinerețea petrecută în greutate și suferințe și-o plânge cu
duioșie :

Tinerețe c'ale mele
Nu se poate'n lume grele,
Tinerețe ce-am avut
Cu amar le-am petrecut,
Cu amar și cu oftat,
Foarte greu pentr'un băiat!
Tinerețele de-acum
Le petreci plângând pe drum.
Dară vina nu-i din ele,
Ci-am născut în ceasuri grele.
Nu-i de vină măicuța,
Mi-a fost rea ursitoarea.
Ursitoare, Ursitoare,
De-aș pune mâna pe tine,
Nu te-aș mai lăsa cu zile.
Că la toți le-ai făcut parte,
Dar mie nici o dreptate!
Doamne, la ce m'ai lăsat,
Dacă noroc nu mi-ai dat?
Zilele să mi le iai,
Sau norocul să mi-l dai!
Decât zile amărâte,
Mai bine dă, Doamne, o moarte!
Nu știu, soarta mi-a fost rea,
Sau m'a blestemat maica,

Sau eu noroc n'am avut,
Sau Dumnezeu m'a bătut!
La ce-am mai născut în lume,
Că n'am avut nici un bine?
Cine-a 'mpărțit binele,
Scurtă-i, Doamne, zilele
Și-i strică măsurile,
Că nu are măsuri bune,
Sau m'a înșelat pe mine:
La altul a dat prea mult,
Ș'a mea parte s'a pierdut!
Cine-a 'mpărțit norocul,
Arde-l, Doamne, cu focul!
Năcazul cin' l-a 'mpărțit,
Fie-i moartea de cuțit!
De necaz și de urât
Prea multă parte-am avut.
Ce folos d'a mea vieată,
C'o petrec făr' de dulceață?
Ce folos de astă lume,
Dacă n'o petrec cu bine?
Ce folos că-s tinerel
Ș'acuma plec la resbel?
O petrec tot cu amar,
Trăiesc numai înzadar.

În sfârșit moartea și înmormântarea soldatului pe câmpul
de luptă le descrie în chipul următor :

Frunză verde de cucută,
Vai de cine moare'n luptă,
Că'n cea mai din urmă oară,
Când trage omul să moară,
N'are pe nimeni cu sine,
Durerea să o aline;
Când îi iese sufletul,
Sub el plânge pământul.
În loc de perină, are
Tornistărul în spinare;
În loc de sfântă lumină
Moare cu pușca în mână;

În loc de părinți și frați,
Frunzele de pe copaci;
În loc de priveghitori,
Sunt pietrele munților;
În loc de preot a cântă,
Pușcă Rusul cu pușca;
În loc de mormânt cu flori,
Într'o groapă cinci feciori,
Și îl scaldă ploile,
Îl gătește florile,
Îl plâng pasăruicile.

Dar cu toate acestea, când e chemat pentru a patra oară în luptă, după-ce fusese rănit în trei rânduri, voinicul ostaş nu se dă înapoi, ci dându-şi seamă de datoria sa către ţară, zice :

«Zilele ca visul trec,
Iar vine ordin să plec,
Şi plec de unde-am venit
A treia oară rănit.
Soseşte ordinul iară
Să plec şi a patra oară.
Cu dor mare, cu necaz,

Ţara iară că mi-o las;
Dar trebuie să luptăm,
Ţara să ni-o apărăm,
E silit tot omu 'n ţară,
Pentru scumpa moşioară,
Să nu se deie supus,
Până îi stă cupul sus»...

Să trăieşti, voinice Cristifon, şi Dumnezeu să te întoarcă cu bine acasă, ca, după ani de suferinţe şi de lupte, să poţi cânta tot aşă de frumos bucuria revederii!

Cetitorul.

CRONICĂ.

† Regina Elisabeta a României.

Mormântul din mănăstirea dela Curtea de Argeş, în care îşi doarme somnul de veci marele Rege al României Carol I, n'a rămas multă vreme închis. După un an şi câte-va luni el a trebuit să se deschidă din nou, ca să primească spre vecinică odihnă pe tovarăşa de viaţă şi de muncă a marelui Rege, pe buna şi înțeleapta Regină Elisabeta, răposată în Bucureşti, în ziua de 18 Februarie v. 1916.

Născută pe malurile încântătoare ale Rinului, tânăra princesă Elisabeta şi-a părăsit casa părintească şi pe mama mult iubită, ca să însoţească pe principele Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, ales cu trei ani mai 'nainte Domn al României, pe ţarmurii îndepărtaţi ai Dunării de jos. Intr'însa a aflat tânărul principe o tovarăşă de viaţă credincioasă, atât pentru ciasurile bune, cât şi pentru cele rele, iar ţara o mamă devotată, care vedeă un fiu în fiecare din supuşii săi.

Cu deosebire de când şi-a înmormântat în grădina din Cotroceni, aproape de asilul Elena-Doamna, bucuria vieţii sale, pe unica sa fiică, princesa Maria, buna Doamnă se simţia cu atât mai atrasă de pământul românesc, care-i devenise a doua patrie şi de care eră legată de aci înainte pe vecie.

Neavând parte de unicul său copil, tânăra Doamnă îşi căută şi-şi află mângăiere în împlinirea conştiinţioasă a dato-

riilor sale de mamă a țării, în muncă fără preget pentru binele supușilor săi, în ajutorarea celor lipsiți și în alinarea suferințelor celor nefericiți; iar fericirea perdută, în împărăția nemărginită a frumosului, în mijlocul naturei vecinic tinere, în lumea fermecată a poeziei, în sferile înalte ale cugetării.

«Nu este decât o fericire: datoria. Nu este decât o mângâiere: munca. Nu este decât o bucurie: frumosul», — zice ea însăși într'una din cugetările sale, și această sentință este chintesența convingerilor sale și totodată programul vieții sale deosebit de laborioase.

Pornind din asemenea convingeri, buna Doamnă, pe creștetul căreia avea să strălucească în curând coroana de Regină a unei țări independente și înfloritoare, nu pregetă un minut a sta alături de vrednicul său soț și a-l ajuta cu sfatul și cu fapta în toate lucrările sale pentru înălțarea țării, ce și-l alesese de conducător.

Pe când marele Domnitor îngrijia de trebile politice ale țării, trecând-o cu mână sigură și cu ochiu prevăzător prin toate ispitele și scăpând-o de toate primejdiile, pe atunci dânsa sămăna cu dărnicie binele în jurul său, ajutând pe cei nevoiași și nenorociți, făcându-se povățuitoarea orbilor și mângâietoarea bolnavilor și orfanilor, sau sprijinind tânăra industrie națională, îmbrăcând însăși costumul pitoresc al țarancei române și încurajând pe țesătoarele și cusătoarele iscusite.

Iar când sună ciasul neatârării, când trâmbița de războiu chemă tânăra oștire la luptă peste Dunăre, nobila Doamnă îmbracă șorțul alb al surorilor de caritate, priveghind la căpătâiul ostașilor răniți și turnându-le, pe lângă doftoriile vindecătoare, balsamul sfânt al mângâierilor de mamă.

În adevăr, puține frunți princiare au purtat în cursul vremilor cu atâta vrednicie coroana strălucitoare regală, ca răposata Regină Elisabeta!

Dar coroana regală a ei a fost împodobită în acelaș timp de laurii poeziei și de pietrele nestimate ale cugetării.

Carmen Sylva, cum se numia ca poetă răposata Regină, a lăsat după sine o serie întreagă de lucrări literare, care dovedesc pe deplin puterea fantaziei sale, sentimentele sale alese, profunditatea cugetărilor sale. Ea a înțeles minunatele povești ale Peleşului, a cântat frumusețile țării, a rechemat amintirile trecutului, a preamărit vitejia contemporanilor, iar în «Cuvintele sufletești» a dat povește înțelepte și mângâieri alinătoare pentru necazurile vieții.

Dar nu numai poezia a aflat într'însa o cultivătoare de frunte, ci și celelalte arte au fost îmbrățișate cu căldură de nemuritoarea Regină. Ea eră totodată o mare iubitoare și pricepătoare de muzică, iar talentul ei în pictură și în acelaș timp răbdarea ei fără seamăn și dragostea ei pentru casa Domnului le dovedește admirabilul evangeliar dela Curtea de Argeș, scris și zugrăvit cu înseși mânilor sale.

În adevăr, ea a fost o femeie aleasă, în cel mai înalt înțeles al cuvântului, o vrednică soție a unui mare Rege.

Și întocmai cum a sămănat soțului ei în vieață, așa a urmat pilda lui și în clipele sale din urmă.

Și ea s'a cugetat cu dragoste la supușii săi până la ultima sa răsufare, lăsând cea mai mare parte a averii sale spre scopuri umanitare și culturale. Astfel prin ultima sa voință, ca prin întreagă vieața sa, a confirmat pe deplin mărturisirea, ce o face cu limbă de moarte: *«De când, călduzită de voința Cerului, am călcat pământul acestei țări, m'am strădui să fac binele, să sădesc în inima-mi caritatea, să încurajez frumosul.»*

Astfel în mormântul din biserica lui Neagoe Basarab s'au depus rămășițele pământești ale unei femei, care poate luă cu cinste loc lângă Doamna Despina și lângă celelalte femei alese ale neamului românesc, a cărui recunoștință o merită în veci.

† **Arhiepiscopul și Mitropolitul Ioan Meșianu.** Joi, în 3 Febr. n. a închis ochii pe vecie Nestorul Arhierilor noștri, octogenarul Arhiepiscop și Mitropolit *Ioan Meșianu*. Născut în a. 1828, mult regretatul Arhieru a dus o vieață din cele mai active, mai întâi ca protopop în Zărnești, apoi ca Episcop al Aradului și mai târziu ca Arhiepiscop și Mitropolit al bisericii române gr. or. din patrie. Om de o energie extraordinară, înzestrat cu o inteligență naturală vie, și în urma vieții sale îndelungate, cu o experiență bogată, răposatul Arhiepiscop și Mitropolit a condus naia bisericii sale cu multă iscusință, căutând în acelaș timp să o întărească prin diferite instituțiuni folositoare. Ca Episcop al Aradului a reorganizat seminarul teologic-pedagogic, înzestrându-l cu o clădire din cele mai corăspunzătoare

* și a înființat mai multe fonduri, iar ca Arhiepiscop în Sibiu a stăruit pentru ridicarea marelui catedrale, a renovat vechia clădire seminarială și a înființat fondul cultural pentru ajutorarea școlilor lipsite și amenințate. — Venerabilul Arhieru a fost totdeauna un călduros sprijinitor al «Asociațiunii» noastre, înscriindu-se între membrii ei încă din 1861, când s'a pus temelia însoțirii noastre culturale, trecând apoi în șirul membrilor fondatori, și mai pe urmă, la memorabila adunare din Blaj, din 1911, fiind ales membru de onoare al ei.

Cine va uita vreodată impresia deosebită, ce o făcu venerabilul Arhieru, cu înfățișarea sa de patriarh, la această memorabilă adunare, la care ținu să ia parte cu toată etatea sa înaintată, când, înălțându-și glasul său pătrunzător, în mijlocul unei e-

vlavioase tăceri, urmate de o puternică isbucnire a entuziasmului, rosti următoarele cuvinte:

«Țin să declar, că noi, Arhieriei, cu drag am venit să conlucrăm cu D-Voastră la promovarea culturii religioase-morale a poporului nostru, fiind aceasta o esențială datorință și a chemării noastre. Iar eu, care am fost fericit, înainte cu 50 de ani, a participa și la înființarea acestei Asociațiuni, m'am crezut dator a participa și la aceste serbări jubilarie ale culturii și ale unității noastre naționale, iar aceasta atât din recunoștință, fiindcă prea bunul Dumnezeu s'a îndurat a'mi rezervă și această mare mângâiere, cât și din pietate către memoria în veci binecuvântată a fericiiților întemeietori, și mai ales a inișiatorului întemeierii, a Mitropolitului Andreiu baron de Șaguna.

Am venit și eu, dimpreună cu Preasfințiții domni Episcopi, la aceste serbări culturale și naționale, și pentru ca să vază și să înțeleagă toți ai noștri, din apropiere și din depărtare, și mai ales cei-ce nu apreciază după merit valoarea «Asociațiunii» și nu o sprijinesc după putință, că, *deși noi, Românii din acest stat, suntem împărțiți în două confesiuni, fiind însă noi toți de aceeași origine, de aceeași viață și de aceeași limbă strămoșască, toți avem și aceeași sfântă datorință de a lucra împreună la cultura și înaintarea poporului nostru, pentru a-i asigura și lui, și nouă, un viitor tot mai bun și mai ferice*, precum fac aceasta și alți compatrioți ai noștri, împărțiți în mai multe confesiuni pentru înaintarea și cultura proprie.

În fine am venit și noi aici, domnilor, și pentruca, precum au binecuvântat întemeierea acestei Asociațiuni fericiiții noștri Mitropolii de pie memorie Șaguna și Șuluț, înainte cu 50 de ani, și precum a binecuvântat-o astăzi în sfânta biserică și Excelența Sa

domnul Dr. Victor Mihályi de Apșa, Înaltpreasfințitul Mitropolit al Românilor greco-catolici din Ungaria și Transilvania, tot asemenea să o binecuvânteze și eu, ca Mitropolit al Românilor greco-orientali din Ungaria și Transilvania, și să rog și eu pe bunul Dumnezeu, ca aceea, ce binecuvântăm noi, ambii Mitropolii români, cu mâinile noastre debile, să binecuvinteze și El cu sfânta sa dreaptă, făcând, ca *scumpa noastră Asociațiune să fie izvor neseecat de cultură religioasă-morală și națională, în jolosul iubitului nostru neam și al iubitei noastre patrii, acum și în toți vecii!*»

Aceste cuvinte călduroase, această binecuvântare a bătrânului Arhieriu a fost, poate, cel mai frumos și mai mișcător moment din întreg cursul adunării.

Odihnească în pace cel-ce le-a ostit, și ascultată fie ruga lui către Cel atotputernic!

† **Episcopul Dr. Vasile Hosszu.** Tocmai în preseara Anului nou, în ziua de 13 Ianuarie n. a. c., a încetat din vieață, după suferințe îndelungate, în puterea vârstei, Episcopul diecezei gr.-cat. a Gherlei, *Dr. Vasile Hosszu*, fost membru fondator al însoțirii noastre culturale, iar între anii 1900—1903 membru al Secțiunilor literare și (1901—1903) membru al Comitetului central. Cu Dr. V. Hosszu s'a stins unul din Arhieriei noștri cei mai capabili și cei mai devotați bisericei sale și intereselor noastre culturale în genere. Ca profesor și nu peste mult canonic în Blaj, a colaborat la revidarea și reeditarea cărților bisericești și a fost unul din întemeietorii foii politice bisericești «Unirea». Ca Episcop, mai întâi în Lugoj și din 1912 în Gherla, a lucrat fără preget la dezvoltarea diecezelor conduse de dânsul, înzestrându-le cu institute de învățământ și cu fundațiuni, din care aceste institute să

se poată susține. Astfel în Lugoj a ridicat o frumoasă clădire seminarială și a înființat un institut pedagogic și o școală superioară de fete, lăsând totodată la mutarea sa din această dieceză o fundațiune de 100,000 cor.; iară în părăginita dieceză a Gherlei, în timpul scurt, cât i-a fost dat a o păstori, puse temelile unei biserici catedrale, unei reședințe, unui seminar preoțesc și unei școale pedagogice de băieți și de fete, testând și aici o avere însemnată, adunată în urma simțului său de economie. — Cât de mult ținea mult regretatul Episcop la «Asociațiune», s'a putut vedeă mai bine la adunarea jubilară din Blaj, din 1911, când, deși bolnav, nu pregetă a luă parte la dânsa, alătura de ceilalți Arhieri, arătând astfel cinstea, ce o aveă pentru cultura națională. Nu e deci mirare, că trecerea din vieață a unui bărbat cu sentimente așa de alese și cu merite așa de însemnate a fost regretată în cercuri așa de largi. «Asociațiunea» îi va păstră totdeauna o caldă și pioasă amintire.

Jubileul semicentelar al Institutului pedagogic din Blaj. Toamna trecută, în ziua de 17 Octomvrie n., s'a serbat în Blaj, în cadre modeste și cu seriositatea reclamată de împrejurările grele, prin care trecem, *ju-bileul de 50 ani dela întemeierea institutului pedagogic de acolo.* Inainte de deschiderea institutului jubilar, întâmplată în ziua de 15 Octomvrie 1865, învățătorii din Arhidieceza Blajului, cum ne spune directorul actual al acestui institut în cuvântul său festiv, se pregăteau astfel, că cei-ce voiau să se facă învățători, — de obicei tineri cu clasele primare și, cel mult, cu o clasă două gimnaziale, — veneau la Blaj, unde ascultau timp de 2-6 luni lecțiile învățătorilor școlilor normale (primare), vedeau cum se propune și se deprindeau aici în pre-

darea învățământului; în sfârșit susțineau examenul și erau numiți și așezați de învățători. Învățătorii din districtul Giurgeului se pregăteau în Moldova. De sine se înțelege, că învățători cu o pregătire așa de elementară nu puteau să dea elevilor decât o instrucție de tot primitivă. — Ca să delătore această scădere, bunul Metropolit Alexandru St. Șuluțiu a intervenit la Guvernul transilvan încă din a. 1853, ca să-i conceadă publicarea unei colecte, și mai târziu (în memorandumul său din 1864), ca să dea un ajutor pentru ridicarea și întreținerea unui institut preparandial, a cărui necesitate se simția așa de mult. Cererile acestea însă au fost mereu amânate și în cele din urmă cererea de a se da o subvențiune anuală de 3000 fl. a fost refuzată din motiv, că proiectatul institut nu-și are nici măcar clădirea recerută. Astfel, în urma propunerii comisiei școlastice arhidiecezane și pe temeiul proiectului lucrat de canonicul I. F. Negruțiu, se hotărî înființarea mult doritei preparandii din mijloacele proprii, ori-cât de modeste erau ele, și inaugurarea noului institut de învățământ se făcu în ziua de 15 Octomvrie 1865, înscriindu-se un număr de 79 elevi, dintre cari 67 au fost examinați la terminarea anului școlar. De conducător al noului institut preparandial, cu cursuri de doi ani, cum erau întocmite preparandiile pe atunci, a fost numit canonicul și inspectorul școlar arhidiecezan I. F. Negruțiu, care se interesase așa de mult de înființarea lui. — Dar la început institutul inaugurat aveă să se lupte cu mari greutăți, nedispunând nici de personal propriu, nici de clădire, nici de mijloacele de învățământ trebuincioase. Profesorii erau împrumutați dela seminar sau dela școala normală (primară) din loc; lecțiile se țineau în clasele primare, la curtea

Metropoliei sau în edificiul gimnaziului. Numai sub fericitul Metropolit I. Vancea, institutul, ridicat din a. 1880 dela doi la trei ani, fu înzestrat cu local propriu, corespunzător, cu profesori speciali, cu o bibliotecă mai bogată, cu manualele recerute, iar elevii fură ajutorați cu pâne și cu stipendii. Acum se constituie și «Societatea de lectură a elevilor». O nouă desvoltare luă școala, despre care e vorba, sub ocârmuirea Inalt P. S. Sale Metropolitului actual, din a. 1906 încoace, când s'a introdus noul plan de învățământ, în conformitate cu cerințele Statului, și când s'a deschis și al 4-lea curs pedagogic. Ea fu înzestrată cu un muzeu de fizică și de științele naturale, sălile de învățământ se provăzură cu mobilar modern și cu toate rechizitele de învățământ necesare, școala de aplicație se lărgi, prefăcându-se într'o adevărată școală de model, internatul elevilor preparandiali, înființat în a. șc. 1897/8, se așează în casele fundațiunii «Șuluțiu», unde se pot adăposti și îngriji în mod corespunzător 60 de elevi; în sfârșit se întemeiază «Reuniunea Mariană» pentru creșterea religioasă-morală a elevilor și tot spre acest scop se introduc «Conferințele de sociologie educativă». — Astfel vedem, că institutul jubilar a trecut prin multe peripeții, prin multe greutăți, cu care a avut a se luptă însă, el a adus servicii prețioase poporului nostru, pregătindu-i în timpul de 50 ani, de când există, un număr de 1317 *învățători*. — Fie, ca el să-și îplinească și pe viitor, într'o măsură din ce în ce mai mare, menirea sa, fiind pururea un izvor de lumină și de virtute pentru neamul nostru românesc!

† Nicolae Gane și Nicolae Teclu.
«Academia Română» a perdut în lunile din urmă pe doi dintre membrii săi cei mai venerabili și mai de va-

loare: pe măiestrul povestitor *Nicolae Gane* din Iași și pe învățatul chimist *Nicolae Teclu* din Viena. — *Nicolae*, sau cum i se zicea, *Nicu Gane* a început a-și publica lucrările sale literare, novele și versuri, în «Convorbirile literare», fiind timp îndelungat un credincios și apreciat colaborator al acestei reviste. Cine nu-și aduce aminte de povestirile sale dela început: de «Domnița Ruxandra», «Petru Rareș», «Piatra lui Osman», «Două nebunii», «Duduca Bălașa», «Aliuța», «Andrieu Florea Curcanul» ș. a., cari formau bucuria copilăriei și adolescenței noastre și cari au îndemnat pe mulți dintre scriitorii de mai târziu să apuce condeiul în mână! Un suflu nou, tânăr și dătător de viață se desprindea din aceste povestiri de obicei simple, dar încântătoare tocmai prin simplitatea lor, cu subiecte luate din viața poporului dela țară sau din trecutul nostru și scrise în acel încântător graiu moldovenesc, în care numai un *Nicu Gane* știă să scrie și să povestească. Novelele sale apărură în mai multe volume și în mai multe edițiuni în Iași și în București între anii 1880—1899. Afară de novele, *N. Gane* a mai publicat: Poezii (Iași, 1886); Pagini răzlețe (Iași, 1901); Zile trăite (Iași, 1903); Păcate mărturisite (Iași, 1904); Bogdan Petriceicu-Hașdeu (discurs de recepție la Acad. Rom.; București, 1909); Spice (București, 1909) și traducerea în versuri a «Infernului» din «Divina Comedie» de Dante Alighieri (Iași și București, 1906—1907). Astfel *Nicu Gane* a ținut cu cinste peana de scriitor în mâna sa îmbătrânită, până în ziua de 16/29 Aprilie a. c., când a închis ochii pe vecie, în vârstă de 81 ani.

La rândul său, *Nicolae Teclu*, de origine din Brașov, s'a distins ca om de știință și ca profesor în Viena, unde s'a așezat din tinerețe și unde a funcționat timp îndelungat la Academia de comerț, precum și la Aca-

demia de arte frumoase, fiind totodată numit chimist al monetăriei Statului și mai târziu al imprimeriei imperiale. El s'a ocupat în deosebi cu chimia colorilor și cu studiarea flacărei și a gazului aerian. Teclu are și câte-va invențiuni, prin care și-a câștigat renume universal. Astfel este aflarea becului (lampei), ce-i poartă numele și care se folosește aproape în toate laboratoarele chimice, precum și o metodă specială de a descifra pe cale chimică textul de pe hârtiile carbonizate. Lucrările sale de specialitate le-a publicat mai cu seamă în limba germană. Românește a publicat următoarele lucrări mai însemnate: Relațiunile între Chimia organică și anorganică (discurs de recepțiune la Acad. Rom.); Despre pigmentele anorganice (în Analele Acad. Rom.); Despre însemnătatea Chimiei (în Almanahul «României-june» din Viena, 1883); Despre elementele chimice (Almanahul «României-june» din 1888). În tinerețea sa N. Teclu s'a distins ca gimnast, făcând începutul Reuniunii române de gimnastică din Brașov. El a răposat în Viena, în ziua de 13/26 Iulie a. c., în vârstă frumoasă de 77 ani.

Fie, ca acești doi veșterani ai Țefelor și ai științei, a căror trecere din viață a trezit regrete obștești în toate ținuturile locuite de Români, să aflu vrednici urmași în generațiile viitoare!

Ardeleni distinși de Academia Română. În sesiunea din anul acesta Academia Română a distins pe mai mulți scriitorii ardeleni, parte alegându-i în șirul membrilor săi, parte premiind lucrările lor. Astfel, ca membru onorar a fost ales venerabilul Arhimandrit și Vicar arhiepiscopesc Dr. Ilarion Pușcariu pentru activitatea sa pe terenul bisericesc și școlar; ca membri activi: poetul Gheorghe Coșbuc (în locul răposatului N. Gane) și harnicul istoric, părintele protopop Dr.

Ioan Lupaș (în locul regretatului I. M. Moldovanu); iar ca membru corespondent al Secției istorice d-l profesor seminarial Dr. Silviu Dragomir, cunoscut prin cercetările și publicațiile sale istorice. Premiată cu o parte a premiului Adamachi a fost monografia d-lui profesor seminarial Victor Păcală asupra comunei Râșinari. — Felicităm Academia Română pentru alegerile făcute și nu ne înțoim, că distincțiunile acordate vor servi, cu deosebire pentru cei mai tineri dintre cei distinși, ca îndemn pentru continuarea activității lor.

DIN VIEȚA ASOCIAȚIUNII.

Membri decedați. Moartea nemiloasă a făcut în lunile din urmă între membrii și binefătorii «Asociațiunii» un bogat și mult regretabil seceriș. În 6 Septembrie 1915 a răposat profesorul universitar Ioan Cioacan, fost membru pe viață al «Asociațiunii»; în 4 Ianuarie a. c. a închis ochii pe vecie venerabila doamnă Ana Filip din Abrud, fostă de asemenea membră pe viață și, în urma dispozițiilor sale testamentare, membră fundatoare a Muzeului nostru; în 12/25 Ianuarie s'a mutat la cele vecinice Arhimandritul și egumenul Augustin Hamzea, de asemenea membru pe viață, fost multă vreme profesor și director la seminarul teologic din Arad și totodată redactor la foaia «Biserica și Școala»; în 29 Februarie ne-a părăsit părintele Ludovic Mărcuș, protopop gr. cat. în Mădăraș și director al despărțământului Sătmar; în 8 Martie s'a mutat dintre noi Constantin Colbasi, proprietar în Spring, fost membru pe viață; în 4 Aprilie a decedat protopopul Ramul Furdul din Câmpeni, fost director al desp. Abrud-Câmpeni; în 6 Aprilie și-a încheiat cursul vieții venerabila matroană Elena A. Popovici din Brașov, membră pe

vieață și membră fundatoare a Muzeului, cunoscută prin facerile sale de bine; în 8 Maiu am avut durerea a perde pe vrednicul medic-colonel în pensiune *Dr. Ioan Popp*, cunoscut prin câte-va lucrări de Medicină popularizată: 1. Despre cel dintâi ajutor la vătămări ale ochilor. Brașov 1906; 2. Tutunul, ca mijloc de consum, dto; 3. Alcoolul și sistemul nervos; Arterioscleroza; Ceva despre morburile infecțioase ale copiilor; O reformă a traiului nostru; Lupta în contra morburilor sifilitice, — toate apărute într'o broșură, Brașov 1911, — membru activ al Secțiilor literare-științifice și membru pe vieață al Asociațiunii; în 12/25 Maiu a dispărut prea timpuriu dintre noi profesorul brașovean *Dr. Tit Liviu Blaga*, cunoscut prin câte-va manuale de Fizică și prin articoliile săi de popularizare, publicații mai cu seamă în «Foaia interesantă» din Oraștie, fost membru corespondent al Secțiunii școlare. — Odihnească în pace cei mutați dintre noi și amintirea lor fie binecuvântată în veci!

In amintirea baronului David Urs de Margina. Implinindu-se în 1 Aprilie a. c. o sută de ani dela nașterea răposatului colonel David Urs baron de Margina, eroul dela Medole și dela Lissa, fost multă vreme, ca pensionar, președinte al Comitetului administrativ al Fondului grănițăresc al fostului Regiment I ardelean român de graniță, și membru al Comitetului central al «Asociațiunii», conducerea însoțirii noastre culturale a hotărât să serbeze această însemnată aniversare printr'o festivitate, cu prilejul căreia să se inaugureze și portretul nemuritorului bărbat, pregătit pentru Asociațiune prin munificența Vener. Consistor arhidiecezan din Blaj. In vederea împrejurărilor actuale, această festivitate se va ține la proxima adunare generală a Asociațiunii.

Secțiunea istorică a Asociațiunii.

In urma încredințării ce i s'a dat din partea comitetului central al Asociațiunii, a compus un *proiect de chestionar, referitor la adunarea datelor statistice despre jertfele de tot felul, aduse din partea poporului român în actualul războiu.* Comitetul central al Asociațiunii a decis: să roage Veneratele Consistoare române de ambele confesiuni din patrie, să se pronunțe, dacă acceptează adunarea datelor conform proiectului aprobat de comitet. Dându-și aproape toate consentimentul, la timpul său se vor distribui între preoțimea noastră blanchetele, la întrebările cărora va fi rugată să răspundă.

Galeria de portrete. Comitetul central, la propunerea prezidentului Asociațiunii, a decis, să aranjeze în Muzeul Asociațiunii o *galerie de portrete ale bărbaților noștri mari și ale femeilor distinse prin virtuțile lor și prin binele făcut neamului nostru.*

Propunătorul, ca să se facă începutul acestei lucrări, a pus la dispoziția Asociațiunii suma de 250. coroane, pentru procurarea unui portret bun al marelui poet Vasile Alexandri.

Școala civilă de fete a Asociațiunii a funcționat normal în cursul a. șc. 1915—16. Ea a fost cercetată de 99 eleve, dintre care 84 ordinare și 15 privatiste. La finea a. șc. s'au supus la examen 95 eleve, iar 4 s'au retras în cursul anului. Dintre eleve 31 au fost externe, iară 68 au fost adăpostite în internatul școlii. La școală au funcționat: 1 profesor-direc-tor, 4 profesoare, 2 caticefe și 6 instructori. Un profesor se află pe câmpul de luptă. Anul școlar s'a încheiat în 1 Iunie n. în prezența d-lui N. Ivan, delegat al Comitetului central. — Cu prilejul acesta directorul

școalei, d-l *Dr. V. Bologa*, a ținut următoarea cuvântare :

«Preastimate D-le Delegat! On. Public.

Cu mănunchiul de prestațiuni artistice-culturale, desfășurate și cu acest prilej de elevele școalei Asociațiunii, încheiem *al doilea an școlar* dela începutul războiului actual, ce preocupă acum lumea întreagă, s'ar putea zice. O mângăere avem, că în vremile grele prin cari trecem, a fost un an, relativ, liniștit și priincios mer-sului normal al învățământului.

Preocupațiunile obștești ale războiului însă, ne-au influențat și pe noi, fără îndoială. Pentru că s'ar putea, ca inimile noastre să nu fie acolo, unde sunt frații și părinții noștri? Unde este astăzi cea mai înaltă și cea mai sfântă datorință de a fi, pentru apărarea vetrelor noastre părintești și a patriei străbune?!..

Sub impresia covârșitoare a acestui sentiment am lucrat și noi în întreg decursul acestui an școlar, ca singuratici și ca institut. Toate elevele școalei noastre au grăbit cu sârguință laudabilă a conlucra în acest scop, sub conducerea profesoarelor chemate, începând dela confecționarea de vestimente călduroase de iarnă pentru iubiții noștri ostași din războiu, între care avem și pe tinărul nostru coleg: d) *Sabin Oprean*, a treia-oară în linia de foc, apoi cu tot felul de colecte și contribuiri diferite pentru brava noastră oștire, care ne-a apărat cu atâta bărbăție de potopul năvalei străine și dușmane.

Așa am făcut tot posibilul din partea noastră, pentru tăria și însuflețirea vitejilor noștri și vom continua și mai mult, în nădejdea biruinței lor definitive. Și sunt adânc convins, că acest îndemn nobil și avânt salutar al tinerelor noastre eleve purea va înflori în inimile lor.

Țin apoi, să exprim în numele direcțiunii școalei respectuoasă mulțămă *tuturor factorilor*, cari ne-au sprijinit cu onorificul lor ajutor întru împlinirea misiunii institutului nostru și în acest an școlar, la care apelez cu căldură și pentru viitor, în vederea intereselor noastre obștești de educație și de cultură.

Vestesc apoi de acum onoratului nostru public, că condițiile de primire

pentru anul viitor în școala și internatul de fete al Asociațiunii se vor publica mai târziu în ziaristica română, după cum va găsi cu cale, să le stabilească proprietarul școalei: On. Comitet al Asociațiunii, în conformitate cu trebuințele și nevoile timpului de acum.

Cu acestea urez mult noroc și hârnice iubitelor noastre eleve, iar' Asociațiunii noastre culturale continuă isbândă și viitor strălucit!..»

Iar' delegatul Comitetului central, d-l *N. Ivan*, a răspuns următoarele :

«Onorat și Distins Public! Iubite Eleve!

Suntem datori înainte de toate cu mulțumită cătră Cel atotputernic, pentru că ne-a stat în ajutor, să putem termina cu bine și cu pace acest an școlar. Asemenea mă simțesc plăcut îndemnat, să aduc mulțumita mea onoratului corp didactic, pentru străduințele puse întru luminarea și deșteptarea odraslelor neamului nostru, date în grijirea sa.

Revenind la conținutul vorbirii dlui director, prin care a semnalat deschiderea anului școlar viitor, în condiții, care vor fi publicate, sunt dator să fac din acest prilej o constatare dureroasă.

Școala noastră luptă cu mari greutate materiale de câțiva ani încoace. Este cunoscut onoratului public, că școala noastră, ca așezământ de cultură și lumină națională, a făcut neamului nostru prețioase servicii. La progresul făcut în cel din urmă pătrar de veac școala «Asociațiunii» și-a luat partea sa, și nu este colț în țara noastră, unde fostele eleve ale acestei școale să nu fi răspândit raze de cultură, de lumină și dragoste de neam. Și cu toate acestea rămâne neexplicabil faptul, că școala aceasta nu este sprijinită în de ajuns, o lăsam în vegetare și o lăsam chiar și aceia, cari au fost foarte aproape de ea, cari se arătau însuflețiți de ea și cari voiau, să fie considerați de cei mai mari protectori în virtutea poziției, ce au ocupat în raport cu «Asociațiunea» și cu școala. La deschiderea testamentelor mecenafilor noștri nu am dat de nici o dispoziție în favorul acestei școale.

Convingerea mea este deci, că publicul cel mare, bărbați cu dare de mână, nu cunosc greutățile dela aceasta școală, nu știu, că ea n'a avut și nu are nici acum vre-un fond, care să-i asigure și să-i garanteze existența.

S'a mai adăugat și faptul, că femeile române, care la înființarea școlaei i-au dat cel mai puternic sprijin, în timpul din urmă, prin decentralizarea mijloacelor și forțelor, făcând întreprinderi și experimentări costisitoare, care au dat greș, au lipsit școala de valorosul lor sprijin.

Dacă poporul nostru a putut, în timp de nici o jumătate de an, să contribuie pentru cele două orfelinate cu aproape un milion, ar fi o greșală neiertată, să nu facem apel la acelaș public, ca să-i cerem o nouă jertfă națională pentru școala «Asociațiunii». Școala aceasta este școala unui neam întreg; interese locale mărunte, velleități de ordin inferior, nu e permis să ne determine, când avem să salvăm o instituție culturală, națională. Deci neamul întreg trebuie pus la contribuție.

Încercările modeste de a creă un fond al școlaei de cătră câteva foste eleve, nu au dat rezultate, pentrucă acțiunea nu s'a făcut cu destulă publicitate și n'a fost considerată ca efluxul unei necesități inexorable, ci ca o întreprindere particulară.

Nu mă îndoesc, că se vor găsi inimi înțeleghătoare, cărora descoperindu-li-se, acum, în ceasul al 11-lea, o rană, să vie în ajutor cu alifia vindecătoare și să deie suc nou de vieață pe sama unei instituții culturale, de care nu ne putem lipsi. Mai ales, că pentru «Asociațiune» școala aceasta de elită dela început a fost un titlu de mândrie și trebuie să fie și de aici încolo.

Iar voi, iubitelor eleve, mai ales acelea, care ieșiți din această școală pentru totdeauna, duceți în inima voastră dragostea pentru acest așezământ, perfecționați cunoștințele câștigate aici, fiți sârguincioase, modeste, cruțătoare și cinstite, ca fiecare din voi să devie o podoabă a neamului nostru și o fiică aleasă a bisericii sale, și atunci Dumnezeu va revărsa cu îmbelșugare darul său asupra voastră în toată vieța».

Burse: Din fundațiunea I. Petran s'a votat o bursă de 300 cor. lui Victor German, stud. în medicină an. III. la universitatea din Cluj, și alta tot de 300 cor. lui George Sglimbea, stud. în medicină an. al II. tot la universitatea din Cluj. Din fundațiunea Radu M. Răureanu, s'a dat o bursă de 80 cor. lui Traian Ferghete, elev în cl. I comercială de stat în Cluj.

Biblioteca Asociațiunii s'a sporit în lunile Ianuarie — 30 Iunie a. c. cu următoarele donațiuni mai mari:

1. Ministeriul reg. ung. de agricultură: 60 broșuri de conținut economic și revista «Kisérletügyi Közlemények».

2. Societatea etnografică maghiară: 5 volume de conținut etnografic.

3. Ministeriul reg. ung. de culte: 83 volume de conținut școlar și bisericesc, revistele «Néptanítok lapja» și «Hivatalos Közlöny».

4. Inspectoratul suprem al muzeelor și bibliotecilor: 3 volume de conținut bibl. și muzeal.

5. Ministeriul reg. ung. de interne: 55 volume din «Országos törvénytár» și foaia «Belügyi Közlöny».

6. Arhiva statului: 6 volume de conținut divers.

7. Ministeriul reg. ung. de justiție: 87 volume de conținut juridic, și foile «Igazságügyi közlöny» și «Igazságügyi javaslatok tára».

Câte 1—3 volume de conținut divers au dăruit dnii: Iuliu Gagy de Etéd, Ioan Pamfilie, Schmidt Tibolt dr., Iosif Huszka, Direcțiunea «Muzeului național maghiar».

La colecția bibliotecii s'au adăugat și cărțile primite la redacția revistei «Transilvania», anunțate în alt loc al revistei, colecțiile revistelor și ziarelor noastre din anul trecut și alți ani, ce s'au putut completa.

Biblioteca a fost cercetată de 560 de inși, cari au consultat, parte în

sala de lectură, parte prin împrumutare acasă, 860 opere în 1060 de volume. Intre cetitori sunt și străini.

Muzeul Asociațiunii. Colecția obiectelor s'a înmulțit în lunile 1 Ianuarie — 30 Iunie 1916 cu următoarele donații și cumpărări:

1. *Secția etnografică. Donații:* 17 cămeși femeiești, 33 ștergare de culme, 1 cămașă bărbătească, 1 pieptar (1720), 4 învălituri de cap, 1 păreche călțuni, 7 ștergare, 6 merindețe, 6 fețe de perină resp. căpătâie, 3 batiste țesute, 2 brâne, 2 ciapse, 1 traistă, 2 acoperitoare de masă, 10 crătințe resp. șurțe, 1 covor de pat, 4 păpuși, 4 modele de broderii, 7 modele țesături de lână, 33 modele țesătură de bumbac (ștergare), 29 cartoane cu broderii originale, albumul original al Reuniunii române de agricultură din com. Sibiiu, 1 păreche zimți, 1 furcă de tors, toate donate de «Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibiiu». — 4 fotografii cu porturi, dela dl Șerban Șerbau din Voila, 2 fotografii cu porturi, dela dl I. Tyuhan din Bobota, 4 fotografii cu vederi dela inst. de credit «Armonia» din Cincul mare, 1 cămașă femeiească dela dsoara Valeria Greavu din Sibiiu. *Cumpărări:* 6 linguri, 2 furculițe, 1 furcă de tors, 2 ștergare de culme, 1 ținător de oglindă.

2. *Secția artelor frumoașe. Donații:* 3 picturi în oleu, 4 aquarele, 16 deseme în creion, dela dl I. Chidu, pictor în Sibiiu; 3 picturi în oleu și 1 desemn în creion, dela dl N. Baciu.

3. *Galeria de portrete. Donații:* Tabloul lui E. Gozdsu, dela adm. fundațiunii; tabloul I. cav. de Pușcariu, dela dl Dr. Il. Pușcariu din Sibiiu; tablourile: S. Balint, Iosif Hodoș și alte 32 fotografii, dela dl Enea Hodoș din Sibiiu; tabloul baron Urs de Margina, dela Consist. gr.-cat. din Blaj; fotografiile fondatorilor Ioan și Ecat.

Russu, dela dl Dr. I. Papp din Brad; tabloul Dr. At. Marienescu, dela dna vād. Marienescu din Sibiiu; tabloul Ioan Al. Lăpădatu, dela dl Ioan I. Lăpădatu din Sibiiu; 3 fotografii dela dna vād. Em. Dr. Rațiu. — *Cumpărare:* tabloul fundatoarei Sidonia Munteanu.

4. *Secția bisericească. Donații:* 2 potire de metal, 3 cruci, 7 icoane, dela Reuniunea română de agricultură din com. Sibiiu; 1 iconiță, dela dl Iancu Candrea din Sibiiu; 4 icoane, dela dl Ion Pamfilie din Sibiiu. — *Cumpărare:* 1 cădelniță vechiă.

5. *Secția monetară și mineralogică. Donații:* 16 monete dela dl Partenie Matei din Coronca, 8 monete dela dl Enea Hodoș din Sibiiu, 7 monete dela dl I. Beu din Apold, 3 monete dela dna vād. Maria Popa din Săliște, 2 monete dela dl Grigore Bozacu din Velcher. Câte 1 monetă dela dnii: N. Togan, G. Nagy, I. Nicoară și S. Cioran din Sibiiu; câte o medalie dela dna Catinca Bărseanu și I. Marcu din Sibiiu; câte 2 bancnote dela dl L. Budowski din Sibiiu și dl Nicolae Motora din Sângeorgiul de Mureș. — *Cumpărare:* 2 monete romane.

6. *Secția industriei artistice: Donații:* 9 ulcioare, o ploscă, 4 farfurii și 6 obiecte diferite, dela Reuniunea română de agricultură din com. Sibiiu; 3 farfurii dela doamna Maria Dr. Krausz, soție de maior din Sibiiu; 3 tave și o garnitură de fumat dela dl Ciril Morariu din Sânosif; 1 ținător de praf de pușcă, dela dl Iancu Candrea din Sibiiu. — *Cumpărare:* 16 obiecte diferite.

7. *Secția de antichități: Donații:* 1 lance și un pistol, dela Reuniunea română de agricultură din com. Sibiiu; 1 steag dela comuna Tohanul vechiu; 2 vârfuri de lance dela dl Grigorie Bozacu din Velcher; 3 dălți de peatră dela dl Oprea Popa din Cinade; 1 fibulă romană dela dl Enea Hodoș

din Sibiiu; 3 obiecte diferite dela dl Iancu Candrea din Sibiiu.

In total s'a sporit Muzeul cu 357 obiecte dăruite și 31 cumpărate.

Spesele împreunate cu susținerea Muzeului se acoper din dotația bugetară a Asociațiunii de 2,500 cor. Au intrat însă și *donatii*: dela inst. de cred. «Albina» Sibiiu 1000 cor., «Doina», Câmpeni 100, Cassa de păstrare, Săliște 50. Arieșana, Turda 50 cor. Zlăg-neana, Zlatna 50. Agricola, Hunedoara 50. Viitorul, Ocna 30. Noiana, Noulromân 20. Cordiana, Fofeldea 10 cor. Strugurul, Pian 10. Dela particulari, și anume: dl Aurel Pop (în amintirea tatălui d-sale Dr. I. Pop, medic în Sibiiu) 50, Ex. S. Alexandru Lupu, general, Viena 20; dl A. Suciuc, Teschen 10'10; dl V. Mureșan, Jibău 10, și dl Simion Popelia, Rodna 10. Ca răscumpărare a felicitărilor de anul nou au intrat 229'60 cor. Specificarea se publică în altă parte a revistei.

Cheltuieli mai mari a avut Muzeul de cor. 1760 cu procurarea a 2 dulapuri pentru mineralogie, 1 pentru monetărie, din lemn de stejar cu sticlă 7 mm. grosime; de cor. 350 cu încadrarea a 40 tablouri și fotografii, de cor. 100 cu procurarea revistei Numismatikai Közlöny, anul I—XIV., și alte spese mai mici pentru prepararea și conservarea obiectelor. Numărul vizitatorilor Muzeului a fost de 918, dintre cari $\frac{3}{4}$ străini.

Arhiva Asociațiunii. S'a sporit în lunile 1 Ianuarie — 1 Iulie cu următoarele donații: 27 acte referitoare la anii 1848—1849 dela dl Rubin Patiția din Alba-Iulia; Singhelie, dela dl Vas. Cetățian din Subcetate și 22 scrisori referitoare la moartea lui G. Barișiu, dela Iancu Candrea din Sibiiu. Arhiva a fost consultată de 45 inși, cari au studiat 83 acte.

Depozitul de cărți al Asociațiunii. Din depozitul de cărți s'au distribuit în lunile 1 Ianuarie — 30 Iunie, pe lângă cele 22,491 broșuri soldaților, despre cari se vorbește în notiță separată, încă alte 1018 broșuri și cărți la câteva Bibl. populare și la institutele culturale, cu cari avem legături de schimb.

Cassa Asociațiunii. Venitele bugetare ale Asociațiunii se încassează normal. Unii titli bugetari sufer ceva scădere, ca d. e. interesele de efecte și depozite, în urma reducerii dividendelor și etaloanelor la unele din institutele de credit, asemenea și venitele fondurilor și fundațiilor. Taxele de membri ordinari se încassează, în urma împrejurărilor, încetinel. Sume mai mari am primit dela desp. Huedin, Oradea-mare și Sibiiu. Membru fundator nou s'a înscris: dl I. Corbu din Bistrița; pe vieață: P. Dancăș, Budapesta; At. Bologa, Sebeșel; «Viitorul», inst. de cred. Ocna-Sibiului. Mai mulți cu 40 de membri fundatori și pe vieață, înscriși mai demult, și-au achitat restanțele resp. rata restantă. S'a primit suma de 2000 cor. dela răp. Ana Filip nasc. Țepeș din Abrud, ca membră fundatoare a Muzeului. Dl Gheorge Pop de Băsești a dăruit suma de 300 cor. spre a fi distribuită între învățăceii dela meserii. La fund. A. Iancu s'au încassat 600 cor., prețul unei moșii vândute.

Cheltulele se au redus și se reduc la strictul necesar: au trebuit acoperite însă cheltuielile reparării ferestrelor dela realitățile Asociațiunii stricate de grindină, cu aproape 2000 cor. — La împrumuturile de războiu Asociațiunea a mai participat cu suma de 19,000 c.

Cărți distribuite gratuit soldaților răniți și bolnavi. Trimiterea de cărți pe seama ostașilor cari se luptă pentru țară, s'a continuat și se continuă

și în prezent. S'au trimis pe seama *răniților și bolnavilor din diferitele spitale și anume*: 1. Viena 1502 broșuri; 2. Innsbruck 23; 3. Sibiiu 1772; 4. Budapesta 9048, dintre cari 8330 prin mijlocirea oficiului de ajutorare al armatei al Ministeriului reg. ung. de honvezi; 5. Besztercebánya 52; 6. Steiermarck 264; 7. Szanok 60; 8. Csákvár 60; 9. Făgăraș 500; 10. Deva 372; 11. Brünn 442; 12. Debrețin 126; 13. Praga 732; 14. Pettau 90; 15. Mediaș 84; 16. Lugoj 404; 17. Caransebeș 84; 18. Sighișoara 84; 19. Cluj 84; 20. Timișoara 84; 21. Arad 84; 22. Orăștie 84; 23. Murăș-Oșorheiu 84; 24. Bistrița 84; 25. Oradea-mare 84; 26. Gmunden 84; 27. Pardubitz 84; 28. Alba-Iulia 84; 29. Cilli 252; 30. Teschen 84; 31. Mährischweiskirchen 84; 32. Leitmeritz 84; 33. Ráczkeve 8; 34. Bozen 342; 35. Temesujfalu 90; 36. Kaposvár 22; 37. Sternthal bei Pettau 108; 38. Szakolcza 108; 39. Zagreb 108; 40. Trient 162. Soldaților de pe fronturi li s'au trimis 4500 broșuri, dintre cari 4200 prin mijlocirea «Oficiului de apărare al armatei, al Ministeriului reg. ung. de honvezi». In total: 22,491 broșuri, în valoare de cor. 6447'30, plus spesele postale.

Răscumpărări de felicitări. Ur-mătorii domni au binevoit a-și răscumpără felicitările de Anul-nou 1916 în favorul Muzeului Asociațiunii: Dr. Ilarion Pușcariu, arhimandrit și vicar, Dr. Vasile Bologa, director (și ziua onomastică), Ștefan Moga, Dr. I. Preda, Sibiiu, Iosif Popescu (Reghin), Dr. Valer Ghibu (Murăș-Oșorheiu) și Gh. Popp de Băsești, câte 10 cor. Paul Muntean, colonel în retragere, Dr. Traian Petrașcu, medic, Dr. Lucian Borcia, avocat, Dr. Ioan Fruma, avocat, Dr. Octavian Russu, avocat, și Dr. D. Pap (Huiedin) câte 6 cor. Veturia Triteanu, soție de asesor consistorial, 5 cor. G. Precup, Blaj, N.

Togan, Dr. I. Beu (Sibiiu), Ilie Câmpean (Gurghiu), Florian Cocian (Dobjon), câte 5 cor. G. Boieriu (Viștea) 5'60. Dr. Pompiliu Gherman, medic, Dr. Eugen Piso, avocat, Ioan Banciu, cassier, Romul Furdui (Câmpeni) și Laur. Vodă (Ormeniș) câte 4 cor. Elena Borcia, profesoară, Eugenia Tordășian, profesoară, Silvia Togan, profesoară, Ioan Mânzat, măcelar, Ioan Mihălțan, general în retragere, Sofia Ittu, soție de silvicultor, Dr. Iosif Fărcaș, medic, Dr. Ioan Lupu, medic, Dr. Ioan Stroia, protopresbiter, Iosif Sebastian, maior în retragere, Alexandru Breban, jude, Ioan Henteș, asesor orfanal, Dr. Octavian Costea, secretar consistorial, Romul Perian, funcționar consistorial, Marcu Jantea, catihet, Nicolae Ivan, asesor consistorial, Demetriu Câmpean, arhivar cons., Pantaleon Lucașu, căpitan în retragere, Iosif Lissai, director de bancă, Ioan Vătășan, funcț. de bancă, Constantin Popp, funcționar de bancă, Sofron Roșca, funcționar de bancă, Petru Simtion, funcționar de bancă, Aleman Licoi, proprietar, Romul Simu, arhivar și secr. supl., Nicolae Iosif, inv. pens., Dr. Silviu Dragomir, toți din Sibiiu. — Dem. Mandel (Porumbac), D. Lupan (Brașov), Petru Stoica, Ant. Balea, Ioan Gașpăr, P. Negru din Petrovaselo, câte 2 cor. *Total cor. 229'60. Cassa Asociațiunii.*

BIBLIOGRAFIE.

Teodor V. Păcățian: *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale Românilor de sub coroana ungară.* Volumul VIII, Sibiiu, tiparul tipografiei arhidiecezane, 1915 (Prețul 12 cor.). — Cu volumul acesta de 861 pagini, care tractează epoca dintre anii 1896—1910, cuprinzând, în legătură cu evenimentele mai însemnate politice, vorbirile deputaților români rostite în Dieta țării și ale Arhierieilor noștri rostite în Casa magnaților, — se în-

cheie lucrarea de 16 ani a d-lui T. V. Păcațian, menită a arăta, pe temeiul actelor și a altor isvoare autentice, frământările de peste un veac ale Românilor de sub Coroana S-tului Stefan de a-și asigura existența națională și o dezvoltare mai liberă în cadrele statului ungar. Lucrarea aceasta, pe care P. S. Sa, Episcopul Dr. Miron E. Cristea o numește cu drept cuvânt: «*muncă stăruitoare de albină harnică*» și din care primele două părți au avut cinstea a fi premiate de Academia Română, va putea servi pentru generațiile ce se ridică acum, ca o oglindă a trecutului și ca izvor de îmbărbătare pentru viitor. — Felicităm din inimă pe autor, că a avut răbdarea și puterea de a-și duce lucrarea până la sfârșit, iar' opul întreg îl recomandăm cu căldură tuturor aceluia, cari se interesează de soarta neamului, din care facem parte.

•
Dr. Ioan Lupaș: *Contribuțiuni la istoria Românilor ardeleni, 1780—1792*, cu 84 acte și documente inedite, culese din arhivele din Viena, Budapesta, Sibiiu și Brașov. Extras din Analele Academiei Române, București, 1915. (Prețul 2 lei). — În această lucrare istoricul nostru vorbește despre petiția Românilor ardeleni, cunoscută sub numele «*Supplex libellus Valahorum*», înaintată Domnitorului de Episcopii Gherasim Adamovici și Ioan Bob și trimisă apoi spre examinare și pertractare Dietei ardeleni din a. 1791, precum și despre pașii făcuți la Viena de cei doi Arhieri pentru obținerea drepturilor politice pe seama poporului românesc din Ardeal și pentru recunoașterea Bisericilor românești ca egal îndreptățite cu celelalte confesiuni din patrie. Lucrarea aceasta, care lămurește relațiile din deceniile ultime ale veacului XVIII-lea, se termină cu constatarea: «*Tendința spre solidaritate națională, în*

felul cum s'a manifestat în acțiunea politică din 1790—1792, a micșorat puterea și tirănia prejudețiilor confessionale, cari sfâșiaseră timp îndelungat românimea ardeleană în două tabere, adeseori foarte rău învrăbite, și a făcut cu puțință înregimentarea tuturor, fără deosebire de confesiune și de clasă socială, sub steagul de luptă pentru drepturi naționale-politice.

•
Alexandru Leca Morariu: *Dela noi*, — povești bucovinene, cu desemnuri de Gottlieb Schmid. (Suceava, 1915; tipogr. Societății «Școala română», prețul 1 cor). — Acest volumaș de 100 pag. cuprinde poveștile: *Împăratul alb și împăratul roșu*; *Fata cea înțeleaptă*; *Cel mai mic, cel mai voinic*; *Noi trei, pentru un caș*, așa ni se cade; *Clește ține-l, ciocan dă-i!* — D-l Al. Leca Morariu este un minunat povestitor. Pare-că ar fi moștenit darul nemuritorului Ioan Creangă de a ști redă graiul neaoș al poporului nostru din Moldova, cu expunerile și expresiunile sale plastice, cu observările sale glumețe și cu tonul plin de o înțeleaptă naivitate, care-l face așa de atrăgător. Cine va deschide volumașul «*Dela noi*» și va ceti două-trei pagini, nu-l va închide de bună seamă, până nu va ajunge la fila din urmă. Il recomandăm, deci, cu toată căldura, mai cu seamă că se vinde în scopul înființării unui muzeu «*Ciprian Porumbescu*».

•
Revista „Pagini literare“. Din 1 Martie a. c. încoace apare în Arad, sub îngrijirea unui comitet și având de redactor pe d-l profesor și director *Victor Stanciu*, cunoscut prin excelențele sale lucrări de știință popularizată, revista ilustrată «*Pagini literare*». Noua revistă a grupat în jurul său pe cei mai de seamă scriitori dela noi din generația mai tânără:

d-nii I. Agârbiceanu, Al. Ciura, A. Cotruș, Dr. N. Drăganu, Ovidiu Hulea, Dr. I. Lupaș, Dr. I. Mateiu, Gavril Todica și alții, și prin cuprinsul său îngrijit, prin materialul său interesant și prin ilustrațiile sale bine alese, face o bună impresie și se poate număra încă de acum între publicațiile noastre periodice cele mai reușite. În cei 10 numeri de până acum noua revistă a publicat povești și schițe, versuri, articoli literari și istorici, articoli de știință popularizată, de pedagogie și filosofie, de artă pură și aplicată, notițe filosofice etc., având ca rubrici permanente: Cronică literară, cronică culturală, cronică școlară, istorie, știință popularizată și cronică astronomică. Ea poartă și un timbru de actualitate, aducând schițe, notițe și ilustrațiuni din războiul actual și ținând pe cititori în curent cu întâmplările mai însemnate sociale și literare ale timpului, mai cu seamă din societatea noastră românească. Între ilustrațiuni se remarcă cu deosebire schițele și decorațiunile tânărului Al. S. Iorga, care este totodată un scriitor destul de bun în domeniul artelor frumoase și al etnografiei. Noua revistă ilustrată este de două ori pe lună și abonamentul ei costă pe an 20 cor., iar pentru România și străinătate 24 cor. — Dorim din inimă «Paginilor literare» vieață îndelungată, iar redactorului și colaboratorilor lor perseverență pe calea purcată.

„Biblioteca Semănătorul“. Tot în Arad, în editura tipografiei și librăriei diecezane, a început a eși o bibliotecă de popularizare, numită «Biblioteca Semănătorul». Cum se anunță, până acum au apărut din această bibliotecă 9 volume: 1. Frații, povestiri din războiul de Al. Ciura; 2. Cuib de rândunică, de Victor Stanciu; 3. Din vieața profească, de

I. Agârbiceanu; 4. Din trecutul ziaristică românești, de Dr. I. Lupaș; 5. Școală și educație, de Dr. I. Mateiu; 6. La chestinnea industriei noastre, de Al. S. Iorga; 7. Însemnări pe răboj, de I. Clopoșel; 8. Pitelea Gâscariu, de Ion Barac; 9. Blăstăm de mamă, de Mihail Gașpar. — Prețul unui număr este 40 bani; al unui număr dublu (9 și 10) 80 bani. — Noi nu cunoaștem, decât un număr: «Cuib de rândunică», de V. Stanciu (Mai multe schițe din istoria naturală, scrise în chipul cel mai atrăgător); dar numele celor mai mulți din colaboratorii noii biblioteci cheazăușesc în de ajuns și calitatea celorlalte volume. Salutăm, prin urmare, și apariția acestei noi biblioteci de popularizare. A. B.

Cărți primite la Redacție: M. A. Ferențiu: *Gramatica maghiară și carte de citire pentru școlile civile de fete* (clasa a III-a). Sibiu 1912, form. 8°, pag. 184, preț 2 cor.

* * *: *Magyar Tud. Akadémia almanachja 1915-re*. Budapeșt 1915, form. 8°, pag. 299, preț 1 cor.

* * *: *Comerțul exterior al României și mișcarea porturilor în 1912*. București 1915, form. 4°, pag. 666, preț 10 cor.

Dr. Andreas Veress: *Acta et epistolae relationum Transilvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia*. Budapeșt 1915, form. 8°, pag. 344, preț 10 cor.

Dr. Elie Dăianu: *Niculae Vlad*, (cuvântarea rostită la înmormântarea lui). Cluj 1915, form. 16°, pagini 16, preț 20 fil.

Iuliu Birou: *Dragoste încununată*. Ticvaniu mare 1914, form. 16, pag. 22, preț 20 fil.

Ilie Marin: *Grigoraș păsărarul*. Brașov 1915, form. 8°, pag. 39, preț 30 fileri.

*.: *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó*. Braşov 1915, form. 8°, pag. 772, preţul 10 cor.

*.: *Şematism pe anul 1913*. Gherla 1914, form. 8°, pag. 347, preţul 4 cor.

Teodor Păcăşian: *Cartea de aur, vol. VIII*. Sibiu 1915, form. 8°, pag. 864, preţul 12 cor.

Dr. V. Bojor, Aron Papiu şi Ştef. Roşian: *Tipic bisericesc*. Blaj 1914, form. 8°, pag. 325, preţul 4 cor.

Ştefan Tisza: *Discursuri 1893—1913*. Budapesta 1914, form. 8°, pag. 133.

A. Sălăgian născ. Butean, Dr. V. Bologa şi Dr. E. Precup: *Carte de cetire, manual de învăţământ pentru clasa I şi II. dela şcoalele civile de fete şi gimnaziu etc.* Sibiu 1914, form. 8°, pag. 409, preţul 3 cor.

Vasile Popoviciu: *Monografia comunei Pătaş*. Caransebeş 1914, form. 8°, pag. 101.

*.: *Verhandlungsprotokole der Generalversammlung der sächsischen Universität und der sächsischen Siebenrichter in der Zeit vom 10 bis 18 December 1914*. Sibiu 1915, format 8°, pag. 150.

*.: «*Concordia*» *Kalender für 1915*. Wien 1914, form. 8°, pag. 432, preţul 1 cor.

*.: *Protocolul sinodului ordinar al arhiepiscopiei gr.-orientale române din Transilvania ţinut în anul 1915*. Sibiu 1915, pag. 136, form. 8°, preţul 1 cor.

Alexandru Ciura: *Colonelul Anchiidim Şioldea 1858—1915*. Cuvânt funebru, rostit în biserica catedrală din Blaj la 23 Iunie 1915. Blaj 1915, form. 8°, pag. 13.

Dr. Ioan Bălan: *Limba cărţilor bisericeşti*. (Studiu istoric şi liturgic). Blaj 1914, form. 8°, pag. 277, preţul 3 coroane.

Dr. Dimitrie Cioloca: *Cântece din războiu*. Caransebeş 1915, form. 16°,

partea I. pag. 96, preţul 40 fil., partea II. pag. 96, preţul 44 fil.

Dr. Petru Barbu: *Carte de rugăciuni şi cântări bisericeşti*. Caransebeş 1916, form. 16, pag. 152.

Dr. Eusebiu Roşca: *Anuarul institutului pedagogic-teologic al arhiepiscopiei ortodoxe române transilvane pe anul şcolar 1915/16*. Sibiu 1916, form. 8°, pag. 142.

Ioan Gheţie: *Raportul al LIII-lea despre gimnaziul superior fundaţ. din Năsăud pentru anul şcolar 1915/16*. Bistriţa 1916, form. 8°, pag. 93+64.

*.: *Şematismul veneratului cler al arhiepiscopiei mitropolitane gr.-cat. române de Alba-Iulia şi Făgăraş pe anul 1911*. Blaj 1911, form. 8°, p. 326.

Vasile Ştefănică: *Anuarul gimnaziului superior gr.-cat. şi al şcolii populare elementare gr.-cat. din Beiuş pe anul şcolar 1915/1916*. Gherla 1916, form. 8°, pag. 209.

Roman R. Ciorogariu: *Anuarul institutului pedagogic-teologic ortodox român din Arad pe an. şcol. 1915/1916*. Arad 1916, form. 8°, pag. 66.

Dr. Traian Suciu: *Cum se poartă războiul de azi?* Sibiu 1916, form. 8°, pag. 45.

Dr. Vasile Bologa: *Anuarul şcolii civile de fete cu internat şi drept de publicitate a «Asociaţiunii pentru lit. română şi cultura poporului român» pe anul şcolar 1915/16*. Sibiu 1916, form. 8°, pag. 24.

■
Cătră cetitori. — *N-rul de faţă, încheiat înainte de 15 August v., în urma întâmplărilor din săptămânile din urmă nu s'a putut scoate de sub tipar şi nu s'a putut expedă până acum. Cerem scuze onor. noştri cetitori pentru această întârziere involuntară.*

Red.